

banka ve ekonomik yorumlar

BU SAYIDA :

Okurlara Mektup	3
Dağ Başını Duman Almış	5
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Ekonomik Göstergeler	8
Ekonomik Yorumlar	9
Dr. Öztin Akgüç	
Prof. Dr. Erdoğan Alkın	
Prof. Dr. Gülten Kazgan	
Prof. Dr. Erol Manisalı	
Dr. İbrahim Öngüt	
Ayın Ekonomik Olayları	31
Doç. Dr. Yıldırım Kılış	
Petrol Krizi Sonrası Dönemde Altının Dünyada ve Türkiye'de Reel Getirisi	39
Prof. Dr. Gülten Kazgan	
Sermaye Piyasası	53
Doç. Dr. Şeref Türen	
Söyleşi: Yönetim Sorunları	59
Nuh Kuşçulu	
Besim Baykal	
Yeni Eserler: «Atatürk'ün Ekonomi Politikası»	67
Necdet Durakbaşa	

Son alınan ekonomik önlemlerin Türkiye'de başarı şansı nedir? Ekonomi piyasa mekanizmasına bırakılırsa, etkili bir sonuç sağlanabilir mi?

Ekonomik Yorumlar

ÇBS

BELCO

otonuzun boyası

ÇBS
güçlü boya

çbs pazarlama ve boya yatırımı a.ş.
Fermenciler Cad. No. 56 Karaköy - İstanbul Tel: 43 49 55

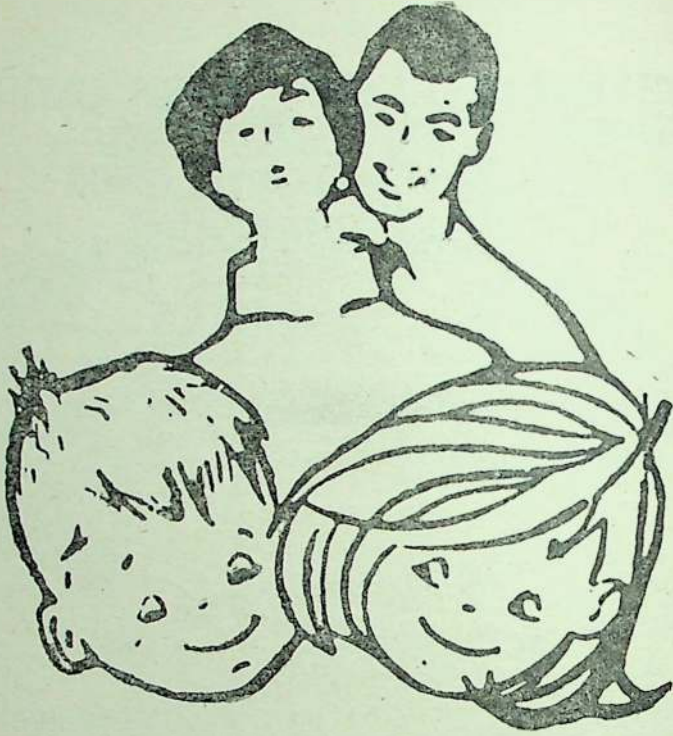
**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TIP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

- muhtelif tip vinci • asansör • sondaj • havai nakliyat • TELEFONİK - TELESİJ - TELESKI
- maden ihraç • dozer - skrapör - ekskavatör • deniz DİKME - GERME - MANEVRA
- elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
- yataklık yaylarında • bisiklet jant TELLERİNDE
- yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

SIZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SIZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.
Adına Sahibi

Bülend Çorapçı

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Erol Aksoy • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursalı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşı • Aydın DüNDAR • Kaya Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Memduh Güpgüpoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Av. Dr. Halûk Kabaatlioğlu • Adnan B. Kafaoglu • A. Nazif Keyman • Doç. Dr. Yıldırım Kılıç • Kemal Kurdaş • Doç. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Ertuğrul Soysal • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Prof. Dr. Baran Tuncer • Av. Fikret Tuncer • Doç. Dr. Gül G. Turan • Turhan Tümay • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Doğan Yalın • Prof. Dr. Yüksel Koç Yalın •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yağcı

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Alınan son ekonomik kararlar ve önlemlerin yankıları sürmektedir. Türkiye'de ekonominin -kısmen de olsa- piyasa mekanizmasına bırakılmasını ve enflasyonun bu yoldan durdurulmasını amaçlayan karar ve önlemler; çeşitli çevrelerde, değişik açılardan tartışılmaktadır. Özellikle bazı Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin fiyatlandırma kararlarının kendi yönetim kurullarına bırakılması, üzerine şimşekleri çekmeye devam etmektedir. Derginizin bu ve bir önceki sayısında ağırlık, yukarıda değindiğimiz konuların tartışılmasına ve açıklanmasına verilmiştir. Önümüzdeki sayılarda da aynı konuların işleneceğini sanıyoruz. Çünkü ekonomik kararlar birbirini izlemektedir; bu arada mevcut vergi ve harçlarda değişiklik ve yeni düzenlemeler getiren bir tasarı da hazırlanmış bulunmaktadır.

Öte yandan, bu sayıdan itibaren Derginizin ilân fiyatları bir miktar artırılmıştır. İlân fiyatlarındaki artış oranı %11 ilâ %16 arasında değişmektedir. Maliyetlerin iki sıfırlı yüzdelerle yükseldiği göz önünde tutulursa; zorunlu olan bu cüzi artış için reklam veren kuruluş ve ajansların, bizi anlayışla karşılayacaklarına inanıyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

MART 1980

YIL : 17

SAYI : 3

40 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No.17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11

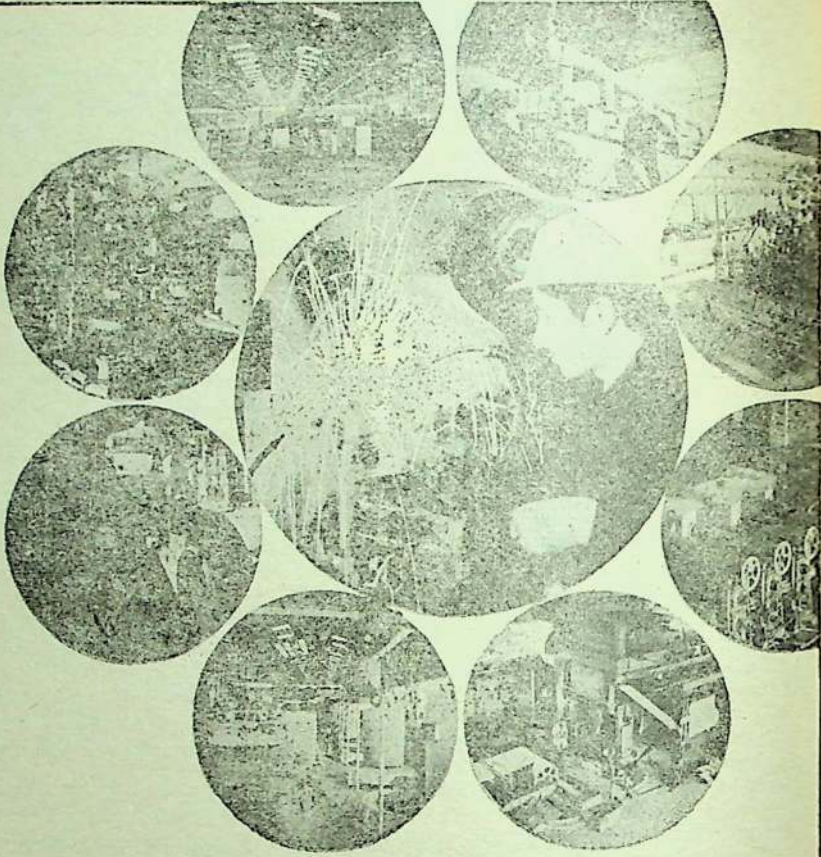
• YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergimizde çıkan yazılar

kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE : 480.— TL.; Öğrencilere :

240.— TL. • İLÂN FİYATLARI : Arka kapak 7.000.— TL., Kapak içleri 5.000.— TL.

Tam sayfa 4.000.— TL., Yarım sayfa 2.000.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI :

Met/Er Matbaası, Çemberlitaş - İstanbul; Telefon : 28 28 90 • BASKI TARİHİ : 5 Mart 1980

Endüstrimizin Temelinde Borusan

Borusan ürünleriyle, endüstrimizde üretimin temelidir. İleri teknolojilerle, ürünlerini sürekli geliştiren Borusan, su ve gaz boruları-alçak basınç kazan boruları-sarıyıl boruları-soğuk çekme borular-paslanmaz çelik borular elektrik boruları-kare ve dikdörtgen borular-yapı profilleri-kapı kasası açık profiller-soğuk çekme bant-ambalaj çemberi-düz ve oluklu galvanizli saç-metal kaplı bant (nikel, pirinç, çinko, bakır) nikel kaplı perde rayı ve sac işleyen makineler

gibi üretim olanakları sunarak temel endüstrilerimizi de geliştirir.

Borusan, ürünleriyle endüstrimizde üretimin temelidir.

 BORUSAN
gelişen... geliştiren

DAĞ BAŞINI DUMAN ALMIŞ

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

BİR amansız kötümserlik toplumun bütün kesimlerini sarmış bulunuyor. Geleceğe urnutla, şevkle bakan ve amaçlarına ulaşmak için coşkuy-la çalışan kimse kalmamış gibi. Anarşi, enflasyon, İran'ın durumu, Afganistan'ın işgali, yokluklar... Öyle bir duman çökmüş ki ülkenin üstüne, çözümden çok yakınma nedeni arar olmuşuz. İnsanlar ağlama duvarına dönmüş; dokunmaya gelmiyor. Ama neden?

25-30 yıl önce ülkemizde üretilen endüstri ürünü yok denecek kadar azdı. Endüstri ürünleri, tüketim malları, akar-yakıt gibi bir çok mal ithal edilir; çok az da ihracat yapılırdı. Fakiri daha çok, zengini daha cahil, eğitilmiş kişileri yok denecek kadar az bir dönemde; insanımız olağanüstü bir ekonomik kalkınma sorunu ile karşı karşıya olduğu zaman; geleceğe daha çok umutla, şevkle bakar, amaçlarımız daha büyük bir coşkuy-la koşardık. Ne oldu bize?

Tarih boyunca en umutsuz koşullar altında mucizeler yaratmış; önekileri bırakınız, Yeniçağ'da Osmanlı İmparatorluğu gibi Dünya'ya örnek bir uygar devleti 600 yıl yaşatmış; Birinci Dünya Savaşı'nın enkaza çevirdiği ülkeden modern bir devlet kurmuş ve bu son Türk Devleti'nin, tarihte eşine az rastlanır biçimde ekonomik ve sosyal reformlarını gerçekleştirmiş insanımız, neden bu amansız kötümserliğe düşmüş?

En zor koşullarda sabıryla, sebatıyla, imanı, inancı ve yılmaz gücüyle direnmiş; vatani, komşusu, eşi dostu için inanılmaz fedakâriklere katlanmış ve bu zor şartlardan büyük başarılar yaratmış bu yüce milletin üstüne çöken bu kötümserlik onun en büyük düşmanıdır. Bir silkinip bu dumanların altından kükrese; ne anarşi kalacaktır, en enflasyon; ne döviz darlığı, ne yokluklar, ne kardeş kavgası. Çünkü tarih boyunca hiç değişmeden günümüze kadar gelmiş bu özellikler içimlizedir; mucizeler yaratmak için güç toplamaktadır. 1980'i izleyen yıllar bu şahlanmayı zorunlu kılacak koşulları getirecektir.

Çünkü kötümserlik doğuran anarşi, enflasyon, yokluklar ve benzeri sonuçlar, insan yapısıdır; değişecektir. Anarşi, son 15 yıldır devletin gücünü azaltan, onu politikacının gücüne tutsak eden kanunların, kararnemelerin ve uygulamaların, yanlış kararların sonucudur. Kararlar doğrulanınca kısa sürede ortadan kalkacaktır. Devlet ile hükümet, devlet memuru ile politikacı birbirinden ayrı- lıp, yerleri iyice tayin edilince anarşinin kısa sürede söneceği kuşkusuzdur. Park yasağı levhasının altında duran otomobillerin ortadan kalkması, suçluların çabuk yakalanıp cezalandırılması, yakalanan suçlunun cezaevinde muhafazası, devlete başıra çağıra meydan okuyanların susturulması sağlanacak ve anarşi son bulacaktır.

Enflasyon, 1973'den beri verilen yanlış kararların sonucudur. Bu Dergi'de söz konusu kararlar verilmeden önce ve kararlar verildikten hemen sonra, o kararların yanlış olduğu ve enflasyonu körükleyeceği pek çok kez söylenmiştir. 1973'ten beri bütün hükümetlerin devlet hizmetleriyle ilgili harcama ve finansman kararları, sanki özel olarak enflasyonu körüklemek için alınmış ve uygulanmıştır. Bu kararların, enflasyon yaratmayacak biçimde verilmesi için ekonomiyi çok iyi bilmeye bile gerek yoktur. Zamanımızda hangi harcama ve finansman kararının enflasyonu körükleyeceği, hangisinin enflasyonu önleyeceği, iki saatlik bir seminerde hiç ekonomi bilimienlere anlatılabilecek kadar basit ve açıktır. Bu kararları alanlar bile bunu bilmektedirler. Öyleyse, neden bu enflasyon doğuran harcama ve finansman kararlarını almışlardır? Çünkü, bu ekonomik kararları, politik faktörlere ağırlık vererek almışlardır. Politikanın bu «duman»ını ekonomik kararların üzerinden çekersek, ülkede herkesi canından bezdiren enflasyonu 6 ayda durdurmak olanağı vardır.

Hükümetin 25 Ocak'ta uygulamaya başladığı ekonomik istikrar programı, politik baskılara rağmen ekonomik ihtiyaçlara göre tamamlanabilirse, iyi sonuçların kısa sürede elde edildiği görülecektir. Asgari ücretin vergi dışı bırakılması ve gelir vergisi dilimlerinin enflasyona göre düzeltilmesi ile birlikte bazı vergileri artırıcı tedbirlerle, yeni döviz kaynakları bulunabilirse, Haziran'a doğru enflasyon hızının kesildiği görülecektir. Devalüasyon ile fiyat denetimlerini azaltan kararların olumlu etkilerinin iyi sonuçları elde edilmeye başlanmıştır. Ekonomik sağduyu çizgisinde önemli adımlar atılınca, çok güçlü olan ekonomimizin nasıl toparlandığı kısa sürede görülecektir. Akıldışı politika oyunlarıyla bu iyi niyetli atılım bozulmazsa, yedi yıl sonun-

da ulaşılacak sonuçlardan kivanç duymalıyız. 1973 - 1980 döneminin önemli ekonomik karar yanlışlarını izlemekte ve onlardan ders almakta yarar vardır.

Yokluklardan birini alalım: Ülkemizde ihtiyaçtan az elektrik üretilebilmektedir. Ama neden? Çünkü ülkemizde elektrik üretimi yapacak yatırımlarla ilgili kararların çoğu yanlıştır. Bu kararların, amaçlarına uygun verilmesini sağlayacak teknik yöntemleri anlamak ve uygulamak güç değildir. Düşünülmelidir ki, bırakın Keban Barajı ile ilgili temel kararları, barajın jenaratör siparişleriyle ilgili kararlar uygun yöntemlerle ve doğru verilebilseydi, ülkemiz şimdi ihtiyaçtan fazla elektrik üretiyor olacaktı. Elimizde bunu kanıtlayacak bilgiler vardır. Çok şükür ülkemizde elektrik üretimini 3 - 4 yıl içinde katlayacak projeler yapılmaktadır. Bunların sadece biri planlanan zamanda bitirilebilseydi, yine hiç elektrik sıkıntısı çekmeyecektik. Bunu elekar basit bir teknik hata yüzünden elektrik sıkıntısı çekiyoruz diye kötümserliğe düşülür mü? Bu kararlar doğru verilmeye başlanınca, sorun kısa sürede çözüme kavuşacaktır.

Oysa politikacı Türkiye'nin sorunlarını hep altından kalkılmaz gibi göstermeye alışmıştır. Sorunlar hep ağır gösterilecek ki, politikacı küçük bir düzeltme yapabilirse başarılı sayılacaktır.

Türkiye'nin ekonomik sorunlarını çözüme kavuşturmak; hayat pahalılığı, yokluk, işsizlik, döviz darlığı gibi temel ekonomik sorunlardan halkı kurtarmak hiç de güç görünmüyor. Meselelerin teknik çözümü hazırdr; elimizdedir. Ama bu çözümlerin tam tersi uygulandığı için sorunlarımız çıkmazda.

Hükümetler, 1973'den beri hızla para basarken, enflasyonu durduracağız diye bas bas bağıyor... Hızla para basarken, enflasyonun durma-

yacağını bilmeyen Türk var mı içimizde?

«T.C. Merkez Bankası özerktir.» diye kanun çıkarılıyor, ama o özerkliğin ortadan kalkması için her gelen hükümet bankanın bütün yöneticilerini değiştiriyor. Herhalde çıkardıkları kanunları arada bir okumuyorlar.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), özerktir. Ama her gelen hükümetin ilk işi yöneticilerini değiştirmektir. TRT'ye özerklik veren kanun çıkmamış olsaydı, milletin devlete ve politikacıya saygısı daha yüksek olurdu.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT'ler) özerktir. İlgili kanunlar öyle diyor. Ama her hükümetin ilk yaptığı işlerden biri, KİT yöneticilerini değiştirmektir. Bir de bu yetmiyormuş gibi, değişen yöneticilerin elinde ne kadar yetki varsa hepsini hükümet gaspetmiştir. Öyle ki, KİT'lerde yönetim kurulları yoktur; bu fonksiyon hükümetlere verilmiştir; basmadan kaliteli çeliğe, kibritten uçağa kadar mal üreten KİT'lerin bütünüünün tek bir Yönetim Kurulu vardır: T.C. Hükümeti!... Bizim hükümetler, ne yazık ki bunun yapılabileceğini sanmaktadır. Bunun yapılamayacağı kuşkusuzdur. KİT'lerimiz doğru dürüst mal üretmez; ürettiği malı satamaz; satılsa da kâr edemez. Neden? Çünkü hükümetler, kendi çıkardıkları kanunları bile dinlemiyorlar. Şimdi, son hükümetin, fiyatlama kararlarını KİT yönetim kurullarına iade eden kararı, bu alanda akıl yolunda atılmış önemli bir adımdır. Petrol, kömür, elektrik ve yük taşımacılığı dışında kalan bütün KİT fiyatları, KİT yönetim kurullarına bırakılmıştır. Politikacı, bu yüzden hükümete hücum etmeye başlamıştır. Politik tartışmalar içinde bu olumlu karardan dönülmesi çok zararlı olacaktır.

1973'den beri hükümetler, Türk Maliyesi'nin perişan durumunda olduğunu bas bas bağırmaktadır. Ve belki de öyledir. Ama bunu söylerken ya-

bancı ülkelere kredi almak için bankalar yollanmaz ki... Ondan sonra, kredi için başvuru olan ülkelere istemi reddedince, veryansın onlara! Haindirler, Türk halkını hiç düşünmemektedirler, zaten Haç'lıdan hayır gelir mi? Haydi geçelim başka bloka...

1973'den beri yıllık ham petrol ihtiyacımız için gerekli döviz tutarı 10 kat artmıştır. Bu hızlı artış, kuşkusuz sorunlarımızı güçleştirmiştir. Ama uluslararası pazarlarda petrol fiyatları hızla yükselirken, ülkede dünyanın en ucuz petrolünü satan hükümetler, aradaki fiyat farkının enflasyonu körüklemesine izin vermişler, üstelik halkı da fazla petrol tüketmekle suçlamışlardır. Son zamlara rağmen bugün de ülkemizde petrol fiyatları, örnek olarak Batı Almanya'dakinin altındadır.

Ekonomi, ince uzmanlık isteyen ciddi bir bilimdir. Ülkede ekonomi politikayı, onu bilmeyenlere tayin ettirirseniz, kötümser olmaya hakkınız var mı?

Bu yüce millet; en olumsuz koşullar altında «Yürüyelim arkadaşlar!» diyebilen, en önde erkeğe yürüeyebilen, en güç koşullar altında ona ümit verebilen liderler bekliyor. Bu bekleyiş, hükümetimize ve onun başkanına meydan okuyor.

Derginin Notu: Bu yazı, 10 Şubat 1980 tarihinde kaleme alınmıştır.

◆ Ülkeyi yönetenlerin en büyük görevi; halkın, insanlığın gelişmesine yardım etmektir.

Namık Kemal

◆ Bir insanın zekâsı bilgisine göre değil, bilgi edinme yeteneğine göre ölçülür.

George Bernard Shaw

ekonomik göstergeler

	1977	1978	1979	Değişme (% olarak)	
				1978-77	1979-78
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	547.8	645.8	665.1	17.9	3.0
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	77881	113662	180318	45.9	58.6
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	45178	56639	86735	25.4	53.1
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	243537	322916		32.6	
Ticari	63936	87280		36.5	
Tasarruf	123245	160757		30.4	
Vadesiz Tasarruf	83897	105380		25.6	
Vadeli Tasarruf	39348	55377		40.7	
Resmi	26080	35348		35.5	
Bankalar	30276	39531		30.6	
Toplam Krediler	234492	297603		26.9	
Tarım	54533	61156		12.1	
Kalkınma Bankaları	8601	13415		56.0	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr	9516	13707		44.0	
İpotek Karşılığı	6896	10807		56.7	
Muhtelif	148390	190352		28.3	
İller Bankası	6556	8165		24.5	
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları	584.8	869.9	1577.8	48.7	81.4
Gıda Maddeleri ve Yemler	596.8	813.9	1349.0	36.4	65.7
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	564.8	963.1	1959.1	70.5	103.4
İstanbul Geçinme İndeksi	681.3	1049.0	1907.5	54.0	81.8
Ankara Geçinme İndeksi	574.7	873.7	1500.2	52.0	71.7
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	5796.3	4599.0	5064.5	(20.7)	10.1
Dışsatım	1753.0	2288.2	2261.2	30.5	(1.2)
İşçi Dövizleri	982.0	983.0	1691.7	0.1	72.1

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmeli (kümülatif)'dir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankaları kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

3 — 1979 yıl sonu rakamları geçicidir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
- Prof. Dr. Güften KAZGAN
- Prof. Dr. Erol MANİSALI
- Dr. İbrahim ÖNGÜT

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Son alınan ekonomik önlemlerin Türkiye'de başarı şansı nedir? Ekonomi piyasa mekanizmasına bırakılırsa, ülke koşullarında, etkili bir sonuç alınabilir mi?

AKGÜÇ — Bu toplantıda şu konuları tartışmak istiyoruz izninizle. **Son alınan ekonomik önlemlerin Türkiye'de başarı şansı nedir?** Acaba 1958, 1970 hatta bir ölçüde 1978 ve 1979 yılı başlarında alınan istikrar tedbirleri ile, bu son önlemler arasında nitelik açısından çok önemli farklar var mıdır? Türkiye'de son zamanlarda bazı görüşler ortaya atılmaktadır: «Türkiye gerçekçi kur politikası izlediği, sık sık devalüasyon yaptığı takdirde, dış ödemeler bunalımdan çıkabilir.», «Türkiye'de çok tedavisi yapmak lâzımdır.», «Türkiye enflasyondan kurtulamaz ama enflasyonla yaşamayı öğrenmelidir.» gibi bazı görüşler... Bu görüşler gerek kuramsal açıdan gerek Türkiye'nin koşullarında ne ölçüde geçerlidir?

Gene, ekonomik kararların piyasa mekanizmasına bırakılması halinde; Türkiye'de kaynakların daha iyi dağılacığı ve üretim artışının sağlanabileceği ısrarla ileri sürülmektedir. Genel olarak gelişmekte olan ülkelerde, özel olarak Türkiye koşullarında fiyat mekanizması bu denli etkili bir rol oynayabilir mi? Bu konulardaki görüşlerinizi rica edecektim. Buyurun Sayın Kazgan.

iki dönem ve bir gerçek

KAZGAN — Önce piyasa ekonomisinin başarı olanağından başlayalım. Türk ekonomisi 1980'lerin başında, kısmen da-

ha önceki sorunlarının dış dünya krizi içinde ağırlaşması, kısmen yönetimin uyguladığı büyük hataların sonucu olarak bir açmazın içine girmiş bulunuyor. Bu açmaz, ekonomide bir bunalım biçiminde belirdi. Ve bu bunalımdan çıkmak için de Türk ekonomisine bir şok yapmak gerektiği düşüncesi egemen oldu. Aynı durum, Türk ekonomisinde 1930 krizi içinde de görülmüştür. Gerçekten 1930'lar Türkiye'si ile 1980'ler Türkiye'si karşılaştırıldığında birçok bakımdan benzerlikler olduğu ortaya çıkıyor. Her iki dönemde de dış ticaret hadleri şiddetle Türkiye'nin aleyhine dönmekte, her iki dönemde de Batı dünyası yoğun bir kriz içinde, bu kriz de Türkiye'ye yansımış vaziyette her iki dönemde de ödenmesi gereken ağır bir dış borç yükü var. Şimdi şurası ilginç ki, Türk ekonomisi, 1923-1929 döneminde bir serbest piyasa düzeni içinde gelişirken 1930'ların başında ileri derece müdahaleci, devletçi bir ekonomi politikasıyla bu krizden çıkmayı denedi. Bu politika 1930'lardan 1980'ye kadar bazı değişmeler ile Türk ekonomisinde sürdürüle geldi. 1980'lerin başında ise, yoğun kamu müdahalesine dayanan bir ekonomik yapıyı serbest piyasa mekanizmasına devrederek var olan ekonomik krizden çıkılması düşünülüyor. Yani her iki dönemde de uzun süre uygulana gelmiş politikaların tam tersini uygulamak yoluyla ekonominin krizden çıkabileceği kanısı var.

Ancak bir gerçek de var ki, Türkiye'de uygulanmakta olan bu «kamunun birçok yollardan ekonomiye müdahale etmesi politikası» Türk ekonomisini özellikle 1970'lerde siyasal rejimin etkisi altında tam bir çıkmazın içine sokmuştu. Koalitsiyonlar döneminin yaşandığı 1970'ler Türkiye'sinde kamu müdahaleciliği, her siyasal partinin kendi partizanları için maksimum çıkarı sağlama ve gelecek seçimde kendisi için maksimum oyu toplama amacına dönük olarak yapıldı. Bunun sonucu da piyasaya yön vermesi gereken kamu müdahaleleri, Türk ekonomisinde enflasyonun belli başlı kaynaklarından biri olmaya başladı. Kamu İktisadi Teşek-

külleri, düşük tutulan fiyatların yanı sıra bir partizan deposu haline geldi; etkinliklerini ve verimliliklerini yitirdi. Bunlar, bir Osmanlı deymi kullanmak gerekirse, Cumhuriyet Türkiye'sinin «arpalığına» dönüştü. Dolayısıyla piyasayı düzenlemesi, üretimi artırmaya katkı yapması, ekonomide temel yatırımları yerine getirmesi gereken Kamu İktisadi Teşekkülleri, bunların hiç birini yerine getiremez; aksine verimliliği, etkinliği düşük, finansal açıdan sürekli açıklar veren, dolayısıyla enflasyon kaynağı olan ve aynı zamanda partizanca çatışmaların sahnelendiği kuruluşlar haline dönüştü. Bu durumda bir nokta açık seçik ortaya çıktı ki, Türk ekonomisi Kamu İktisadi Teşekkülleri'nin bu bünyesi ile yürütülemez; Türk ekonomisini kamunun müdahaleler yolu ile saptadığı fiyatlarla da yürütmek mümkün değildir. 1930 yılından itibaren uygulanan model bir açmazla girdi.

Şunu da hemen belirtelim ki, kapitalist ekonomi modeli içinde de çok sayıda alternatif yok. Burada birkaç alternatif düşünülebilir. Birincisi serbest piyasa ekonomisidir. İkincisi müdahaleci kapitalizmdir. Müdahaleci kapitalizm; ya Keynes tipi, çok dolaylı biçimde maliye politikası yoluyla müdahaleyi düşünebilir, uygular; ya da faşist ekonomilerde, örneğin Faşist İtalya'da, Nazi Almanyası'nda, Franco İspanya'sında görülen bir müdahaleci ekonomi tipidir. Bu tip müdahaleci kapitalizm, planlarıyla, fiyat müdahaleleriyle ekonominin her kesitinde devletin düzenleyici rol üstlendiğini varsayar. Şimdi bu modellerden biri Türk ekonomisinde tıkanınca, tek alternatif karşımıza serbest piyasa ekonomisi olarak çıkıyor. 1980 başlarında Türkiye'nin aslında bir seçim alternatifi yoktu. Bu bunalım içinde, serbest piyasa düzeninin bir şok yapacağı düşünülürdü. Ama bu başarılı olur mu? Bu ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

AKGÜÇ — Sayın Manisalı, siz bu konudaki, ekonominin işleyişini fiyat mekanizmasına bıraktığımız zaman alınabilecek sonuçlar hakkındaki görüşlerinizi açıklar mısınız?

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Prof. Dr. Gülten Kazgan (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Dr. İbrahim Öngüt (Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Genel Müdür Yardımcısı), Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Erol Manisalı (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi); tartışma sırasında görüşüyorlar...

ekonomik yapının dışı açılması eğilimi

MANİSALI — Evet, bunu son önlemler çerçevesinde düşünersek, bir kere son ekonomik önlemler, kısmen daha önce sorduğunuz soruya bağlı olarak, 1979 ve 1978 önlemlerine oranla belirli ayrı bir yön çiziyor. 1979 ve 1978'de alınan önlemlerde belirli bir yönlendirme söz konusu değildi. Devletçilikle piyasa mekanizması arasında tereddüde yol açan zikzaklar vardı ve uygulamada da bu zikzaklar görüldü. Bu bakımdan belirli özelliği var son önlemlerin... Şimdi, piyasa ekonomisinin bu işi yürütüp yürütemeyeceği meselesine gelince, önce bir tarihte anlaşma gerekiyor. Türk ekonomisi özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana aslında büyük ölçüde, piyasa mekanizmasına bırakılmış bir yapıdadır. Sermaye sahipliği açısından devletin durumu değerlendirildiği zaman farklı gibi görülebilir; ama, gerçekte, devletin sermaye sahibi oluşu sonuçta fazla bir değişikliğe yol açmamaktadır. Bir örnek vereyim:

Türkiye Demir Çelik Endüstrisi tarafından demirin birim fiyatı X olarak saptanmışken, bu piyasada nihai olarak X + 1 değer olarak ortaya çıkıyorsa, burada fiyatların kamunun elinde olması söz konusu olmamakta; piyasa buna şu veya bu şekilde, yeni bir fiyat vermektedir. Önemli olan, bunun tutarlı bir biçimde piyasa ekonomisi içinde işlerliğe sokulması meselesidir.

Son önlemlerde piyasa ekonomisinin bir bütün olarak ele alındığını görüyoruz. Şöyle ki; sadece KİT sübvansiyonu değil, tarım kesimindeki sübvansiyon ve dış ekonomik ilişkilerdeki sübvansiyon dahil olmak üzere sübvansiyon politikasının ortadan kaldırılmasına ve azaltılmasına dönük bir politika belirleniyor. İkincisi, dış ekonomik ilişkilerde, bugüne kadar yapay olarak dış rekabete kapatılmış, dış piyasalardan tecrit edilmiş ve iç kaynak dağılımını olumsuz etkileyen ekonomik yapının dışı açılması eğilimi var. Bunu yalnız yabancı sermaye ile ilgili olarak değil, ihracat ve ithalât yapılarındaki değişikliklerde de görmek mümkün. Diğer bir boyutu da fiyat poli-

tikasında getirilen yeniliklerdir. Fiyat politikasındaki serbestleştirme aslında bir serbestleştirme değildir. Çünkü fiyatlar zaten serbestti Türk ekonomisinde... Bu nedenle «fiyatlar serbestleştirildi.» ifadesi yanlıcdır. Eğer piyasada çift fiyatlar varsa ve ikinci fiyatlar daha etkin çalışan fiyatlar niteliğinde ise; bu, piyasa ekonomisinin kendi hükümlerini sürdürdüğü anlamına gelir. Çift fiyatın ortadan kaldırılması piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılması açısından önem taşımaktadır.

Piyasa ekonomisinin daha iyi işler hale sokulması konusunda kuşkuvarım şunlar. Acaba oligopolcü bir piyasa yapısına sahip Türk ekonomisinde, fiyat mekanizmasına ne derece etkinlik kazandırabiliriz? Bu, önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir AET topluluğu içinde, piyasa ekonomisi kurallarının işletilmesi başka şeydir; oldukça kapalı kalmış ve küçük, bir piyasa içine sıkışmış bir ekonomide piyasa kurallarının, makro ekonomik etkinlik açısından, yürütülebilmesi ayrı bir şeydir. Bu konuda bir kuşku var. İkinci kuşku ise, bizim iktisadi birimlerimiz, genellikle orta ve küçük boyutta olan iktisadi işletmelerdir. Bu serbest bırakılmaya orta ve küçük birimler ne ölçüde mukavemet gösterebilir? İşletmelerin çoğunluğu orta ve büyük birimler olsa idi, o zaman bunların hâkimiyetinde bir ekonomik etkinlik sağlanabileceği düşünülebilirdi. Oysa birimlerin çoğunluğu küçük olduğu zaman gerek sanayide gerek ticari kesimde hatta tarım kesiminde bu serbest bırakılma sonucu büyük kuruluşların, küçüklerin üstesinden gelebileceği aklı gelen diğer bir kuşku olmaktadır.

Tabii piyasa ekonomisi, hiç bir zaman tek başına istenen sonuçlara götürmez. Bunun vergi politikası yoluyla büyük ölçüde desteklenmesi gerekmektedir. Bu hem, kamu kesimine gerekli fonların sağlanması açısından, hem tüketim harcamalarının denetim altına alınması bakımından, hem de ekonomide sermaye birikimi yönlerinden büyük önem taşımaktadır. Vergi politikasının bu üç boyutu da

çok önemli. Bu üç boyuta yardım etmeyen nitelikte bir vergi yapısı getirilirse, yahut mevcut yapı devam ettirilirse, bu durum, işleme öngörülen piyasa ekonomisine önemli bir darbe teşkil edebilir kanısındayım. Sonuçta alınan önlemler bir bütün olarak, ayrıntılara inmeden, piyasa ekonomisine daha iyi işlerlik kazandırma amacına yöneliktir. Sübvansiyon politikasından, dış ticarete, fiyat oluşturmadaki serbestleşmeye kadar, daha önceki önlem paketlerine kıyasla belirli bir yön göstermesi açısından önemli bir farklılık göstermektedir.

Âdil olmayan gelir dağılımı ve ötesi

AKGÜC — Sayın Manisalı, Türkiye gibi gelir dağılımının bu kadar adaletsiz olduğu bir ülkede, ekonomik kararları piyasa mekanizmasına bırakırsanız, acaba kaynakların dağılımı daha da kötüleşir mi? Şimdiye kadar KİT'ler verimsiz de çalışsalar, Türkiye'de temel yatırımları yapıyorlardı. Temel mal ve hizmetleri üretme çabası içinde idiler. Şimdi KİT'leri tamamen devre dışına çıkarırsanız, özel kesim bu alanlara yönelebilir mi? Mevcut gelir dağılımı içerisinde bu mümkün mü?

MANİSALI — Mümkün değil. Yalnız şu varki, son birkaç yıl içinde gerek ekonominin yönetiminde, gerek KİT'lerin yönetiminde, içinde bulunduğumuz bu kötü yönetimin bundan sonra düzelebileceği konusunda bize herhangi bir yeşil ışık yanmamaktadır. Biz eğer KİT'lerin daha iyi çalıştırılabileceğini sonuçta görürsek ve biz bunu siyasal iktidarlarının doğal bir sonucu olarak kabul ediyorsak; KİT'lerin makro faydaya yönelik çalışmaları, önümüzdeki 10 yıllar içinde de kuşku götürür bir husustur. Madalyonun öbür tarafına baktığımızda, Türkiye gerçeğinde bir ülkede ağır sanayi dallarında, büyük sabit sermaye yatırımı gerektiren hususlarda özel kesimin yeteri kadar yatırım yapamayacağını, do-

layışıyla kaynak dağılımı açısından olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceğini rahatlıkla söyleyebiliyoruz. Sorunuza yanıt olarak, aktifi pasifi bulunan bir durum var karşımızda... Evet, bazı alanlarda mutlaka kamu yatırımı olarak bir müdahale zorunluluğu vardır. Fakat onun sınırlarını, ekonomik yarar açısından iyi çizmemiz gerekir, bu müdahalenin sınırları siyasal partilerin kendi kısa süreli çıkarları doğrultusunda çizildiği sürece, bize kaynak dağılımı açısından bir rasyo-nellik getirmez.

Ayrıca önemli bir nokta, kaynak dağılımının sadece miktarlara bağlı olarak değerlendirilmesi statik bir husustur. Şunu demek istiyorum: Türkiye'de Petrokimya Sanayii'ne şu kadar sabit sermaye

Prof. Dr. Erol Manisalı

yen bir yapı içinde değerlendirmemiz gerekmektedir. R. Nürkse'nin 1950'lerde yazdığı gibi «Sermaye birikiminin milli gelire oranı şu düzeyde, altyapı yatırımlarında dağılımı şöyle olmalıdır.» şeklindeki görüşlerin artık kanımca anlamı kalmamıştır. Bugün Türkiye'ye bakıyoruz, muazzam bir sabit sermaye yatırımı var, ama biz bunu kullanamıyoruz. İhracat motifimiz yok, bu nedenle gerekli döviz sağlamadığımız için mevcut kapasiteyi kullanamıyoruz. Bu bakımdan, kaynak dağılımı konusunda, sektörlerle yapılan salt sabit sermaye yatırımı tutarı dışına çıkan bir yaklaşım içinde bulunmamız gerekiyor kanısındayım.

AKGÜÇ — Sayın Alkin, son yıllarda sık yapılan devalüasyonların Türk ekonomisini büyük ölçüde dışa açacağı ve Türk ekonomisindeki kaynak dağılımının düzeltileceği görüşleri ortaya atılıyor. Türk ekonomisinin koşulları dikkate alındığında yapılan devalüasyonların başarı şansı ne? Türk ekonomisinde devalüasyonu başarıya götürecek koşullar mevcut mu? Daha acayım; kısa dönemde üretim esnekliği var mı? İthalâtı ikame imkânı var mı Türk ekonomisinde? Zannediyorum ki devalüasyon bir çare olarak önerildiği zaman üstü kapalı olarak bazı var-sayımlar yapılıyor. «Türk ekonomisinde büyük bir arz esnekliği vardır. Dış fiyatlar elverişli olduğu zaman Türkiye'nin üretimi artacak, artan üretim ihracata yönelecektir.» İkincisi de; «İthalâtı pahalılandırırız, iç üretim İthalâtı bir ölçüde ikame edecek dışalım istemi azaltacaktır.» gibi... Acaba bu olanaklar, kısa vadede var mı Türk ekonomisinde?

korumacı bir model ve % 6,5 büyüme hızı!..

ALKİN — Evvelâ İsterseniz birinci sorunuzdan başlayalım. Çünkü son sorunuzun yanıtı da ona bağlantılı olacak. Piyasa ekonomisine geçiş Türkiye'de bir başarı sağlayabilir mi? Bir başarı şansı var mı? Aslında buna cevap vermek hakikaten kolay değil. Çok yakın geçmişte

yatırımı kamu tarafından yapılmıştır; Demir Çelikte bu kadar yatırım kamu tarafından yapılmıştır, demenin etkinlik açısından bir anlamı bulunmamaktadır. Bunlar etkin olarak çalıştırılmıyorsa, iç piyasa etkinliği, dış piyasa etkinliği açısından gerekli motifler yok ise, kaynak dağılımını sadece salt miktarlar olarak ölçmek, ekonomiyi statik olarak değerlendirmeye yol açmaktadır. Ben bunu yeterli bulmuyorum. Onu etkin biçimde işle-

gözden geçirdiğimizde izlenen politikanın başarısızlığı; ortada olduğuna göre, hiç olmazsa piyasa ekonomisinin başarı şansını bir kere denemek gerekir ve başarılı da olabilir denilebilir. Ancak biraz daha uzun dönemli düşündüğümüzde, hakikaten cevap vermek güçleşir. Çünkü Türkiye'nin 1930'lardan bu yana uygulamış olduğu bu kapalı müdahaleci ve korumacı model, son yıllar hariç, ortalama % 6,5 bir büyüme hızı sağlamıştır. Biliyorsunuz, Dünya Bankası'nda da bazı tereddütler uyandırıyor Türkiye örneği. Çünkü Türkiye, tipik bir örnek olarak, kapalı müdahaleci ve korumacı bir modelle 50 yıl boyunca yılda ortalama % 6,5 oranında bir üretim artışı sağlayan bir ekonomi. Bu sonuca bakarak tamamen başarısız da diyemiyoruz modele.

Yalnız bunu yorumlarken sınıırım şu- nu da gözden kaçırmamak lazım. Bu model, belli dönemlerde sık sık duraklama ile karşı karşıya kalıyor, moda olan de-yimi ile bunalımlara giriyor. Bunun nedeni de gayet açık, benim kanıma göre. Kapalı, korumacı, müdahaleci model aslında belli bir disiplini gerektirir. Bunun tabii siyasal bir yönü de var. Açıkçası demokrasiden biraz uzak bir disiplin de gerektirebilir diyebilirsiniz. Türkiye, son 50 yıllık dönemde dört başı mamur bir demokrasi döneminden geçmediğine göre, pekâla bu disiplini sağlayabilmiş olabilirdi bu dönem içerisinde. Ancak bu disiplin bence, siyasal yanı bir tarafa, çok bilimsel olmasa da günlük hayatla ilgili yönleri olan bir konu. Ben disiplini siyasal yönlerinden çok hükümetlerin ekonomiyi yönetme disiplini olarak anlıyorum. Ama bırakın hükümetlerin ekonomiyi yönetme disiplinini, hükümetler kendi ellerindeki kamu kesimini dahi ekonomik açıdan iyi yönetememişlerdir. Bence disiplinsizlik buradan doğuyor. Özellikle son yıllarda siyasal iktidarlar kamu kesimi ilişkileri, bu disiplini bozmuş ve uzun bir dönemde başarılı gözükken bu modelin sık sık bunalıma girmesinde başlıca rolü oynamıştır. Siyasal iktidarlar, kamu kesimini kendî tapulu malı olarak gördükçe, bu disiplinin devamını boz-

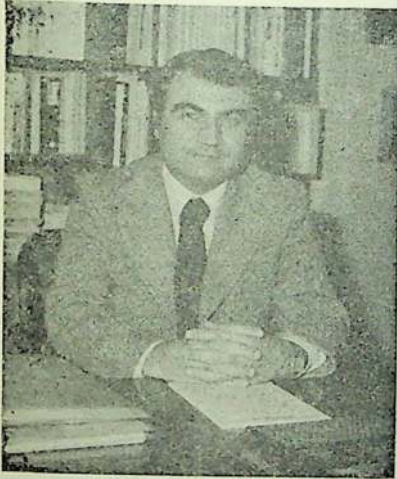
muşlar ve bu yüzden de ekonomi sık sık bunalımlar içerisine girmeye başlamıştır. Bu disiplini yakın bir gelecekte de kolay kolay sağlayamayacağımız açıktır. Üstelik Türkiye hızlı bir demokratikleşme süreci içerisine girdiğine göre, bu disiplinin sağlanmasındaki güçlüklerin daha da artacağı beklenir. Ben piyasa modeline dönüş ile demokratikleşme arasında paralellik görüyorum.

Bence Türkiye, piyasa ekonomisine uygulama alanında biraz daha şans verirse, bazı iddiaların tam aksine hep alerji ile anılan o modellerden çıkma eğilimi içerisine girecektir. Belki şimdi, özellikle 1975'den önceki Güney Amerika modeline benzer bir durum içerisindeyiz; piyasa ekonomisi uygulaması belki bu durumdan bir çıkış şansı, demokratikleşme sürecine giriş şansı yaratacaktır. Tabii piyasa ekonomisine dönüş, kamunun her türlü müdahaleden elini eteğini çekmesi anlamına gelmez, Sayın Kazgan'ın, Sayın Manisalı'nın da ifade ettikleri gibi, kamunun elinde yine doğrudan değil dolaylı müdahale araçları var. Para politikası, maliye politikası, kur politikası hatta reel politikalar, üretimin yönlendirilmesi için belli teşvik önlemleri, ihracatı teşvik önlemleri alınması gibi... Kamu ay- rıca etkili bir gelir dağılımı politikası izleyebilir. Kamu piyasa ekonomisini uyguladığı zaman, bu araçları kullanmaktan tamamıyla vaz geçecek değildir tabii...

çelişkili bir durum

Yalnız burada dikkati çeken bir nokta var. Şu son alınan önlemlere bu açıdan baktığımızda, piyasa ekonomisine tam olarak geçişi sağlayarak büyük boyutlu etkiler yaratacak önlemler değil bunlar. Örneğin liberal ekonomiye geçildi diyoruz, ama korumacılık yine de çok büyük ölçüde devam ediyor. İçerde rekabet, ama dışardan gelecek rekabete karşı ekonomiyi kapamak. Bunlar birbiril ile nasıl uyusacak? Bu, önemli bir sorun olarak ortada. KİT'lere özerklik verilmediği açık, kambiyo denetimi hâlâ yoğun, faiz hadleri gerçekçi değil... Şimdi

sık devalüasyon yapmanın Türk ekonomisine bu mekanizma içerisinde bir yararı var mı? Sık devalüasyon yapma konusunda ben fikrimi söyleyeyim: Böyle kritik bir dönemde Türk parasının dış değerini dalgalanmaya bırakmak belki daha yararlı olabilirdi. Nedenini açıklayalım. Devalüasyon yapma siyasal bir clerji konusu olduğundan, siyasal iktidarlar genellikle sık devalüasyon yapmaktan kaçınılmaktadırlar. Gerçi son 4-5 yıllık döneme baktığımızda, Türk kamu yönetiminin ağır da olsa bu alerjiden kurtulmaya başladığını, bütün tepkileri göze alarak hükümetlerin yılda birkaç kez devalüasyon yapmaya başladıklarını görüyoruz. Bence sık sık yapılan devalüasyonlarla iç

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

fiyat düzeyini dünya fiyat düzeyine getirme çabaları yetersiz kalacaktır. Çünkü sık sık devalüasyon yaparak iç fiyat düzeyini dış fiyat düzeyine uyumlu hale getirmek alışkanlığı bir kere Türkiye'de ekonomi yönetimine girdi mi; bu sefer de yönetim iç ekonomideki sorumluluklarından kaçma şansını bulabilecektir. İçerde enflasyonist politika uygulayan bir yönetim, enflasyon tırmandıktan sonra devalüasyon yaparak kuru düzelterek,

ancak enflasyonist politikadan vazgeçmediği sürece ekonomi enflasyon-devalüasyon sarmalının içine yuvarlanacaktır. İşte son kez 1979 yılında gördük; kuru ayarlamazsanız, herhangi bir döviz geliri gelmemesi olasılığı beliriyor; işçi dövizleri, ihracat gelirleri, mevsim normallerinin altına düşüyor. Bu durumda kuru ayarlamak bir zorunluluk halini alıyor. Ama bu zorunluluk sonucu sık sık devalüasyonlar yapma alışkanlığı içerisinde girersek, sanırım iç ekonomiye o disiplin, yani kamu yönetimine bu sağduyu gene gelmeyecektir. Bence kamu yönetiminin başına bir «Demoklesin Kılıcı»nı asmak lâzımdır; içerde izleyeceği para ve maliye politikasında daha sorumlu davranışın diye. Bu «Demoklesin Kılıcı» da, bence Türk parasının dış değerini dalgalanmaya bırakmaktır. O zaman çok daha sağlıklı biçimde bu sorumluluk doğabilir ve kamuoyu bunu tartışmaya başlayabilir. Eğer Türk parasının dış değeri dalgalanmaya bırakılırsa Türk parasının değerindeki her düşüşün sorumluluğunun, içerden kaynaklandığı çok açık bir şekilde, âdeta bir otomatik mekanizma biçiminde ortaya çıkar. Onun için ben sık sık yapılan devalüasyonlar yerine şu dönemde Türk parasının dış değerinin dalgalanmaya bırakılmasını daha akılcı bir politika olarak görüyorum. Ekonominin yönetiminin disiplin altına alınması ve yöneticilerin daha ciddi daha sorumlu davranması açısından...

nereden nereye gelindi

AKGÜÇ — iç pazarı geniş bir ekonomi, dışa kapalı fakat üretim ilişkileri açısından dengeli bir sanayileşme stratejisi izleyerek pekâlâ başarılı sonuçlar alabilir. Nitekim 1930'lerden sonra Türkiye'nin uygulamış olduğu ilk Sanayi Planı, kanımca bu nitelikte... İlk Sanayi Planımız büyük ölçüde gerçek ithal ikamesine dayanan, yani Türkiye o dönemde ne ithal ediyorsa onu ikame etmeye çalışan bazı ara malları ve hatta sermaye mallarının yurt içinde üretimine yönelik ve dışa kapalı bir model. Bildiğimiz gibi

Türkiye'nin 1938'lerde yürürlüğe koymayı öngördüğü; fakat savaş ekonomisi nedeniyle tam uygulayamadığı ikinci bir Sanayi Planı var. Bu plan, yeraltı zenginliklerimizin geliştirilmesini, enerji üretiminin artırılmasını ve bazı ağır sanayi tesislerinin kurulmasını öngörüyordu. İkinci Sanayi Planı, kanımca etkilerini 1950-1960 döneminde de sürdürmüştür. Uygulanan model, 1950 yılında sınırlandırılmıştır; ama modelin de tam dışına çıkılmamıştır. Modelin doğal sonucu olarak Türk ekonomisinde altyapı yatırımları yapılmış, bir ara malı ve sermaye malı üreten sektör oluşmuştur. İyi veya kötü Kamu İktisadi Teşebbüsleri eliyle. Türkiye bu modelden bence 1965'den sonra İkinci Plan döneminde ayrılmaya başladı ve 1967-1968'lerde özel kesimin teşviki ile bu model bir tarafa bırakıldı. Özel kesimin teşviki ile ithal ikamesi adı altında Türkiye'nin bir süre daha ithal etmeyeceği veya o zamana kadar ithal etmediği bazı malların Türkiye'de üretilmesine başlandı.

Açıkcası İthal İkamesi adı altında dışa bağlı bir tüketim malları endüstrisi geliştirildi. Böyle bir politikanın sonucu fonlar özel kesime aktarıldığından, o zamana kadar daha çok ara ve sermaye malı üreten ve bu alanlara yatırım yapan KİT'lerin görece önemi fiilen daralmaya ve ekonomide dengesizlik gittikçe artmaya başladı; dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları lehine ve sermaye malları aleyhine... Gerçi bu dengesizlik dış ticaret yolu ile giderilebilirdi, ama kapalı bir ekonomi ve kurulan yeni endüstriler için pazara yönelik olduğu için, bu dengesizlik de giderilemedi. 1973'den itibaren Sayın Kazgan'ın da vurguladığı gibi, partilerin KİT'leri oy maksimale etmek için kullanmaları bunların verimliliğini azaltırken, finansman açıklarını da artırdı. Türkiye 1980'lere bu üretim dengesizliği içerisinde giriyor. Görece olarak gelişmiş bir tüketim malları endüstrisine karşılık yeterince gelişmemiş bir sermaye malı ve ara malı üreten endüstriler ve yetersiz bir altyapı... Böyle bir dengesiz büyüme, Türk ekonomisini bir üretim darboğazına soktu. Bu darboğazı iki olay şiddetlen-

dirdi. Biri petrol fiyatlarındaki artış, ikincisi de KİT'lerin özellikle 1973 yılından sonra politik amaçlar için kullanılması... Bakınız KİT'lerin sonuçlarına, 1938 yılına kadar başarısız değil; fakat ondan sonra finansman açıkları bir çıg gibi büyüyor. 1930-1940 döneminde oluşturulmaya başladığımız modeli tutarlı uygulayabilseydik, Sayın Alkin'in belirttiği gibi, örnek olabilirdi. Şimdi sorun şu: Türkiye'de iç üretim ilişkilerinde dengesizlik de dikate alındığında, düşük kapasite ile çalışan endüstriler, üretim maksimizasyonuna giderek artan üretimlerini dış satıma yönettirler mi?

ALKİN — Türkiye, enflasyondan dolayı, içinde bulunduğumuz yıl da eksik kapasiteli üretim yapacaktır. Firmalar, 70 liralık kurdan ihracat yapmaktansa, eksik kapasite ile çalışıp, kâr maksimizasyonunu tercih edeceklerdir. Şu halde 70 liralık kur ihracat açısından yetersizdir Türkiye'de... Üretim ve ihracatta esnekliğin az oluşu dış dünyanın davranışından doğmuyor. Bizim içerdeki enflasyon % 100 dolayında kaldıkça, bu elastikiyetin ortaya çıkmasına da imkân yok.

MANİSALI — Ekonomik birimler kârı nerede arıyorlar? Ona bakmak lâzım. Motifler nelerdir? Ona bakmak lâzım.

KAZGAN — Türkiye kâr ekonomisi olmadığı sürece, kâr ekonomisi varsa-yımına dayanarak düşünülmüş olan modeller ve bütün öneriler başarı sağlayamaz.

ALKİN — «Türkiye ihracat yapamıyor, çünkü kapasitesini sonuna kadar kullanıyor. Bu kapasite ile ancak içerdeki 45 milyonu doyurabiliyor, giydirebiliyor. İhraç edilebilir üretim fazlalıkları yoktur. Bu yüzden biz kur değiştirmesi ile yeni kapasite yaratamayacağımıza göre ihracatı artıramayız.» diyebiliyor muyuz? Hayır. Çünkü Türkiye'de bugün çok önemli oranda bir eksik kapasite var. Demekki Türkiye belli dürtüler olsa pekalâ ihracat edilebilecek üretim fazlalıklarını yaratabilir. Bence, demin de söyledikim gibi, 70 liralık kur da aslında

yetersizdir, Türkiye'de ihracat için. Belli tarımsal malların ihracatının dışında bugün birçok firma eksik kapasite ile çalışıyor. Çünkü, oligopolcü dediğiniz gibi piyasa. Eksik kapasite ile de içerde kâr maksimizasyonu yapabiliyor. Böyle firmalara hammadde finans kolaylıkları da sağlansa, firma üretim artışı yerine gene de eksik kapasite ile kâr maksimizasyonuna gider. Çünkü ileri ölçüde eksik bıraktığı kapasiteyi kullanarak ihracat yapmak ona birşey kazandırmaz. 70 liralık kur iç piyasada kâr maksimizasyonundan feragat etmek için yeterli değil...

sermaye kaçıyor mu?

KAZGAN — Ben önce şu serbest piyasa ekonomisinin işlemesi ile ilgili olarak iki noktayı vurgulamak istiyorum. Eğer Türkiye, gerçekten bir serbest piyasa düzenine geçmek istiyorsa, başarılı veya başarısız, ama serbest piyasa olarak işlemesi için önce faiz hadlerinin serbest bırakılması lâzım. İkinci olarak da ithalâttaki mutlak kontrollerin kaldırılması ve Türkiye'nin dış ticarete gümrük vergileri sistemi yoluyla kontrolün sağlandığı bir düzene geçmesi gerekli. Bunlar yapılmadığı sürece, serbest piyasa düzeninin başarılı olması bir yana, işlerliği dahi söz konusu olamaz. Dolayısıyla bu iki tamamlayıcı öğenin yerine getirilmesi gerekiyor. Ayrıca dalgalı kur sistemi ile ilgili olarak bir noktayı vurgulamak isterim, Sayın Alkin'in bu konudaki önerisi üzerine. Ülkemizde cari işlemlerin dengeye gelmemesinde temelli bir neden de sanıyorum ki, özellikle 1977'den bu yana artmakta olan Türkiye'den sermaye kaçışları. Sermaye kaçışlarının baş nedeni de Türkiye'de finansal varlıklar üzerindeki getirinin negatif olması. Enflasyonun % 100'e yaklaştığı bir dönemde bütün finansal kalemlerin getirileri enflasyon oranının çok gerisinde kalmaktadır. Getiri reel olarak negatiftir. Bu durumda sermaye salt kendisini korumak için dış dünyaya göç ediyor. Nitekim bugün Türkiye'den sermaye dış dünyaya göç ederek; İsviçre, Londra,

New York piyasalarında finansal varlıklara veya taşınmaz mallara sırf Türkiye'deki negatif getiriden kaçmak için. Belki de sermaye oralarda iş âlemine giriyor. Şimdi bu durumda hangi yollardan kaçıyor sermaye? Yasal yoldan sermaye çıkışı yok Türkiye'den. İhracat değerlerinin düşük gösterilmesi, ithalât bedellerinin yüksek gösterilmesi, işçi dövizlerinin, turist dövizlerinin dış alanlara yönlendirilebilmesi, yabancı sermayenin kâr transferlerinin artırılması gibi çeşitli yollardan sermaye dış dünyaya çıkıyor. Türkiye'de finansal varlıklar üzerindeki reel getirinin negatif olduğu durum sürdüğü sürece,

Prof. Dr. Gülten Kazgan

Türkiye'de dalgalı kur yoluyla dengeyi sağlamak söz konusu olamaz; paranın değeri piyasada devamlı düşer. Onun için bir kere sermaye hareketlerinin Türk ekonomisinde dış dengeyi bozucu yönde işlemesini engelleyici önlemlerin alınması gerekiyor. Bu alınmadan Türk parasının değerinin korunabileceğini sanmıyorum. Türkiye'nin ihracatı artıramadığı konusuna gelince; ben buna da inanmıyorum. Çünkü bugün Türkiye'ye yılda yaklaşık cari piyasa değeri bir milyar dolara yakın altın giriyor. Türkiye'den dışarıya herhalde bir iki milyar dolar tutarında ser-

maye kaçıyor. Ayrıca bir-iki milyar dolar kakak ithalât yapılıyor. Bütün bunların bir finansman kaynağı olması lâzım. Bu finansman kaynağını da herhalde bu ekonomi sağlıyor. Bizim ele geçiremediğimiz resmi istatistiklere yansımayan döviz kaynakları olduğu bir gerçek. Bu noktayı vurgulamak istemiştim.

AKGÜÇ — Sayın Manisalı, sizin galiba bir görüşünüz olacaktı.

MANİSALI — Sizin belirttiğiniz, üretimde iç dengenin bozulması; sanai yapıdaki tüketim malları, ara malları ve yatırım malları ile ilgili dengesizliğin doğurmuş olduğu sakıncalar; bana göre kısmen geçerli. Şöyle ki; 1970'lere yaklaşırken Türk ekonomisi dış piyasalara açılabilse idi, bu bozukluğu, içeride üretmediği ara malları ve yatırım malını bu döviz gelirleriyle sağlayarak giderebilirdi. O dönemlerde ekonomi daha da içe kapalı hale getirildiği için sorun buradan kaynaklanmaktadır. İmalât sanayiindeki alt sektörlerin teknik olarak bir bütünleşme haline girmesi, altyapıyla direkt prodüktif yatırımlar arasında bir tamlaşmanın gerçekleşmesi, artık sırf kapalı ekonomi modeli içinde geçerli olan bir durumdur. Dış kesimle ilgili olarak, her kesim genelde kendi döviz dengesini sağlayamadığı sürece, süreklilik olarak ekonomiyi aşağı çeken bir durum haline gelmektedir. Tüketim mallarına doğru kayış da bunu şiddetlendirmektedir. Türkiye'de tüketilmesi düşünülmeyen malların üretilmeye başlamış olması, üretim yolu ile tüketim kalıplarını da saptırarak kaynak israfına yol açmıştır. İthal ikamesi gerekçesiyle yapılan bazı yatırımlar döviz tasarrufu yerine döviz götürür hale gelmiştir.

dengesiz bir durum

AKGÜÇ — Ben size katılıyorum. Belirli bazı sektörler geliştirilerek ekonomide iç üretim kapasitesi ile iç tüketim arasında bir dengesizlik yaratılabilir. Bu dengesizlik dış ticaret yoluyla giderilebilir. Böyle bir model olabilir. Ancak, bizim

teşvik ederek kurmuş olduğumuz sanayiler, çeşitli nedenler dolayısıyla bu işleri yapamamışlar, döviz kazanarak gerekli girdileri ithalât yoluyla temin ederek bu dengeyi kuramamışlardır.

MANİSALI — Rakamlar çok ilginç. Ekonomimizde ara mallarının üretim değeri, toplam imalât sanayii içinde % 36-37 civarında. Tüketim malları % 48-49, yatırım malları da % 13-14 dolaylarında... Ara malları aslında makul bir düzeyde... AET ortalaması da % 40 civarındadır. Tüketim ve yatırım mallarında dengesizlik var. Oysa biz sıkıntıyı bugün ara mallarında çekiyoruz. Aslında burada bir terslik var. Türkiye'nin ara malları üretimi oransal olarak bugün AET ortalamasına, gelişmiş ülkeler ortalamasına yakındır. Yatırım malları üretimi ise oransal olarak düşüktür. Biz yatırım malları sıkıntısı çekmiyoruz bugün, fazla yatırım malı stokumuz var. Kullanmadığımız, eksik kapasite ile, % 40-50 kapasite ile çalıştırdığımız yatırım malları endüstrimiz var. Ara mallarının sanayi içindeki payı AET ortalamasına yakın olmasına karşın, biz sıkıntıyı da ara malında çekiyoruz. Ara malı yetersiz dediğimiz zaman, niçin yetersiz? Biraz ayrıntılı düşünmemiz gerekiyor.

AKGÜÇ — Yalnız ortalama değil, ara mallarının yapısı da önemli... Ortalamasının yüksek olmasının yanı sıra sektörel hatalar olabilir.

MANİSALI — İç piyasaya dönük olarak üretilen nihai mallarda kullanılan ara malları üretiminde ağırlık var. Dış piyasalara hitabeden ara malları üretimi gelişmiş değil.

AKGÜÇ — Sayın Öngüt, son kararların bankacılığı ilgilendiren bölümlerini, bankacılık üstüne olabilecek etkilerini ve bankacılık sisteminin bu yeni uygulamaya çalışılan modele katkısının neler olabileceğini açıklar mısınız?

ÖNGÜT — Piyasa ekonomisinden başladık tartışmaya. Burada mal fiyatları, dövizin fiyatı, bir de paranın fiyatı söz konusu... Mal fiyatlarına ilişkin ön-

lem, bugüne kadar uygulanan birtakım fiyat kontrollerinin kaldırılmasından ibaret. Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin ürettiği malların fiyatlarının serbestçe o kuruluşlar tarafından tayin edilmesi listesi getiriliyor, bazı temel mallar dışında. Şimdi böyle bir önlemin ne gibi bir iktisadi etkisi olabilir? Birincisi, kaynak dağılımına nasıl etki yapabilir? İkincisi, gelir dağılımına nasıl etki yapabilir? Bugüne kadar ben, kaynak dağılımı ile Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin fiyat politikası arasında bir ilişki olduğunu sanmıyorum. Bu kuruluşlarda kaynak birikimine bağlı bir yatırım kadar alma mekanizması bahis konusu olmamıştır. Başka

Dr. İbrahim Öngüt

faktörlerle yatırım kararları alınmıştır. O bakımdan KİT fiyatlarının kendi yönetim kurullarında sağlanmasının kaynak dağılımı üzerinde bir etkisi olacağını hiç sanmıyorum. Fakat bu konuyu daha derinliğine tartışmak faydalı olabilir. Gelir dağılımı üstündeki etkisi konusunda tabii çok şey söylenebilir. Bugün KİT'lerin özellikle son yıllarda insan deposu haline getirilmesinin, rasyonel çalışma düzeninden tamamiyle uzaklaşmasının bedelinin mal fiyatlarına bindirilerek halka ödetilmesi ile, fiyatları belli bir düzeyde tutup

Merkez Bankası kaynaklarından bu açıkları finanse etmek arasında büyük fark var mı, yok mu? Bence tartışılması gereken bir konudur. Kanımca ikisi arasında pek fark yoktur. Fiyatların serbest bırakılması KİT'lerle ilgili olarak alınması gereken çok yönlü tedbirlerin sadece biridir. Aynı konuyu özel sektörün ürettiği bazı malların fiyatlarının serbest bırakılması yönünden ele alırsak, geçmişte fiyat kontrollerinin özel sektörün yatırım isteklerini şu veya bu yönde etkilediği kanısında değilim; fiyat kontrolleri sanayi kuruluşları ile aracı kuruluşlar arasında sadece gelir dağılımı etkileyen bir mekanizma şeklinde yürümüştür. Bu bakımdan, gelir dağılımı açısından da kaynak dağılımı açısından da özel sektörün ürettiği mallar yönünden de fiyat kontrollerinin etkili olduğu kanısında değilim.

Döviz fiyatına gelince, bugünkü uygulamanın giderek serbest kura doğru yöneleceği izlenimi var bende. Birdenbire bir dalgalı kura geçmektense, yüksek oranlı bir devalüasyon ve onu izleyen ayarlamalarla aşağı yukarı bir serbest kura yaklaşma politikası izleneceğini sezinliyorum. Bu Sayın Alkin'in de belirttiği birtakım avantajları getirecektir beraberinde, eğer böyle bir politika uygulanırsa. Diğer taraftan başka belirtiler de var. Örneğin doğrudan döviz tahsisi mekanizması... İhracat gelirlerinin bir kısmını ithalat amacı ile kullanma, hatta bunları devredebilme olanağı getiriliyor. Bu da bir yerde dalgalı kurun başlangıcı sayılabilir.

serbest piyasa düzeni etkili olabilir mi?

Şimdi para ve sermaye piyasasına geçeyim. Alınan tedbirlere bakarsak bankacılık sistemini doğrudan doğruya ilgilendiren bir önlem görmüyorum. Daha önce kanun kuvvetinde kararname ile bankacılık alanında bazı reformlar yapılmak istendi. Bunlar ne kadar başarılı oldu? Onun tartışmasını bir yana bırakalım şimdi. Son istikrar paketinde kredi

faiz hadlerinde % 2 artış gibi marjinal diyebileceğimiz bir önlem var. Nasıl uygulanacağı pek belli olmayan, yabancı bankalara bazı olanaklar tanıma yönünde bir karar var. Bunun ayrıntılarını bilmeden, arkasından neler geleceğini bilmeden, ne gibi bir etki yaratacağını söylemek güç. Diğer taraftan Sayın Kazgan'ın belirttiği çok önemli bir husus var. Bu da finansal varlıkların getiri sorunu. Ben de Sayın Kazgan'la tamamen aynı görüşteyim. Serbest piyasa düzeni, para ve sermaye piyasasını da kapsamadığı müddetçe etkili olamayacaktır ve bugün son tedbirler çerçevesinin içinde bu yönde bir gelişme göremiyoruz. Son yıllarda bu alanda ne yönde gelişme olmuştur? Son yıllarda bankacılık sistemi, enflasyonun da etkisi altında nispi önemini kısmen yitirmeye başlamıştır. Bankacılık sistemi dışında bir serbest piyasa hızla oluşmaktadır. Bu son derece önemli bir olaydır. Bankacılık sisteminin, Türk finansman piyasasının geleceği açısından da önemli bir gelişmedir.

Bir nevi paralel finansman ekonomisi yaratılmaktadır. 1979 yılına baktığımız zaman emisyonun % 59 oranında arttığını görüyoruz. Buna karşılık mevduatta artış % 40 dolaylarında, banka kredileri ise % 36 oranında artmış. Bu gelişmenin sanayi açısından da önemli yönleri var. Fakat şurası bir gerçek ki, bugün tasarruf sahibi, parasını bankacılık sistemi dışında değerlendirmek olanaklarını aramaktadır. Bunun bir kısmı altın ve gayrimenkul spekülasyonu şekline dönüşmekte bir kısmı ise ikinci piyasa dediğimiz, bankalar sistemi dışındaki mali piyasaya doğru kaymaktadır. Bu ikinci piyasada daha gerçekçi faiz hadlerinin cari olduğu da kuşkusuzdur. Bankacılık sistemi, benim gördüğüm kadar, sermaye piyasasına girmekte çekingen bir davranış içinde bulunmaktadır. Bunun nedenlerini tartışabiliriz. Fakat tasarruf sahibinin bugün birikimlerini serbest piyasanın resmi ve gayriresmi kuruluşlarında değerlendirme yönünde belirmiş olan eğiliminin daha da kuvvetleneceği kanısındayım. Bunun hem bankacılık sistemi yö-

nünden, hem de bankacılık sistemini kullanan kuruluşlar açısından önemli sonuçları olabilir.

AKGÜÇ — Türk bankacılık sisteminde belli grupların kontrolü altına girme eğilimi görülüyor. Böyle bir yapıda faizi serbest bırakmakla kredilerin dağılımını etkileyebilir miyiz?

KAZGAN — Tabii bir oligopol piyasasına girdiğiniz zaman, serbest rekabet düzeni içinde işleyeceğini düşündüğümüz önlemler etkilerini bir ölçüde yitiriyorlar. Gerçekten de «Holding Bankacılığı» sistemine doğru bir evrim var Türk bankacılığında. Bu sistem içinde; «Faiz hadleri serbest bırakıldığında, acaba faiz mekanizması ne kadar etkili olacak?» diye çok önemli bir soru ortaya çıkıyor. Ancak biz bunun yanında bir de sermaye piyasasını geliştirsek; sermaye piyasası, faiz mekanizmasını bankacılık sistemine rakip olarak işletecektir. Şunu demek istiyorum: Biz kapalı bir bankacılık sistemi yanında fonları kullanan başka bir piyasa olduğunu veya böyle bir piyasanın gelişeceğini de düşünmeliyiz. Eğer bankacılık sistemi kendi içinde kapalı kalır, bir sermaye piyasası gelişirse, o zaman holding bankacılığı gerçekten tam monopole dönüşür, topladığı fonları kendi içinde kullanabilir ve burada faiz mekanizmasının etkinliği de söz konusu olmayabilir. Ama bir de bunun yanında sermaye piyasası gelişirse, o zaman sanıyorum ki sermaye piyasasının bu holding bankacılığını kırma gibi bir etkisi de söz konusu olabilir.

AKGÜÇ — Benim bu konuda bir kuşku daha var, o da şu: Bugün bankacılık sisteminde krediler, belli firmalar ve belli sektörler üzerinde donmuş gibidir. Acaba faiz mekanizması ile bu donukluk çözülebilir mi?

dış rekabetin denetim gücü ekonomiye girmeli

KAZGAN — Bir kere şu noktayı hemen vurgulayayım. Türkiye eğer piyasa

mekanizmasının serbestçe işlediği bir düzene geçecekse, mutlaka dış ticareti serbest bırakarak, içerde monopol kuran firmaları dış rekabet yoluyla denetim altına alması lâzım. Bunu yaptığı zaman o firmaların zaten ekonomideki monopol, oligopol gücü kırılmış olacaktır. Dolayısıyla rekabetin denetim altına aldığı bu firmaların kâr ekonomisi içinde çalışmalarını sağlanabilecek ve kârlılık düzeyine göre fonları kullanabilme olanağı ortaya çıkacaktır. Bugün firmaların ne ölçüde verimli çalışmalarını bilemiyoruz; çünkü ekonomideki monopol oligopol durumları dolayısıyla ya da birtakım varlıkların yarattığı rantlar dolayısıyla firmalar çok yüksek faiz hadleri ile fon kullanabiliyorlar. Büyük firmalar da monopol gücü en yüksek olan firmalar oldukları için, yüksek faiz hadleri yoluyla bu fonları kendilerine çekebiliyorlar. Ama biz dış rekabetin denetim gücünü ekonomiye sokabilirsek ki mutlaka sokmak lâzımdır, eğer bu model iç piyasanın istismarına dayanan korkunç bir özel sektör sömürsü modeline dönüşmeyecekse; bu kez hangi firma daha verimli ise, mantiken onun daha yüksek faiz haddi ödeyip fonları kendisine çekebilmesi gerekir.

AKGÜÇ — Özellikle 1968'den sonra izlenen dışarıya karşı himaye edilmiş, dışarıya kapalı bir model içerisinde özel kesimin teşvikinin, bugünkü darboğazın önemli bir nedenini oluşturduğu kanısındayım.

MANİSALI — Aynı hatayı işlememek lâzım.

KAZGAN — Şimdi şu noktayı belirteyim. Türkiye'nin 1930'lardan 1970'lere kadar uyguladığı model kendi içinde tutarlı bir modeldir. Bu modelde özel sektör dış rekabetten korunmuştur. Fakat buna karşın devletin özel sektörün faaliyetlerini kontrol yetkisi vardır. Yani dış rekabetin yapması gereken fiyat denetimini devlet üstlenmiştir. Bu model kendi içinde tutarlıdır.

MANİSALI — Ama devlet yapmamıştır bunu, yahut yapamamıştır.

KAZGAN — Model kendi içinde tu-

tarlıdır. Bu mantığa dayanır. Fakat siz bir taraftan özel sektör fiyatlarını tamamen serbest bırakır, öbür taraftan rekabetin denetimini de getirmezseniz; bu, korkunç bir sömürü modeli olur. Onun için modelleri kendi içinde tutarlı olarak uygulamak lâzım. Eğer serbest piyasa modelini kendi içinde tutarlı olarak işleteceksek; bu, dış rekabetin de ekonomiye getirildiği bir model içinde olmalıdır. Bu getirildiği takdirde, sanıyorum ki, —gerçi bu da biraz izlenimsel ekonomistlik oluyor ama— faiz mekanizması da bugünkü holding bankacılığının getirdiği monopoller içinde fonların kullanma olasılığını azaltır.

MANİSALI — Yalnız bunun şartları var. Enflasyon oranını düşüremezsek, faiz hadlerini serbest bıraktığımız zaman, kredilerin belki monopolcu, oligopolcu firmalara akışı frenlenebilir, ama daha spekülatif alanlara kayması tehlikesi de vardır.

KAZGAN — Piyasa ekonomisinin düzenli işleminin temel kuralı enflasyonun olmamasıdır. Niçin Batı ekonomileri enflasyon iki rakamlı olmaya yaklaştığı zaman büyük endüseye kapılıyorlar? Bunun nedeni şudur: Piyasa ekonomileri, maliyet ile satış fiyatı arasındaki kâr marjlarını mutlaka peşin olarak hesaplamak esasına dayanır. Halbuki bir enflasyon süreci içinde bunun hesaplanması olası değildir. Türkiye gibi % 100 enflasyonların yaşandığı, büyük darlıklar içinde büyük rantların elde edildiği bir ekonomide, piyasa ekonomisi zaten işleyemez. Sayın Manisalı'ya, bu hususu dile getirmeme olanak verdiği için teşekkür ederim.

AKGÜÇ — Sayın Alkin, döviz kuruunu serbest bıraktığımız zaman aynı tehlike yok mu? Türkiye'nin döviz kazancı hemen tümüyle spekülatif yönlere kaymaz mı?

ALKİN — Deminden beri konuştuğumuz kapsam içerisinde olacak olursak tabii... Ancak ben rekabet modelini, tüm koşulları ile birlikte bütün olarak düşü-

nüyorum. Bir taraftan, ekonomiyi birtakım ithal hesapları ile dış rekabete kapa, bir yandan gerçek dışı bir faiz politikası uygula, faizin serbestçe oluşmasına olanak verme, diğer taraftan dörtlüye gıdan bir enflasyon, açık finansmanla yürütülen disiplinsiz bir kamu ekonomisi, bunların yanında da döviz fiyatlarını serbest bırak. Tabii, hiç bir olumlu sonuç elde edilemez. Böyle bir ortamda, dövizin de, kaynak dağılımının da rasyonel olmasına imkân ve ihtimal yoktur. Ayrıca döviz kurunun serbest bırakılmasıyla gelir dağılımının bozulması için bir koşul daha yaratmış olacaksınız. Ben hep başından beri söyledim, aslında bu önlemler yetersiz. Bu paketin tam bir komple paket olması lazım gelir. Bir tarafından aksadığı anda, gelir dağılımını daha hızlı bozmaya devam edeceksiniz demektir. Bu paket her yönüyle tutarlı tam bir paket olmazsa, başarı şansı hemen hemen hiç yoktur. Onun için bence birtakım dış olanaklar sağlandıktan sonra, eğer Türkiye'de siyasal ortam da elverişli ise, bu modelin diğer bütün parçalarının da işlemeye başlaması lazım. Son kararlar için hep «cesarets», «ataklık» falan deniyor. O cesaretin biraz daha ileri beyutlara götürülüp, modelin bütün koşullarının sağlanması gerektiği kanısındayım.

İç tüketim yapısını kontrol edilmeli

MANİSALI — Ben burada kendi kendime bir soruyu soruyorum. Bütün bunları işlettik diyelim. Barajın duvarlarını açtıktan sonra beklediğimiz nedir? Türkiye'deki nispi iç fiyat yapısının uluslararası fiyatlara uydurulması meselesidir. Türk ekonomisi, dış ekonomik ilişkilerinin dörtte üçünden fazlasını çok gelişmiş ülkelerle sürdürmektedir. Bu yapı içinde tek yol katı vergi önlemleri ile tüketimi sınırlandırmak, oluşacak üretim tüketim farkını dış ülkelere satmaktır. Enflasyonun önlenmesi tabii ilk koşul... O tartışıldığı için fazla durmayacağım. Biz iç

tüketim yapısını kontrol altına alamadığımız sürece, bu sürekli olarak nispi fiyat yapısını bozacaktır. Dışarıya açılmanın, gelişmiş ülkelerle aradaki seti kaldırmanın amacı, nispi fiyatların uyum halinde getirilmesi olmalıdır. Enflasyon hızının düşürülmesine paralel olarak iç tüketim kontrol altına alınamaz ve ekonomi bu gelir düzeyinde gerektiğinden daha fazlasını tüketir duruma girerse, yine aynı tahrifat söz konusu olur.

ALKİN — Tabii doğru. Ama ben, görelî fiyat yapısından önce şu mullak fiyat düzeyinde yükseğe tırmanışı bir frenleyelim diyorum. Sonra şu enflasyon döneminde görelî fiyat yapısı her gün değişiyor.

MANİSALI — Burada önemli sorun, işgücü fiyatının nasıl ayarlanabileceğidir. Öyle bir nispi fiyat oluşacak ki, hem iç tüketim daha az olacak, hem nispi fiyatlar, gelişmiş ülkelere benzeyecek, hem de çalışanlar çok daha düşük bir gelir elde edecekler; Batı piyasasına oranla... Bu konunun biraz daha üzerinde durmamız gerekiyor. İşin sosyal uzantısı olarak görüyorum ben bunu. Burada faktör fiyatlarını da analize sokuyoruz. Ekonomimizin üretkenliği daha düşük ise, kişi başı gelir şu kadarsa, faktör geliri olarak ancak bu kadar verilebiliyorsa, bunun dışarıya uyumu nasıl sağlanacaktır?

ÖNGÜT — Bunun bir başka yönüne değinmekte fayda görür müsünüz? Bankacılık sistemi, enflasyonun önlenmesi amacına yönelik önlemler paketin bir kısmını oluşturuyor. Bunlar arasında bir parasal kontrol yahut parasal genişlemeyi gayet sıkı biçimde kontrol etme öngörüldüyor. Tedbirler içinde belki açıkça yer almıyor; fakat bütün hükümet yetkililerinin beyanlarından, gayet sıkı bir para politikası izleneceği anlaşılıyor. Diğer taraftan bugün özellikle sanayi kesiminde, bir finans açığı, bir işletme sermayesi sıkıntısı var. Konu şu; geçen yıl sıralı hammadde ve yarı mamullerin fiyatı % 103 gibi bir artış gösterdi. Buna karşılık 1979'da kredi hacmi sadece % 32 artmış. Devletünasyon operasyonu ile bir-

likte enflasyonu kontrol edeceğiz dediğimiz zaman, aslında düşünmemiz gereken olay, devalüasyonla beraber gelen fiyat artışlarından sonraki fiyat artışlarını kontrol altına almak olmalıdır. Devalüasyonun fiyat artışı etkisi, bir kereye mahsus olmak üzere kaçınılmaz bir olaydır. Bu, devalüasyon kadar olur, az olur, çok olur. Şimdi bu aşamada devalüasyonun gerektirdiği bir finansman ihtiyacı bahis konusu iken, belki Para Fonu'nun önerileri veya koyduğu limitlerle ilgili olarak parasal alanda ani bir sürüşme durumunun ortaya çıkması büyük olasılık... Devalüasyonun başarılı olabilmesi için gerekli şartlar arasında, bugün ön planda petrol gereksinmemizin de üstünde, sanayi hammaddesi için kullanılabilir döviz temini üzerinde duruluyor; bu konu tartışılıyor. Ancak bugün geçmişten gelen enflasyon nedeniyle sanayi kesiminde bir işletme sermayesi sıkıntısı var. Onun dışında da halen yapılmakta olan yatırımların maliyetlerindeki artışlar sorununu var ki, termin döneminde en azından % 300 oranında bir artış gösteriyor. Bu konuyu bir tarafa bıraksak bile, ekonominin işlerlik kazanması açısından, bugün hem artmış olan fiyatların hem de daha fazla üretimin gerektirdiği işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasının uygulanması öngörülen para ve kredi politikası ile tutarlı olup olmadığının tartışılmasının büyük faydası var. Burada bazı tehlikeler var gibi gözüküyor. Eğer frene vaktinden önce basılırsa, belki ekonominin işlerlik kazanması için öngörülen bazı tedbirlerden netice alamamak gibi bir tehlike var.

emisyon artışı devam edecek mi?

AKGÜÇ — Ben, aksi yönde büyük bir tehlike görüyorum. Kamu kesimi, 1980 bütçesi uygulaması nedeniyle Merkez Bankası kaynaklarına başvuracak; bir de buna özel kesimin talebi eklense, emisyon artışı, 1979 düzeylerinde dahi tutulamaz. Özel kesimden kredilerin geniş-

lemesi hususunda gelecek baskının artması olasılığı çok yüksek. Hükümetler bu baskılara göğüs geremezlerse, enflasyonun hızının nerelere ulaşacağını bugünden kimse kestiremez. Eğer ciddi ekonomik istikrar isteniyorsa, kısıtlayıcı bir para politikası izlenmesi zorunlu...

ÖNGÜT — Fakat alınan önlemler sonucu Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin Merkez Bankası kaynaklarına başvurma zorunluluğu bir ölçüde azaltılabilirse, o zaman belki özel kesimin finansman gereksiniminin karşılanması bir ölçüde kolaylaşabilir. Bugün Merkez Bankası kredilerine baktığımız zaman özellikle bunun % 70'inin kamu sektörünün finansmanında kullanıldığını görüyoruz. Kamu kesiminin Merkez Bankası kaynaklarına başvurusu hafifletilebilirse, özel kesim finansmanı için bir imkân yaratılır.

AKGÜÇ — Sayın Öngüt, benim endişem şu. KİT mamullerine yapılan zamlar nedeniyle, kamu kesimine ne kadar ilâve kaynak aktarılabileceğinin kesin hesabı yok. 350 milyar gibî bir rakam telâffuz ediliyor, ama bu net değil. Biliyorsunuz, KİT mamullerinin önemli bir bölümü, yine KİT'ler ve devlet tarafından kullanılıyor. Konşolide ettiğimiz zaman, kamuya net transfer ne olacak onu bilmiyoruz. KİT açıklarını kapatılmıyorken, bütçe açıklarının artması, Merkez Bankası kredileri için de KİT yerine Hazine avanslarının yükselmesi söz konusu. Açıkçası yalnız KİT'lerin değil, onlarla birlikte Hazine'nin de Merkez Bankası kaynaklarına başvurusunu kısmak lâzım. Aksi halde kamu kesimine açılan kredilerin sadece iç ayrımı değişir. Ben 1980 bütçesi aynen uygulandıysa takdirde, kamu kesiminin bir bütün olarak Merkez Bankası kaynaklarına başvurusunun azalacağını sanmıyorum.

MANİSALI — Para darlığı meselesi Maliye Bakanlığı çevrelerinde son haftalarda açık açık belirtildi. «Biz frene hızlı basacağı hazır olun.» diye kamu önünde üstüne basa basa söylendi. Eğer bu politika devam ederse, uygulanırsa, benim tahminim ay değil birkaç hafta

çinde döviz darboğazı ve enerji darboğazından daha önemli olarak iç finansman gücünü üretimde darboğaz yaratacaktır.

KAZGAN — Zannediyorum ki bu işi trade-off çizgisi üzerinde her iki seçeneğin de fayda ve sakıncalarını karşılaştırarak düşünmek lâzım. Bugün Türkiye ya bu finansman darboğazını aşmak için yeniden kredileri genişletecektir ve bunun sonucunda üç ay sonra belki daha da kısa bir süre içinde yeni bir devalüasyon yapma gereği ortaya çıkacaktır. Tabii, devalüasyonun getireceği yeni zamlar, yeni fiyat artışları birbirini izleyecektir. Ya da bir süre Türk ekonomisi durgunluğu göze atacaktır. Bu durgunluk içinde, üretim yavaşlaması ve azalması içinde fiyat artış hızı da kesilecek ve ekonomi bir dengeye gelecektir. Bunu, Türk ekonomisi 1958 yılında dramatik bir biçimde yaşadığını sanıyorum. Devalüasyondan sonra hızlı biçimde frenlere basıldı. Buna rağmen fiyat artışları 2-3 yıl daha devam etti. Fakat 1960 yılında ekonomi bir dengeye geldi, ama üretim artış hızı da durdu.

MANİSALI — Burada üretim artışı ile ihracat artışı arasında sıkı bir paralellik var şu anda. Eğer üretim artış hızı durursa ihracat artış hızı da durur. Eğer ihracat artış hızındaki düşmeyi karşılayacak dış yardım, dış kredi bulunabiliyorsa, o zaman sorun yok. Frene hızlı basılabilir. Üretim yavaşlaması göze alınabilir. Ancak dış kaynaklı döviz bulunamıyorsa; üretim ve ihracatın azalması sonucu bunalımı atlama imkânı ortadan kalkıyor. Dış kaynak sorunu burada, kısmen exogen bir faktör olarak devreye giriyor.

uluslararası uzmanlar ne düşünüyorlar?

KAZGAN — Yalnız sanıyorum ki Türkiye'nin belli başlı ihracat malları bu finansman darlığından etkilenmiyor. Esas etkilenen iç piyasaya dönük özel sanayi sektörü, bu finans darlığından.

ALKİN — Uluslararası uzmanların, bu konuda kafalarındaki kaba model şu: Eğer hızlı frene basmaktan dolayı ekonomide büyük bir finans darlığı ortaya çıkarsa, özellikle özel kesim kâr marjlarından fedakârlıkla bulunarak stoklarını paraya çevirmek yoluyla işletme sermayesi gereksinimini karşılar. Buna mecbur kalır. Stokların süratle elden çıkartılması zorunluluğu özellikle dayanıklı tüketim mallarından başlamak üzere birçok mallarda fiyat tırmanışında duraklama değil, fiyat düşmelerine de yol açar. Bu tabii, enflasyon hızını ortalama olarak düşürdüğümüzde, enflasyon hızının büsbütün yavaşlamasına neden olur. İkincisi, iç piyasada satamama eğer rasyonel bir kur politikası ile beraber uygulanırsa, içerde satamama dış satım ile telâfi edilirse, üretimde bir yavaşlama, istihdamda bir gerileme büyük boyutlarda meydana gelmeden bunalım kısa dönemde atlatılarak ekonomi tekrar daha düşük bir fiyatlar düzeyinde çalışmaya başlar. Ancak bunun iki stratejik koşulu var. Birincisi, gerçekten özel kesimin, işletme sermayesi gereksinimini karşılamak için kâr marjlarından özveride bulunmaya hazır olup olmadığı, ikincisi de cari döviz kurunun bu durumda olan malların dış satımına olanak vermesi... Bu iki koşul gerçekleşirse, katı bir para politikası izlenerek, bunalımdan çıkılabilir.

AKGÜÇ — Benim bir gözlemim var. Dış kaynaklardan döviz bulup da özel kesimin döviz ihtiyacını karşıladığınız anda, özel kesim döviz kazanmak için büyük bir çaba içine girmiyor ve iç piyasada kâr maksimizasyonuna yöneliyor. Böyle bir ikilem içindeyiz. Özel kesimin dövizini de temin ettiğimiz zaman dışarıya açılma çabaları geriliyor, tabii iç piyasa çok canlı ve kârlı olduğu müddetçe.

ALKİN — Onun da bir döviz fiyatı var. İşte biz bu döviz fiyatını oluşturma cesaretini bir türlü gösteremiyoruz.

ÖNGÜT — Tabii, iç fiyat ve dış fiyatlar arasındaki ilişkiye bağlı. Bugün bazı firmalar zararına da olsa döviz sağ-

lamak için ihracat yapıyor. Fakat diğer taraftan bazı firmalar var ki, dış pazar iç pazardan daha cazip olduğu için ihracat yapıyor. Şimdi yeni kurla bu cazibe bir miktar daha da arttı. Bugün bazı sanayi koşullarında bir-iki yıllık üretimini dış pazarlara bağlamış olan firmalar var. Birkaç yıl öncesine kadar tamamen iç piyasaya hitabeden bazı sanayi kollarında bugün çok hızlı bir dışa yönelme olayı müşahade ediyoruz. Türk ekonomisinin genel olarak ihracatın çeşitlendirilmesi olayı başlamış gibi gözüküyor. Bu ancak gerçekçi bir kurla devam edebilir. Gerçekçi kuru belirli bir süre muhafaza etmeden, «Türkiye'de arz elastikiyeti yoktur», «ihracatı artıramaz» gibi karamsar sonuçlara varmak bence doğru değil. Fakat dış satıma yönelecek olan girişimcilere bir güvence vermek lâzım. Bu da, Türkiye'nin önümüzdeki 10 yıl içinde rasyonel bir kur politikası izleyeceğine dair bir güvence olmalıdır. Aksi takdirde ihracata dönük yatırımlarda bir gelişme olmaz.

AKGÜÇ — Burada zaman faktörü çok önemli... Bugün kabaca diyoruz ki Türk ekonomisine işlerlik kazandırmak için 7 milyar dolarlık ithalâta ihtiyaç var.

Dr. Öztin Akgüç

1,5 milyar dolar da faiz, bu yıl için kâr transferi ve diğer görünmeyen kalemler ile demekki en azından 8,5 milyar dolara ihtiyacımız var. Türk ekonomisinin geçen yılki dış satımı yaklaşık 2,3 milyar dolar, işçi dövizini de 1,7 milyar dolar. Türk ekonomisi 1979 yılında kendi gücü ile resmen 4 milyar dolar kazanabilmiş. Bu yılki dış yardım diyelimki 1,5 milyar dolar. Bu verilere göre Türk ekonomisinin son önlem paketinden sonra, yıl sonuna kadar geçen yıla kıyasla 3 milyar dolar daha fazla kazanması lâzım. İşte bu mümkün mü? Türk ekonomisi yeterince döviz kazanmadığı sürece devalüasyon beklentisi içinde olacaktır. Bu nedenle ihracat artışında esnekliği süratle göstermek lâzım. İhracat olarak denge sağlanamadığı sürece, devalüasyonlar birbirini izler.

Türk ekonomisi tasarruf etmelidir

ÖNGÜT — Dış krediler kısa dönem için önem arzettiği gibi, geçmişte yaptığımız borç erteleme anlaşmalarının da kesinlikle gözden geçirilmesi lâzım. Dünya finansman piyasaları bile bizim yaptığımız borç anlaşmalarının gerçekçi olmadığı görüşündeler. Bir ülkenin yıllık dış borç taksidi ve faiz yükümlülüğünün, ihracat gelirlerine oranı, % 15-20'yi aşmamalı. Belki % 25 oranı da bazı koşullarda kabul edilebilir. Halbuki bizde öngörülen programda dış borç taksitlerinin ihracat gelirlerine oranı % 60-70'lere kadar çıkıyor. İhracat gelirlerinin % 60'ını emiyor.

KAZGAN — Sayın Akgüç, sanıyorum ki bir noktayı burada gözden uzak tuttuk. O da Türk ekonomisinde yapılması gereken tasarruf. Biz iç tüketimi, Türk ekonomisinin sahip olduğu olanaklar çerçevesinde tutmadıkça, Türkiye'de ne iç denge ne dış denge sağlanabilir, ne enflasyon hızı düşürülebilir ne de cari işlemler dengeye gelebilir. Bir de şu gerçek var: Türkiye'nin 1970'lerde yaptığı tüketimi 1980'lerde yapması mümkün değil. Birkaç nedenden ötürü. Birincisi,

1970'lerin ilk 4 yılı yüksek dünya konjoktürüdür. O dünya konjoktürü, bize iyileşen dış ticaret hadleri, bal işçi dövizleri, birden sıçrayan ihracat olanakları getirdi. uB olanaklar, aynı zamanda genişleyen kredilerle 1977'ye kadar devam etti. Fakat biz geçmişte edindiğimizi borca dayalı tüketim alışkanlıklarını 1980'lerde devam ettiremeyiz. Çünkü hem koşullar daha elverişsiz hem de geçmişte yaptığımız borçların yükünü taşıyacağız. Bunun için siyasal iktidarların çok gerçekçi biçimde bunu halka anlatmaları lâzım. 1970'ler tekrarlanması döz konusu olmayan olanaklar getirdi bize. 1980'lerde bunun bedelini de ayrıca ödeyeceğiz. Açıkçası 1980'lerde de 1970'lerin hovardalığının bedelini ödeyeceğiz. Bunu ödeyebilmenin tek yolu içeride tüketimi kıstırmaktır. Oysa, Türk ekonomisinde tüketimi kısmaya yönelik önlem yoktur.

AKGÜÇ — Dolaylı önlemler var. Devalüasyon da bir önlem değil mi?

KAZGAN — Enflasyon da bir önlem aslında. Enflasyon da zorunlu bir tasarruf önlemidir; ama enflasyon, o tasarrufu yaratamadığı sürecede devam eder. Türk ekonomisinde bir şey ortaya çıktı. Çok şiddetli enflasyona rağmen zorunlu tasarrufu yaratamıyor Türk ekonomisi... Bunun da çok açık bir nedeni var. Gelir bölüşümü yüksek gelir düzeyindeki katlar lehine ne kadar değişirse değişsin, toplumun o katlarının tüketim ve tasarruf eğilimleri, dengeyi sağlayacak tasarrufu yaratacak biçimde değil. Enflasyon süreci içinde, aynı zamanda, mikro-makro tasarruf anlayışı da değişiyor. Kişi finansal varlıklar için tasarruf yapmaktansa, altın alıyor, dayanıklı tüketim malı alıyor, yazlık ev yaptırıyor, tasarrufunu bir otomobil şeklinde değerlendiriyor; fakat bizim düşündüğümüz makro düzeydeki tasarruf ortaya çıkmıyor. Ama kişi kendi açısından tasarrufunu yapmıştır. Aslında bir çelişki var burada. Böyle olduğu için, doğrudan tüketimi kısacak özellikle bu mikro-makro düzeyindeki tasarruf çelişksini ortadan kaldıracak önlemlerin mutlaka gelmesi lâzım. 1980'ler

Türkiye'si, 1970'lerin tekrarı olmayacak, çok büyük sıkıntılar Türkiye'si olacaktır.

AKGÜÇ — Dergi'de birkaç yıldır bunları yazıyor ve söylüyoruz. Türkiye 1970'lerin rahatının, savurganlığının bedelini ödeyecektir ve ödemelidir diye... Bunun yükü taşınacaktır ve politikacıların çok açıklıkla içtenlikle bunu Türk toplumuna kabul ettirmeleri lâzımdır. Ancak yükün dağıtımının da mümkün olduğu kadar adil ve dengeli bir şekilde yapılması lâzımdır. Bunu yapamadığımız müddetçe, bir ölçüde sosyal parlamaları da önyeyemeyiz.

ÖNGÜT — Makro önlemlerle birlikte tüketim yönünden de bazı önceliklerimizi düşünmek lâzım. Meselâ 1980 yıllarında dövizle ısınmaya devam edecek miyiz? Eğer edemeyeceksek bunu şimdiden bilmemiz ve herkesin de buna göre gerekli önlemleri alması lâzım. Bütün dünyada en zengin ülkelerde dahi enerji planlaması yapılırken, Türkiye'de henüz böyle bir girişim yok.

KAZGAN — Aynı şekilde bir ikinci alan özel araba alanıdır. Bu da Türk ekonomisi için son derece bir lükstür. Hem yakıt açısından, hem otomotiv sanayiinin ithalâtı açısından... Türk ekonomisi buna dayanmıyor. Türk ekonomisi otomotiv sanayiini 1970'lerde tüketim pompalaması biçiminde kişiyi özendirerek geliştirdi. Ancak 1980'lerde buna devam edemeyecektir. Etmemesi lâzımdır.

MANİSALI — Zaten fiilen edemeyecek. Rakamlar çok ilginç... Kişi başına yakıt tüketimine yahut kişiye düşen araba yahut telefon adedine baktığınız zaman, Türkiye gelir seviyesine uygun bir düşüklük içinde. Önemli sorun, Türkiye'nin kişi başına gerekli olan döviz gelirini sağlayamaması. Sorun, Türkiye'nin otomotiv sanayilni kurması, fuel-oil ile ısınması değil, sorun öbür tarafta, yeterli döviz kazanamamasında... Biz, 1970'lerde ekonomiyi dışa doğru açabilseydik, fuel-oil ile de ısınabilir, otomobilleri de kullanabilirdik.

döviz kazancımız gerçekten düşük mü?

KAZGAN — Ben Türk ekonomisinin çok düşük döviz kazancı olduğuna hiç bir zaman inanmadım. Bu sermaye kaçışlarını, altın ithalini, kaçak ithalâtı finanse eden kaynak var. Türkiye bir kaynaktan döviz sağlıyor olmalı. Türkiye'den bugün bir varlıklı sınıf göçü var, bu sınıf burada servetini likide ediyor ve bunu dışarıya Tahtakale piyasası yoluyla çok kolay biçimde transfer ediyor. Milyonları transfer ediyor bir anda bu ülke dışarıya. Türk ekonomisinin, resmi rakamların bize verdiği çok üstünde döviz kazancı var. Ama bunu, sermaye kaçışları dolayısıyla kullanmıyor.

ALKİN — Ekonominin potansiyeli var; ama yanlış iktisat politikası izlendiği için biz bu potansiyeli açığa çıkartamıyoruz. Buna uymayan faiz politikası, buna uymayan kur politikası yüzünden bu potansiyel legal olarak kullanılmıyor.

MANİSALI — Tutarsızlıklar devlet idaresine kadar yansımıştır. Planlı dönem bunun örneğidir. Ya kapalı, doğru, doğruya güdümlü bir ekonomi modelini izlersiniz, ki bu tutarlıdır; yahut da bunu tamamen piyasa mekanizmasına bırakırsınız. Bu çıkmazlarımızın bir nedeni de bu iki modeli birleştirmek çabalarından doğdu.

ALKİN — İşin asıl dramı, Sayın Manisali'nin değindiği husus. Ancak bütün bu mantıksız uygulamaya rağmen bir kapasite oluştu. Şimdi bu kapasiteyi kullanmıyoruz. Ne olursa olsun, bu çarpıklık içerisinde Türkiye'de bir sermaye oluşumu var. Bu sabit sermaye oluşumunu ne ihracatta, ne üretimde kullanabiliyoruz.

KAZGAN — Bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Sanıyorum ki Türk ekonomisinin bugün açmazını yaratan nedenlerden biri de, ekonomide üretim ve çalışma yoluyla gelir elde etme yerine darlıklardan yararlanarak havadan kazanç sağlama... Bu eğilim, 1980'lerde de de-

vam ederse, Türk ekonomisinin gelişmesi tamamen durabilir. Bunun için bu rant maksimizasyonu ekonomisini, kâr ve emek ekonomisine döndürmek lâzım.

ÖNGÜT — Kanımca, bundan sonraki tartışmalarda, piyasa ekonomisinin etkin biçimde işlemesi ve milli önceliklere uygun yön verilmesi konuları bir parça daha önem kazanmalı. Bugün Türkiye'de, belki birçok tıkanmalara, güçlükleri sebep olmuş «koruma düzeninin» yeni baştan ele alınması ve hangi sanayilerin, hangi aletlerle, ne şekilde korunacağı üzerinde düşünülmesi gerekiyor. Bununla ilgili diğer bir konu, kamu hizmetlerinin fiyatlandırılması... Hangi ilkelere göre kamunun ürettiği temel bazı mal ve hizmetler fiyatlandırılacak?

KAZGAN — Bunları tartışmak lâzım. Bu kamu mal ve hizmetleri için bir ara düşündüm ve aklıma şöyle bir sıralama geldi. Bir kısım Kamu İktisadi Teşebbüsleri varki bunlar salt piyasa ekonomisi kuralları içinde çalışmalı. Bunların sermaye piyasasında geçerli olan faiz haddi üzerinde holdingler içinde örgütlenmeleri ve holding bankalar yoluyla finansmanlarını sağlamaları gerekir. Bir ikinci tür kamu teşebbüsleri varki bunları aynı kategoriye sokmak mümkün değil. Örneğin, Toprak Mahsulleri Ofisi gibi... Bu kuruluşu kârlılık kıstası içine sokamayacağız. Belki uzun dönemde bu da olabilir. Ancak uzun dönemde ne olduğu tartışılabilir. Meselâ hububat dalgalanma dönemi 3 ya da 5 yıl gibi kabul edilebilir. Bu süre içinde temel maliyetleri karşılamak kıstas olarak konulabilir. Bir diğer grup Kamu İktisadi Teşebbüsü de ayrılabilir. Bunlar da, halkın tüketim tercihlerini yönlendirmede, fiyatları yoluyla etkili olma amacına döndürülebilir. Örneğin demiryolu hizmetleri, deniz ulaştırmacılığında kullanılan araçların fiyatları gibi...

AKGÜC — Türkiye'de birçok ekonomik karar araştırmalara dayanmadan, makro değişkenler arasındaki ilişkiler bilinmeden hatta çoğu kez sağlam bir teo-

rik temele dayanmadan alındığı için başarı şansı olmuyor.

KAZGAN — Piyasa ekonomisi, kaynakları dağıtırken her gelir bölüşümü için ayrı bir kaynak dağılımı ortaya çıkar. Türk ekonomisinde gelir bölüşümünün en kötü olduğu şu aşamada serbest piyasa ekonomisine geçişin ortaya çıkması, kanımca bir noktada büyük talihsizlik... Hemen bunun akabinde gelir bölüşümünü düzenleyici mekanizmaların mutlaka gündeme getirilmesi lâzım. Aksi halde, bu kadar kötü bir gelir dağılımı düzeni içinde serbest piyasa ekonomisi kaynakları dağıtır, ama bu dağıtım uzun dönemli gelişmeyi baltalayıcı ve sosyal adalet duygularını yok edici yönde olur.

genel değerlendirme

AKGÜÇ — Bugünkü tartışmalarımızı şöyle özetleyebiliriz. 1980 yılı başında Türkiye, ekonomik bunalımdan, 1930'dan bu yana zaman zaman sulandırarak izlediği ekonomik modelin tam tersini uygulamak yoluyla çıkma görünümünde bulunmaktadır. Daha açık bir deyişle, devlet müdahalesinin yoğun olduğu bir ekonomi modelinden, serbest piyasa ekonomisi modeline geçmektedir. Ancak serbest piyasa ekonomisinin işleyebilmesi için, modelin tam, komple olması gerekmektedir. Enflasyonun durması, iç piyasada monopolcü ve oligopolcü durumda olan endüstrinin dış rekabete açılması, ithal tahditlerinin kaldırılması, gelir dağılımının düzeltilmesi, para ve sermaye piyasala-

ında faiz haddinin serbest bırakılması, kamu kesiminin disiplin altına alınması, bu modelin tutarlı olması ve işleyebilmesi için zorunlu koşullardır. Gelir dağılımını düzenleyici önlemler alınmadan, dışa kapalı, rekabetin olmadığı bir ekonomik yapı içinde, serbest piyasa mekanizması uygulaması kaynak dağılımını daha da kötüleştireceği gibi, iç pazarda korkunç bir sömürüye de yol açabilir.

Türkiye, 1970'li yılların ilk döneminde bulmuş olduğu rahatlığı, 1980'li yıllarda yaşayamayacaktır. 1970-1973 yıllarında dünya konjonktüründe olumlu gelişmeler ve 1977 yılı sonlarına kadar nispeten kolay dış borçlanma, Türkiye'ye rahat bir dönem yaşatmıştır. Türkiye, 1980'li yıllarda bu olanakları bulamayacaktır. Dünya konjonktürü elverişli olmadığı gibi, Türkiye'nin yeni dış borçlar sağlaması da gittikçe zorlaşmaktadır. Türk ekonomisini sıkıntılı yıllar beklemektedir. Türk halkı bu konuda uyarılmalı ve geçmişin biriktirdiği yükler, topluma adil ve dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır.

Türkiye'de önemli ekonomik kararlar, ciddi inceleme ve araştırmalara dayanmadan, çoğu kez sağlıklı bir teorik temelden de yoksun olarak, hazır reçetelere, ön fikirlerle ve seçişlere göre acele ile alınmaktadır. Bu şekilde alınan kararların, çizilen ekonomi politikalarının başarıya ulaşma şansı da son derece sınırlı kalmaktadır.

Toplantıya katıldığınız için teşekkür ederim.

- ◆ Yöneticilerin üzerlerine aldıkları görevlerin en önemlisi, insan unsurunun yönetimidir. Çünkü, İşletmenin başarısı, insan unsurunun etkili bir şekilde yönetilmesine bağlıdır.

Rensis Likert

- ◆ İlerlemek için yalnız harekete geçmek yeterli değildir. Önce hangi yönde harekete geçileceğinin bilinmesi gerekir.

Gustave Lebon

“emeklilik”
İstanbul Bankası'ndan

emeklilere

çağın

Sağlık sorunlarınıza ücretsiz çözümler...

Birikmiş paranızı en iyi şekilde nasıl değerlendirebilirsiniz.

Alım satım ve kira ile ilgili konut sorunları...Ucuz gıda maddeleri...

Emekli yaşantısının getirebileceği psikolojik sorunların çözümleri...

Hayata yeniden nasıl başlamalı... Olağandışı özel indirimli satışlar...

Tatilinizi daha zevkli ve daha ucuz geçirebilmenizi sağlayacak yenilikler...

Emekliliği yaklaşanlara danışmanlık...

yepyeni hizmet

Hemen her türlü sorunuzun çözümü için sizlere yepyeni bir hizmet hazırlıyordayız.

Lütfen şubelerimizden birinde birlikte olalım.

SELENA

HAZIR BANYO
VE
MUTFAKLARI

İNTEMA

İNŞAAT ve TESİSAT MALZEMELERİ
YATIRIM ve PAZARLAMA ANONİM ŞİRKETİ

Büyükdere cad. Tam han 15/A kat.5 Şişli-İstanbul Tel. 4798 93 -4798 94

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

Demirel Hükümeti Ekonomi Politikasını Açıkladı

ÜLKEMİZİN ekonomik tarihinde en önemli kararlardan biri olarak nitelendirilebilecek olan bir karar, geçtiğimiz ay içinde Başbakan Demirel tarafından kamuya açıklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politikası ile ilgili bu karara göre, ülkemizin hızla gelişen nüfusu, gelir artışı, talebin büyümesi karşısında, devletçi politikanın yetersiz kaldığı, buna karşılık, özel teşebbüsün potansiyel gücünden yararlanmak ve bu güce cesaret vermek suretiyle ekonomik kalkınmamızın çok daha hızlı gerçekleşmesinin mümkün olacağı kabul edilmektedir. Diğer bir ifade ile, Türkiye'nin ekonomi politikası, daha fazla özel teşebbüse önem veren bir politika olarak benimsenmektedir.

Ekonomik faaliyetlerin bürokrasi ve hatta politik kısır döngüler içinde gelişmesini önleyen uygulamaların mümkün olduğu kadar kaldırılması ve üretimin artırılması için yatırımların ve ihracatın hızla geliştirilmesi amacıyla alınan kararların çoğu, 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Ayrıca Başbakan Demirel, TRT yolu ile hükümetin almış olduğu kararların gerekçelerini, nedenlerini kamuya açıklamış; ülkemizin mevcut fakat yararlanılamayan geniş ekonomik potansiyelinin hızlandırılmasının yolu olarak ihracatın geliştirilerek ülkemizin döviz girdilerinin artırılmasına önem vermenin zorunluluğunu ortaya koymuştur.

Ihracatın teşviki amacıyla alınmış olan yüksek oranlı devalüasyon kararı yanında, ihracattan elde edilecek dövizle ithalât yapmak, dış piyasalara girebilmek için, bu piyasaların gerektirdiği masrafları karşılayabilecek bir döviz imkânını ihracatçının elinde bulundurmak gibi kararlar, geçtiğimiz ayın en önemli ekonomik olaylardır.

Yatırımların gelişmesini sağlamak üzere ayrıca yabancı sermayeyi teşvik edici yeni önlemler de yine 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de yer almaktadır.

Demirel Hükümeti'nin açıkladığı bu ekonomi politikası ile, yıllardan beri süren özel sektör - kamu sektörü ayırımı ve dengesizliği sorununun belirli bir hükümet politikası olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Hükümetin Ekonomik Kararları

Hükümetin ekonomik faaliyetler ile ilgili kararlarını özet olarak şöyle sıralamak mümkündür :

• **Yabancı Sermaye ile İlgili Kararlar :**

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nun yürürlüğe konmasından sonra, bu kanunla ilgili işlemleri yapmak üzere çeşitli kuruluş veya merciler görevlendirilmişlerdi. 1967'ye kadar, Maliye Bakanlığı'nın görevli kılındığı bu işlemler, bu tarihten sonra Devlet Planlama Teşkilatı'na verilmiş, ayrıca Yüksek Planlama Kurulu da görevlendirilmiştir. Daha sonra, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bir Yabancı Sermaye Şubesi oluşturulmuş, Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı kurulunca, şube bu bakanlığa bağlanmıştır. Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı'nın lağvedilmesi üzerine, adı geçen şube Ticaret Bakanlığı'na devredilmiştir.

25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan çeşitli ekonomik kararların biri de, Yabancı Sermaye ile ilgili Yabancı Sermaye Dairesi'nin kurulması olmuştur. Başbakanlık bünyesinde kurulan bu daire, 6224 sayılı Kanun'la ilgili bütün görev ve yetkilerin bir tek yerde toplanmasını sağlamaktadır.

Yabancı sermaye ile ilgili diğer bir karar da, 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de açıklanmaktadır. Bakanlar Kurulu'nun bu kararının başlığı «Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi»dir. Çerçeve Kararnamesi'ne göre, yabancı sermayenin iştirak edebileceği yatırım sahaları açıklanmakta ve yatırımların en az 2 milyon dolar, en fazla 50 milyon dolar olması istenmektedir. Yabancı sermaye iştirak oranı % 10'dan aşağı, % 49'dan fazla olamaz. Yabancı sermayenin iştirak miktarı en az bir milyon dolardır.

• **Koordinasyon Kurulu ile Para ve Kredi Kurulu Kurulmasına Dair Karar :**

Bakanlar Kurulu'nun 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir kararına göre, Başbakanlık Müsteşarlığı'na bağlı olarak iki ayrı kurul kurulması kabul edilmiştir.

Koordinasyon Kurulu, Beş Yıllık Plan ve Yıllık Programlar'ın uygulanması ile ilgili konuları üst seviyede koordine etmek amacıyla kurulmuştur.

Para ve Kredi Kurulu ise, para ve kredi politikasının uygulanmasında koordinasyonu sağlamak, kredilerin plan ve program ilkelerine uygun olarak dağıtımını ve finansman güçlüklerinin giderilmesini temin etmek, destekleme fiyatları konusunda tavsiyelerde bulunmak ve ödemeler dengesindeki gelişmeleri takip ederek gerekli tedbirleri almak amacıyla kurulmuştur.

• **Başbakanlık Teşvik ve Uygulama Dairesi'nin Görevleri :**

1967 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş bulunan «Yatırımları ve İhracatı Geliştirme ve Teşvik Bürosu», daha sonra, Devlet Planlama Teşkilatı Teşvik ve Uygulama Dairesi haline gelmiş; Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı kurulunca, daire bu bakanlığa bağlanmıştır. Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı lağvedilince, teşvik ve uygulama işlemleri, Ticaret ve Sanayi ile Teknoloji Bakanlıkları bünyeleri arasında yer almıştır. 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de çıkan karara göre; teşvik tedbirlerinin bir merkezden yürütülmesi, gerekli koordinasyonun ve çabukluğunun sağlanabilmesi amacıyla; halen Ticaret ve Sanayi ile Teknoloji Bakanlıkları bünyesinde bulunan bütün görev ve yetkiler Başbakanlığa bağlı olarak kurulan «Başbakanlık Teşvik ve Uygulama Dairesi'ne devredilmiştir.

• **Fiyat Saptama - Kontrol - Koordinasyon Komitesi Kaldırıldı :**

25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de; 14.9.1979 tarihinde kurulmuş bulunan «Fiyat Saptama - Kontrol - Koordinasyon Komitesi'nin ve bu komite'nin çalışma

esasları ile ilgili Kararname'nin yürürlükten kaldırıldığı; Bakanlar Kurulu Kararı olarak açıklanmaktadır.

• **Faiz Oranları ve Faiz Farkı Ödeme Oranları Değiştirildi :**

Merkez Bankası Banka Meclisi'nin talebi üzerine, Bakanlar Kurulu, faiz oranları ile faiz farkı oranlarını yeniden düzenleyen bir karar almış ve bu karar 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bu karara göre, yeni faiz oranları şöyledir :

A — Genel olarak

a) Orta ve uzun vadeli kredilerde (en az iki yıl vadeli)	% 22
b) Kısa vadeli kredilerde	% 21

B — Özel olarak

a) Ziraat Bankası'nca kullanılan tarım kredilerinde	
– Orta ve uzun vadeli kredilerde	% 18
– Kısa vadeli kredilerde	% 16
b) Halk Bankası kredilerinde	
– Orta ve uzun vadeli kredilerde	% 18
– Kısa vadeli kredilerde	% 17
c) Emlâk Kredi Bankası'nca açılan orta ve uzun vadeli kredilerde	% 14
d) Ziraat Bankası'nca tahvil satışı tutarlarından açılan kredilerde	% 5

C — Mevduat faizleri

a) Tasarruf mevduatında	
– 3 aydan 6 aya kadar vadeli	% 3
– 6 aydan bir yıla kadar vadeli	% 8
– Bir yıldan iki yıla kadar vadeli	% 12
– İki yıldan üç yıla kadar vadeli	% 20
– Üç yıldan dört yıla kadar vadeli	% 22
– Dört yıldan (dört yıl dahil) çok vadeli	serbest

Dış Ticaretle İlgili Kararlar

Hükümetin dış ticaretle ilgili olarak aldığı bir dizi karar şöyle özetlenebilir :

• **İhracatçının kullanımına bırakılan dövizler** ile ihraç konusu sanayi malulü ve yatırım malı bünyesine giren hammadde ve aramalı ithalâtında gümrük vergisinin sıfır nispetinde uygulanması, 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir.

• **Garantisiz ticari borçların tasfiyesi** ile ilgili olarak yine 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de bir Bakanlar Kurulu Kararı yayınlanmıştır. Bu karara göre, 30.6.1979 tarihine kadar fiilen ithal edilmiş bulunan garantisiz ticari döviz borçlarının ödenmesi için, ilgililer dilerse, aşağıdaki şekillerden birisiyle alacaklarının tasfiyesi mümkün olmaktadır :

- Alacaklı firmaların kendi mensuplarının Türkiye'ye yapacakları (grup halinde) turistik seyahatlerdeki Türk Lirası masraflarının karşılanması.
- Her nevi turistik yatırımlara tahsis edilmesi.

- Türkiye'de kurulmuş veya kurulacak yabancı firmaların yabancı ortak sermaye payı, işletme veya döner sermayesi olarak kullanılması.
- Yurt dışında yabancı ülkeler arasında Türk bandıralı gemilerle yapılacak taşımalarda navlun bedeli olarak ödenmesi.
- Türkiye'ye ithalât yapmış ithalâtçı firmaya kredi açılması.

Dış alacaklılar, alacaklarını döviz olarak isterlerse, bu borçlar 10 yıl zarfında ve 4,5 yıl sonra başlamak üzere ödenmeye başlayacaktır. Garantisiz ticari borç alacaklılarının, yukarıda belirtilen şekillerden hangisini seçtiklerini, bu kararın yayınından 90 gün içinde, işleme aracılık etmiş bulunan yetkili bankalara yazılı olarak bildirmeleri gerekmektedir.

Garantisiz ticari borçların bu şekillerden birisiyle tasfiye edilmesinin, Türkiye'nin ticari itibarını çok zedeleyeceği görüşü ile, Ticaret ve Maliye Bakanlıkları nezdinde yeniden düzenleme getirilmesi için çeşitli teşebbüsler yapılmaktadır.

- İthalde alınan Damga Resmî oranı, Bakanlar Kurulu Kararı ile % 25'den % 1'e indirilmiştir.

İhracatı Teşvik Kararları

25 Ocak 1980 tarihli Resmî Gazete'de, ihracatın teşviki ile ilgili bir dizi yeni kararlar alındığı yayınlanmıştır. Bu kararlara göre; ihracat projelerinin teşviki, ihracat süreleri, teşvik araçları olarak, vergi, resim ve harç istisnaları, transfer kolaylıkları, döviz tahsisi, ihracat teşvik fonundan yararlanma gibi; bir dizi teşvik tedbirine yer verilmiş bulunmaktadır.

1955-1979
yılları
arasında
Türkiye'nin
temel
ekonomik
sorunları

Hatalı
tutum ve
politikalara
doğru
cevapların
bulunması.

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Azatlıca Sokak No. 17/4, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

Ödemeli gönderilir *

İhracatla ilgili olarak diğer bir karar da, ihracatçıların ihraç ettikleri malların döviz tutarının % 5'ine kadarını yurt dışında tutmalarına imkân veren Bakanlar Kurulu Kararı'dır.

25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de hükümetin devalüasyon kararı ile ilgili yeni döviz kurları açıklanmaktadır. Bu kurların ve ihracatı teşvik edici yeni kararların, ülkemiz ihracatının gelişmesine katkısı olacağı muhakkaktır.

Bazı Temel Maddelerin Fiyatları Yeniden Düzenlendi

• Akaryakıt fiyatlarına yapılan zamlar Dergimizin Şubat 1980 tarihli sayısında açıklanmıştı. Bu fiyatlar ayrıntılı şekilde 25 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de çıkmıştır. Aynı tarihli Gazete'de, kömür fiyatları da yayınlanmaktadır.

• Maliyet artışları nedeniyle yeniden tespit edilen şeker ve kimyevi gübrelere fiyatları, 27 Ocak 1980 tarihli Resmi Gazete'de yer almaktadır.

• 16 Şubat 1980 tarihli Resmi Gazete'de, sıvı bitkisel yağ ve margarinlerin azami satış fiyatları yayınlanmaktadır. Fabrika, toptan ve perakende satış fiyatları olarak açıklanan bu maddelere ait fiyatların bir kısmı şöyledir:

Mutfak margarinleri perakende satış fiyatları

— Teneke kutu ambalajlı :	2 kg.	205.— TL.
	18 kg.	1600.— TL.
— Karton kutu içinde :	2 kg.	175.— TL.
	5 kg.	440.— TL.

Sofra margarinleri perakende satış fiyatları

— Kâğıt ambalajlı :	125 gr.	11,50 TL.
	250 gr.	22,50 TL.
	500 gr.	45.— TL.
— Plastik ambalajlı :	250 gr.	27,50 TL.
	500 gr.	50.— TL.
— Karton kutu içinde :	500 gr.	45.— TL.
	2 kg.	170.— TL.
	5 kg.	410.— TL.

Rafine - vinterize ayçiçek yağı perakende satış fiyatları

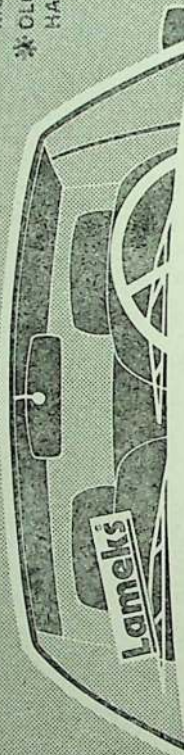
— Teneke kutu ambalajlı :	500 gr.	55.— TL.
	1 kg.	100.— TL.
	5 kg.	450.— TL.
	18 kg.	1490.— TL.
— Cam şişe ambalajlı :	½ litre	40.— TL.
	1 litre	77,50 TL.
	2 litre	150.— TL.

Bitkisel yağlarla ilgili olarak, Bakanlar Kurulu'nun aldığı diğer bir karar da 14 Şubat 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 75.000 ton ham bitkisel yağ veya karşılığı yağlı tohum ithal etmek üzere, hükümet; Tarıf, Trakyabirlik ve Çukobirlik'i görevlendirmiş bulunmaktadır.

Devalüasyon ve bazı temel maddelere yapılan zamlardan ileri gelebilecek fiyat artışlarını önlemek amacıyla, hükümet tarafından 3003 sayılı Kanun'a (Endüstriyel Mamulâtın Maliyet ve Satış Fiyatlarının Kontrolü ve Tespiti Hakkında Kanun) göre, bazı sanayi mamullerinin fiyatları için beyan esası getirilmiştir. Bu husustaki Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın FKS 80/1-1 sayılı Tebliği, Resmi Gazete'nin 1 Şubat 1980 tarihli sayısında yayınlanmıştır.

Lameks® oto camları yolda bırakmaz!

- * OPTİK KALİTE
- * YÜKSEK DARBE MUKAVEMETİ
- * OLCU YE KALIP HASSASİYETİ

POLYİNİLE BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR.
POLYİNİLE BUTYRALYIRTIL

MAZKOPMAZ;ESNEKTİR,
KUVVETLİDİR. Lameks,EMİJİ
YETİNİ BÜNYESİNDEKİ ULUS
LARARASI STANDART
KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN
ALIR.

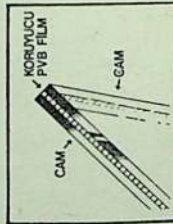
Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda
onunuzu göremez, güç durumda kalırsınız.
Anında yumrukla kırıp durmak için uygun bir
yer bulmanız gerekir... ve bu saniyeler içindeki
kötü ihtimalleri her sürücü çok iyi bilir.

Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız.
Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları faklidir, Dağılmaz.
Onunuzu daima göre bilirsiniz. Dağılmayı camlar arasındaki
PVB koruyucu film tabakası onler. Güvenle sürebilirsiniz otunuzu
Lameks sızı yolda bırakmaz.
Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları farklıdır.
Dağılmaz. Onunuzu daima görebilirsiniz.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonuşu Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL
Tel: 47 06 66 - 46 80 27

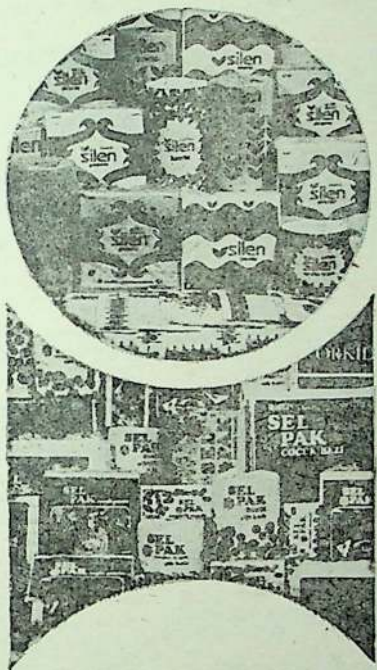

Lameks®

ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

Cam Pazarlama A.Ş. bir Türkiye Şişe Cami Fabrikaları A.Ş. kuruluşudur

Banka : 73

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
üretiliyor SILEN mamülleri.

SEL
PAK

her yerde her zaman

silen

temizliğin simgesi...

İPEK KAĞIT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

YAPI ve KREDİ BANKANIZ

Türkiye'nin her iline yayılmış
576'yı aşkın
şubesi ile sizlere
daima en iyi ve en yeni
Bankacılık
hizmetlerini
sunmaktadır.

YAPI ve KREDİ BANKASI

Daima en iyi hizmet

Petrol Krizi Sonrası Dönemde Altının Dünyada ve Türkiye'de Reel Getirisi *

PROF. DR. GÜLTEN KAZGAN

I — Dünya'da Altın Fiyatı ve Bir Servet Kalemı Olarak Altın

1933-67 yılları arasında altının dünya piyasasında değeri onsu 35 dolar olmak üzere sabit kalmıştır. Oysa, 1968'den sonra Merkez Bankaları arası resmi fiyatı tutulmaya çalışılmış, fakat serbest piyasalarda fiyatı alabildiğine yükselmiştir. Petrol krizini izleyen yıllarda, OPEC ülkelerinin ellerine geçen dolarların bir kısmını altın olarak tutmaları, dünyada enflasyonun (birkaçı dışında) bütün paralara karşı güveni sarsması, altın fiyatlarındaki artışları daha da körüklemiş, resmi fiyatının kat kat üstüne çıkarmıştır. Gresham Kanunu, günümüzde, aynen altın için de geçerlidir: «Kötü para iyi parayı piyasadan kovar» ilkesine göre, altın da 1971'den beri dünya para piyasasından kovulmakta, servet gömlemeye yarayan bir kaleme, bir «rezerv varlığı»na dönüşmektedir.

Varlık (asset) kalemlerinin talebini belirleyen başlıca etkenler şöyle sıralanabilir: O kalemin beklenen gö-

reli getiri oranı, elde tutmanın riskosu, likidite derecesi, o kalemden elde başlangıçta bulunan miktar ve toplam varlık kalemlerine yapılabilecek harcama düzeyi.

i) Altın, likiditesi yüksek bir servet kalemidir. Bu açıdan, nakit para, mevduat, efektif ve döviz, tahvil gibi varlık kalemleriyle eş-değerdedir.

ii) Çeşitli dövizlerle karşılaştırıldığında, 1973-77 döneminde, fiyatı dünya fiyatlarına oranla en sür'atle artan; reel getirisi en yüksek olan servet kalemi olarak gözükmektedir. 1978-79 döneminde, aradaki farkın daha da büyüdüğü anlaşılıyor (*). Tablo I, sütun 1'den görülebileceği gibi, altının bu dönemde satınalma gücü ortalama % 8.64 artarken, belibaşlı konvertible dövizlerin tümü değişik oranlarda satınalma gücü kaybına uğramıştır (*). Bu kayıp, İtalyan lireti ve İngiliz sterlini için en yüksek (sırasıyla % 17.02 ve % 16.34), İsviçre fransı ve B. Alman markı için (sırasıyla % 1.73 ve % 3.45) en düşüktür. Altın, faiz getirmeyen bir servet kalemidir; buna karşılık, konvertible dövizlerin satınalma gücü değişimleri farklarını telâflı eden nominal faiz getirisi vardır: Yüksek oranda satın-

(*) Bu inceleme, İktisat Fakültesi Bankacılık Enstitüsü'nün Aralık 1979'daki toplantısında yapılan konuşmanın metnidir.

alma gücü kaybına uğrayan dövizlerin faiz hadleri de o oranda yüksek olmaktadır; tersi de aynen geçerlidir. Tablo 1, sütun 3 nominal faiz hadlerinin bu ilkeye uyduğunu, sütun 4 ise, nominal faizlerin satınalma gücündeki değişimleri telâfi etmeye yetmediğini göstermektedir. Öyle ki, reel faiz getirisi (sütun 1 eksi sütun 3) B. Alman Markı, İsviçre frangı ve Japon Yen'inde pozitif iken diğer konvertibl dövizlerde negatif olmuştur. Tabii, altın'ın reel getirisi, satınalma gücündeki artışa (% 8.64) eşittir; bunu izleyerek reel faiz haddi en yüksek olan döviz B. Alman markı (% 2.94), İsviçre frangı (% 2.71) ve Japon Yen'idir. Fransız frangı biraz kayıpla ancak değerini koruyabilmektedir.

Bu tablodan anlaşılacağı gibi, altın, dolar karşısında sürekli değer

artışı sağlayan üç dövizden de daha yüksek reel getiriyi, petrol krizini izleyen yıllarda servet sahiplerine getirebilmiştir.

iii) Servet kalemlerini tercihte bir etken de bunu elde tutmanın rizikosuna olabilir: Tablo 1, sütun 2, konvertibl dövizler ve altının satınalma gücündeki değişimlerin standart sapmasını göstermektedir: Bu katsayının en yüksek olduğu kalem altındır. Ne var ki, bu, sürekli altın alıp satarak kazanç sağlamak isteyenler için rizikoyu gösterir. Sahip olduğu serveti muhafaza etmek amacıyla altını elde tutanları, ancak ilk aldıkları ve nihai satışları aşamasında ilgilendirir; bu işlemlerde zamanlamanın önemini gösterir.

Altının reel getirisinin bellibaşlı konvertible dövizlerin bir kaç katı olması, servet kalemi olarak elde altın

TABLO 1

Dünyada Başlıca Konvertibl Paralar ve Altının Satınalma Gücündeki Yıllık Değişme ve Yıllık Reel Faiz Haddi

(Nisan 1973 - Ekim 1977)

Ülke	Yıllık Satınalma Gücü Değişmesi		Yıllık Ortalama Faiz Haddi	
	Ortalama (1)	Standart Sapma (2)	Nominal (3)	Reel (4)
Kanada	- 11.33	13.66	7.56	- 3.77
Fransa	- 10.26	17.09	9.59	- 0.67
B. Almanya	- 3.45	17.31	6.39	+ 2.94
İtalya	- 17.02	17.47	10.91	- 6.12
Japonya	- 8.13	14.38	8.93	0.80
İsviçre	- 1.73	16.46	4.44	+ 2.71
İngiltere	- 16.34	14.12	10.19	- 6.15
A.B.D.	- 9.57	12.85	6.23	- 3.34
Altın	+ 8.64	61.05	0.00	+ 8.64

Kaynak: Pentti J.K. Kouri ve Jorge Braga de Macedo «Exchange Rates and the International Adjustment Process», Brookings Papers on Economic Activity 1, 1978.

Not: Satınalma gücü kavramının açıklanması için bkz.: Notlar ve Referanslar no. 2.

Nominal Faiz Hadleri: Kanada, İngiltere ve A.B.D. için hazine bonoları; Fransa, B. Almanya ve Japonya için vadesiz mevduat; İtalya için orta vadeli tahviller üzerindeki faizlerdir.

tutanların —elde döviz tutanlardan— kendilerine satınalma gücü transfer ettiğini, «kapital kazancı» sağladığını gösterir.

Reel getirisi en düşük dövizlere sahip olan İtalya'nın yılda 220 tonluk altın girişiyle altın mücevharat yapımında birinci sırayı alması; altın para basımında dünyada ikinciliği de İngiltere'nin elde tutması, herhalde bir rastlantı olmasa gerekir (?). Parası yüksek oranda satınalma gücü kaybeden bu ülkelerde kişiler, servet muhafazası için —ister mücevharat, ister altın sikke biçiminde olsun— altını bir varlık kalemi olarak elde tutmak istemektedir.

II — Türkiye'de Altın Fiyatı ve Bir Servet Kalemi Olarak Altın

A) Türkiye'ye Altın Girişi ve Altın Fiyatları :

Petrol krizinden bu yana, Türkiye, tarihinin hiçbir döneminde yaşamadığı hızda bir enflasyon yaşamak-

tadır; 1977'den bu yana ise, enflasyon hızı ivme kazanmağa başlamıştır.

Elde varolan az sayıda veri, ülkeye altın girişinin fiyat artışlarının ivme kazandığı 1974 sonrası dönemde arttığını gösteriyor : 1974'de 18 ton iken, giren altın 1975'de 55 tona, 1976'da 115 tona çıkmış, döviz sıkıntılarının yoğunlaşmağa başladığı 1977'de dahi 91 ton düzeyinde kalmıştır. Söz konusu 4 yılda altına yapılan 1.3 milyar dolar tutarındaki harcamanın yaklaşık 900 milyon doları 1976 ve 1977 yıllarında olmuştur. Türkiye, toplam altın girişlerinde dünyada 4. sırayı, altın mücevharat yapımında 2. sırayı, altın para basımında 3. sırayı almaktadır (*). Buna göre, ülkeye giren altının diğer ülkelerden daha az bir bölümü külçe olarak tutulmakta, daha büyük kısmı ise mücevharat ve para biçiminde işlenerek saklanmaktadır.

Tablo II'den, Türkiye'deki külçe altının gram/TL fiyatı ve bunun Lond-

TABLO II

Türkiye'de Altın Fiyatı, Londra Piyasasından Farkı ve Altına Harcamanın Tahvil İhraçları ile Karşılaştırılması (1971 - 1979)

Yıllar	Altın Fiyatı Külçe/Gram - TL.		Altına Harcama / Ö + K Tahvil İhraçları
	Türkiye (TL.)	Londra'dan Farkı (%)	%
1971	21.05	+ 15.4	—
1972	27.65	+ 5.4	—
1973	44.32	+ 1.2	—
1974	73.67	+ 6.9	12.1
1975	83.81	+ 10.8	28.8
1976	73.97	+ 16.7	32.8
1977	99.94	+ 17.9	25.3
1978	183.16	+ 14.4	
1979			

Ocak	300.50
Temmuz	488.75
Eylül	574.50

Kaynak : Türkiye ve Londra altın fiyatları ve altına harcama için TUSİAD, dipnot 3 ve 8 ve Genborsa. Tahvil ihraçları hem özel hem kamu ihraçlarını kapsar.

ra borsasındaki TL fiyatından oransal farkları görülebilir: buna göre, Türkiye'nin görece bir döviz bolluğu yaşadığı 1971-3 yıllarında (yani, petrol krizi öncesi, yüksek dünya konjonktürü döneminde) bu farkın % 1.2'ye kadar indiği, enflasyon, döviz sıkıntısı etkisiyle 1977'ye kadar yükseldiği; 1978 ve 1979'daki devalüasyonlar ve —herhalde kısmen— durumunun etkisiyle farkın azaldığı görülebilir. Altın girişlerinin birden sür'atlendiği 1976 yılı hariç, altın fiyatları sürekli ve hızlı artış göstermiştir; fakat, en sür'atli artışlar 1978 yılında başlamış, 1977'ye oranla 1978'de iki katına çıkarken, 1979'da tekrar kat kat artmakta devam etmiştir: 1979 Ocak ayında külçe gram (24 ayar) 300 TL. iken, Temmuzda 505 TL.'ye, Kasımda 640 TL.'ye yükselmiştir. İç piyasadaki bu değişme, dünya piyasadaki değişmeye koşuttur.

Fiyatı bu denli sür'atle artan bu servet kalemi, sadece ülkeye altın girişleri açısından dünyada Türkiye'yi ön sıralara çıkarmakla kalmamaktadır. Ülke içindeki varlıklar arasında da önemli bir yeri vardır: Sermaye piyasasında işlem gören kamu- sal ve özel tahvillerin satışına yapılan harcama oranlandığında, ikincinin birinci kalemin üçte birine kadar yükseldiği (Tablo II, sütun 3) görülmektedir. Oysa, İtalya, İngiltere gibi ülkeler altın girişlerinde Türkiye'nin önünde yer alsada da, bu ülkelerde halkın elde tuttuğu varlık kalemleri arasında yerinin çok daha önemli olduğu açıktır.

B) Türkiye'de Altının ve Diğer Servet Kalemlerinin Nominal ve Reel Getirisi :

Altın dünyada, konvertibl dövizlere oranla reel getirisi en yüksek varlık kalemi olarak görülmektedir; petrol krizi sonrası dünya koşullarında. Türkiye'de durumu nedir?

Tablo III, 1974 - 79 (Ağustos) döneminde, hisse senedi, devlet tahvil, vadeli banka mevduatı, gayrimenkul, efektif DM ve dolar ile dolar ve DM üzerinden vadeli DÇM'nin nominal ve reel yıllık getirilerini (vergiye tabi olanlarda vergili ve vergisiz olarak altınla karşılaştırılmalı biçimde vermektedir. (Bu tabloda, yerli yatırımcının, varlığını dış dünyada tutmayıp, yalnız iç piyasadaki alternatifler arasında seçim yapma olanağının bulunduğu varsayılmıştır). Buna göre, altın, % 46 nominal ve (yılıda ortalama % 29'a varan fiyat artışları dolayısıyla) % 17 reel yıllık getiri ile vadeli DM üzerinden (DÇM hariç) bütün diğer varlık kalemlerinden daha kârlıdır. Altını ve DM üzerinden açılan vadeli DÇM hesabını efektif DM ve vadeli dolar üzerinden DÇM hesabı izlemektedir. Bu tablodaki veriler, uluslararası varlıklar açısından Tablo I'deki verilere uygundur: En yüksek reel getiri altına ve DM (sıra- sıyla DÇM ve efektif) ye aittir; (tabloya dahil olmayan İsviçre frangı için de aynı olgu geçerlidir). Buna karşılık, dolar efektif olarak daha fazla olmak üzere, her iki biçimde de DM'den daha düşük getiri sağlamış, efektif olarak da reel getirisi negatif olmuştur (?). Ne var ki, yerli yatırımcı için, bugün artık, DÇM hesabı açma olanağı yoktur; döviz tevdiat hesabında ise faiz ödenmemektedir. Bugünkü koşullarda, dolayısıyla, servetin reel değerini muhafazada altın rakipsizdir; DÇM alternatifi artık kullanılamamaktadır.

Altın'ın getirisi, yerli varlık kalemleriyle karşılaştırıldığında, niçin son yıllarda büyük kentlerin her tarafında bakkal dükkanı sayısına yaklaşan «altın mücevheratçı» dükkanı açıldığı kolayca anlaşılacaktır. 1977'ye kadar altın külçe/gram TL fiyatıyla atbaşı giden hisse senetleri fiyatları, 1977'deki doruk noktasından sonra düşmeye başlamış ve aradaki fiyat

farkı hemen hiç bir temettü oranında kapatılmasının söz konusu olmayacağı noktaya ulaşmıştır. Vadeli banka mevduatı, devlet tahvilleri ve hisse senetleri (en düşük oran birincide olmak üzere) birbirine çok yakın, yüksek oranda negatif reel getiri sağlamaktadır. Gerçekten, bu durumda, Türkiye'ye daha fazla altın girmemiş olmasına ve bu varlık kalemlerinin zamanla nasıl şiştiğine şaşmak gerekir.

Kira getiren veya getirmeyen (arazi, arsa gibi) taşınmazlar için, tabii, bir genelleme yapmak güçtür; fakat, getirisi için satın alınmış kira getiren bir taşınmaz için çok gerçekçi rakamlar üzerinden yapılan tablodaki tahmin, kira geliri üzerinden (% 20 gider indirildikten sonra) % 50

oranında gelir vergisi ödeyen bir kişinin, kirayı devlet tahviline yatırdığı ve taşınmazın satışında Emlâk Değer Artışı Vergisi ödemediği varsayımı (*) altında, sıfıra yakın negatif reel getiri ile ancak taşınmazın değerini koruyabildiği görülmektedir. Eğer bu taşınmazın sahibi, gelir vergisini (matrahını dürüstçe gösterip) ödediği gibi satışta Emlâk Değer Artışı Vergisini de (matrahını gerçek satış değeri üzerinden gösterip) öderse, (Tablo III sıra 9) sağladığı reel getiri negatiftir ve yerli mali varlıklardan sağlanan negatif reel getiriye eşittir. Bu olgu, yaşanan son enflasyonda vergilerin etkisiyle, artık kira getiren taşınmazların da servetin reel değerini muhafazaya yetmediğini göstermektedir. 1950'ler ve 1960'lardaki fi-

TABLO III

Türkiye'de Başlıca Varlık Kalemlerinin Nominal ve Reel Yıllık (Vergisiz ve Vergili) Getirisi
(1974 - 1979 Ağustos Sonu İtibariyle)

Varlık Kalemi	Nominal Yıllık Getiri (%)		Reel Yıllık Getiri (%)	
	Vergisiz	Vergili	Vergisiz	Vergili
Altın (Külçe/gr)	% 46	% 46	+ % 17	+ % 17
Hisse Senedi	% 13.5	% 12.5	- % 15.5	- % 16.5
Devlet Tahvili	% 12	% 12	- % 17	- % 17
Vadeli Mevduat	% 11.5	% 10.5	- % 17.5	- % 18.5
Vadeli DM'li DÇM	% 48.5	% 46	+ % 19.5	+ % 17
Vadeli Dolarlı DÇM	% 39	% 37	+ % 10	+ % 8
Efektif DM	% 39	% 39	+ % 10	+ % 10
Efektif Dolar	% 21	% 21	- % 8	- % 8
Kira Getiren Taşınmaz	% 27	% 12	- % 2	- % 17

Açıklama : Varlık kalemlerinin nominal getirisi 1974 - 1979 (Ağustos) dönemi için bileşik faizle hesaplanmış değer artışını da kapsayan yıllık ortalamadır. Reel getiri, yılda ortalama % 29 fiyat artışıyla düzeltilmiş değerlerdir. Vergili değerler, mevduat, tahvil, hisse senedi için %20 stopajı yapılmış değere eşittir; taşınmaz için vergili değer hem satışta Emlâk Değer Artışı Vergisi'ni, hem de kişinin kira gelirinden % 50 Gelir Vergisi ödendiğini varsayar; vergisiz değerlerde Gelir Vergisi ödendiği, fakat birinci verginin ödenmediği varsayılmıştır. Efektif DM ve \$'ın serbest piyasa değeriyle bozdukları kabul edilmiştir; DÇM'lerde \$, 47.10 TL'na eşittir.

yat artışlarında, bu varlık kalemi iyi bir sığınak sağlamış olsa da, günümüzde —bazı özel olanaklardan doğan rantlar dışında— bu işlevini yitirmiştir (?). Dolayısıyla, altın, bunun da yerini almağa başlamıştır. Varlık kalemleri arasındaki tercihte, kişilerin, kendi çıkarları açısından «akılcı bir seçim» yaptıkları söylenebilir; üzerinden vergi ödenmeyen ve vergiden kaçırılmış gelirleri rahatça gizleyebilecekleri bir varlık kalemi üzerinden ayrıca da en yüksek oranda kapital kazancı sağlayabilme olanağını veren tek kalem, hiç kuşkusuz altındır.

Altının bu özellikleri, sadece kişiler değil, fakat para ve sermaye piyasalarında son birkaç yıldır gelişmeğe başlayan bankerler - yatırım fonları gibi her türlü kanun kayıtlarından uzak çalışabilen kurumlara da cazip gelmektedir. Bu kurumların yayınladıkları reklâm broşürlerinden, altın (ve gümüş)ün varlık kalemleri arasına girdiği görülüyor.

C) Altın'ın Makro - Düzeyde Sağladığı Kazanç ve Yolaçtığı Kayıplar :

Altın'a bir kişisel varlık kalemi değil de ekonominin sahip olduğu uluslararası bir varlık kalemi olarak da bakılabilir. Bu açıdan, kayıp veya kazancı tartışılabilir. Açıktır ki, Türkiye'nin halkın elinde satınalma gücü bütün dövizlere oranla yükselen bir varlık kalemi birikimine tanık olması, dış dünyadan kendisine (potansiyel) bir servet transferi, dış dünya karşısında potansiyel bir kapital kazancı sağlamasını ifade eder. 1967 yılında 35 dolar = bir ons altın iken, bir ülkede halk yalnız dolar tutmuş, diğerinde yalnız altın tutmuşsa 1979'da (serbest altın piyasası fiyatlarına göre) ikincisi, birinciye oranla 10 katından da fazla uluslararası varlık birikimine sahip olmuş demektir. Sahip olduğu altını dünya piyasasında ser-

best altın fiyatlarından değerlendirdiğinde de, «potansiyel» kapital kazancını, birinci ülkeden kendisine «gerçekleşmiş» kapital transferine dönüştürebilir. Konuya bu açıdan baktığında, halkın elde milyarlarca doları varlık diye tutacağına altın tutmasının, toplam ekonomi açısından da bir kazanç olduğu söylenebilir.

Nevar ki, bu tür bir uluslararası kazancın gerçekleşmesi sanıldığı kadar kolay değildir: Bir kere, yasal engeller vardır. Türk parasının Kıymetini Koruma Kanunu ve eklerine göre, altın ithali ve ihracı yasaktır. T.C. Merkez Bankası'nın elindeki altınlar ise, Merkez Bankaları arasındaki işlemlerde uygulanan resmi fiyatta tabidir; T.C. Merkez Bankası serbest piyasadan altın alırken ancak resmi fiyat uygular, dolayısıyla de kimse bu kuruma altın satmaz. İkincisi, ülkeye giren altının % 85 - 90 kadar bir kısmı «altın mücevherat» yapımından kullanılmakta, süs takısına dönüşmektedir (?). Altın bir kere süs takısına dönüştüğünde, kişilerin servet kalemleri arasında «ölü» bir kalem olmaktadır. Bunun altın borzasına dönüp, ekonominin kullanılabileceği bir servet varlığına dönüştürülme olasılığı bazı koşullara bağlıdır. Bugünkü koşullarda Türkiye'den dışarı altın mücevherat satışı yapılmadığına göre, uluslararası potansiyel kapital kazancı gerçekleştirilemiyor demektir. Oysa, işlenirken, emek eklenmesi, herhalde, hammadde altın değerine % 20-30'ın altına düşmeyen bir katmadeğeri de eklemektedir. Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin yerli yapım altın mücevherata gösterdiği rağbet ise, Türkiye'nin bu alandaki rekabet gücüne ve bu kanaldan döviz kazanma olanağına bir gösterge sayılabilir. Turistlere satılan mücevherattan sağlanan dövizler de, herhalde, resmi piyasaya intikal etmeksizin «paralel piyasa» kanalından tekrar dışarıya yöneltilmektedir. Kısacası, altının döviz dönüşmesi iş-

leminden sağlanabilecek kapital kazancının ekonominin yararına gerçekleştirilmesi olanağı, bu süreçte pek ortaya çıkmamaktadır.

Buna karşılık, altının varlık sahipleri elinde ölü bir servet kalemine dönüşmesi sürecinin ekonomiye çok yoldan olumsuz etkisi vardır:

i) Türkiye'ye yılda (1977 fiyatına göre) 400 - 450 milyon dolar tutarında altın girmesi ⁽⁹⁾, dövizlerin aramalar ve yatırım malları için değil de «ölü bir servet kalemi» için kullanıldığını gösterir; oysa sözkonusu mallarla milli gelir artışı arasındaki «tamamlayıcı ilişki» dolayısıyla, bu kullanım, milli gelir artış hızını düşüren bir etken sayılabilir ⁽¹⁰⁾. Diğer bir deyişle, kişilerin mikro-düzeyde aldıkları «servetin reel değerini koruma» gibi akılcı bir karar, makro - düzeyde gelir artış hızını düşüren, sosyal alternatif maliyeti yüksek bir etken olmaktadır; kişisel ve toplumsal çıkarların çeliştiği bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu çelişkiyi gidermek için, döviz harcamasına gerek kalmayan yollardan bu mikro kararı gerçekleştirecek alternatifler yaratmak gerekecektir; bu alternatifler, dövizlerin altın yerine kaçak tüketim mallarına gitmemesi için gereken önlemleri de içermelidir.

ii) Durduğu yerde reel değeri artan bir varlığa sahip olan toplum kestitinde, bu artış, carî gelirden tasarruf yapma isteğini ortadan kaldırır; aksine, tüketim harcaması eğilimini yükseltir. Kişilerin servet/tüketim harcaması oranını sabit tutmağa çalışması bir temel davranış ilkesi olarak kabul edilebilir. Altının sağladığı yüksek kapital kazancı, tasarruf yaparak serveti büyütme eğilimini azaltırken, tüketim harcaması eğilimini yükseltir.

Türkiye'de, başta özel gönüllü tasarruf eğilimi olmak üzere ortalama tasarruf eğiliminin (1973'deki doruk noktasından sonra), 1974'ü izle-

yen yıllarda düşmeğe başladığı, gelir artışlarından marjinal tasarruf eğiliminin 1978'de negatif olduğu bilinmektedir ⁽¹¹⁾. Bu gelişmede altın üç yönden olumsuz rol oynar: Birincisi, yukarıda (ii) paragrafında değinilen servet etkisidir. İkincisi, elde altın tutmanın mikro - düzeyde ve makro düzeyde tasarruf açısından çelişik görünümüdür: Altın tutan, tutan kişi için, altına yaptığı harcamaya «tasarruf» görünümündedir, gelecekte onunla güvenliğini sağlayabilir; oysa, toplum için, bir ithal giderinden ibarettir. Üçüncüsü, (i) paragrafında değinilen döviz - milli gelir artışı ilişkisinden doğar. Gelir artış hızı yavaşlarken, kişiler —hiç olmazsa bir süre— tüketimlerini eski hızda artırmaya devam edebilir, tasarruf eğilimi düşebilir.

iii) Devalüasyonlardan beklenen başarı —bu konudaki bir teoriye göre— döviz fiyatındaki yükselişin ülkedeki reel harcama düzeyini düşürmesine bağlıdır. Varlıkların yerli para üzerindeki kalemlerden tutulduğu durumlarda, bu koşul gerçekleşir. Servetin reel değerini muhafaza için, devalüasyonu izleyerek gönüllü tasarruf artar. Nevar ki, varlıkların önemlice bir bölümü, değeri devalüasyon oranında artan kalemlerden (kur garantisi verilmiş DÇM, serbest piyasada değerlendirilebilen konvertibl döviz, altın gibi) oluşuyorsa, servetin reel değeri devalüasyon oranında artar; bu servet etkisi, tasarruf eğilimini artırma dürtüsü yaratmaz. Tasarruf eğiliminin artırılmadığı bir ortamda, devalüasyon dış açıkları gidermede çok başarılı olamaz ⁽¹²⁾. Açık ki, devalüasyon piyasa mekanizmasının işleyişiyle gönüllü tasarrufların artmasına yardımcı olamıyorsa, bütün yük «zorunlu» tasarrufların artmasına biner. Enflasyon, bunun yollarından başlıcasıdır. Böylece ekonomi, devalüasyon - enflasyon sarmalının içine düşer. Ekonomideki

altın varlığı büyüdükçe, bu etkinin güçleneceği de açıktır.

iv) Varolan koşullar, ekonomik gelişmeye katkı yapacak servet kalemlerini —tahviller, vadeli tasarruf mevduatı, hisse senetleri, hattâ mesken sıkıntısına karşı taşınmazlar— elde tutan, bunlar üzerinden vergi ödeyen kişileri kapital kayıplarına uğratmaktadır. Buna karşılık, ekonominin döviz varlıklarını tüketen, değil gelişmeye katkı gelişmenin aleyhine durumu ortaya çıkaran altını elde tutanlar (vergi de ödemeksizin) kapital kazancı sağlamaktadır. Birincilerden ikincilere büyük servet transferleri ortaya çıkmaktadır. Bu da, Türk eko-

nomisinin ne kadar ters bir noktaya geldiğinin açık göstergesidir (13).

III — Altın için İzlenecek Ekonomi Politikaları

Kanımızca, altın için izlenecek ekonomi politikasında iki noktayı birbirinden ayırmak gerekir: A) Kişilerin elde altın tutma eğilimini azaltmağa yönelik alternatiflerin yaratılması; B) Halkın elinde birikmiş olan altın servetini ekonominin yararına harekete geçirecek politikaların tasarlanması. Nevar ki, uygulanabilecek politikaların çelişik sonuçlar vereceği, bir yararı sağlarken diğer sakinlerin devam edeceği de bir gerçektir.

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve harici bütün bankacılık işlerinizde

A) Halkın Elde Altın Tutma Eğilimini Azaltmak :

i) Altın fiyatına göre endekslenmiş veya faiz getirisi sağlayan tahvil ihracı : Bu önlem, kişilerin kapital kazancı sağlama ve / veya servetin reel değerini koruma dürtüsü ile elde altın tutma eğilimini azaltmağa yardımcı eder. Son bir kaç yıldır —yasadı kayıtlardan uzak biçimde— gelişen bankerler - yatırım fonları gibi kurumlar, paralel kredi piyasasında sağladıkları olağanüstü getirilerle bu alanda olumlu bir katkı yapıyor sayılabilir. (Altın fiyatına göre endekslenmiş tahvil ihracı ile % 17 oranında reel getiri sağlayan bir hisse senedi veya tahvil veya mevduat eş-değerdedir). Nevar ki, bu kurumların yasal düzenlemelerden azade olması, gelecekleri konusunda kuşku uyandırmaktadır; sağladıkları yüksek getirinin riziko payı da yüksektir. Bu kurumlar için mutlaka yasal bir düzenleme getirilmelidir. Ayrıca, bu kurumların varlıkları arasında altın (ve gümüş) tutmaları, halkın altın tutma eğilimini azaltabilecek bu yeni girişimin, kurumlar elinde tutulan altını artırmak gibi bir sonucu olduğu da anlaşılıyor.

Varlıklarının çok büyük bir bölümü (krediler, tahviller gibi) enflasyonda reel değer yitiren, bir kısmı ancak reel değerini koruyan (taşınmazlar gibi) kalemlerden oluşan ticaret bankaları, fon piyasasında yeni gelişen bankerlerle rekabet edemez; altın fiyatıyla rekabet edecek faiz getirisi sağlayamaz. Ancak kredi faizleri reel pozitif hadlere yükselirse bu olanaklıdır. Bu denli yüksek faizleri ise hangi firmaların ödeme gücüne sahip olduğu açık bir sorudur. Bir olanak da, ticaret bankalarına (fon piyasasındaki rakipleri gibi) varlıkları arasına altını da koymaları olanağının verilmesi, fiyat artışlarından yararlanmalarının sağlanması, böylece, mevduat faizlerinin bugünkünün çok üzerine

çıkartılmasıdır. Ancak, bu da, ekonominin toplam altın talebini azaltmayıp artıracak bir etkidir.

ii) Taşınmaz mal alternatifini tekrar kârlı hale getirmek : Enflasyonun, kira gelirlerindeki muafiyet sınırını aşındırması, kira gelirleri şiştikçe daha yüksek gelir vergisi hadlerine sokması, Emlâk Değer Artışı Vergisini adeta bir sermaye vergisine dönüştürmesi, taşınmazların altına alternatif olmasını engellemektedir. Bu vergilerin enflasyona göre düzeltilmesi, altına bir alternatif yaratılabilir; toplam altın talebini azaltmakta bir etken olabilir. (Ayrıca, kiracı-evsahibi çatışmalarını, mesken sıkıntısını hafifletmeyi de sağlayabilir) (14).

iii) Altın satışlarında «değer artışı»nı hiç olmazsa kısmen massedecek bir vergileme : Yürürlükteki işletme vergisinin oranını artıracak altın mücevher satışlarında uygulamanın çok etkin olacağını sanmıyoruz. Bu vergi, vergi psikolojisine aykırı bir temele dayanmaktadır: Verginin ödenmemesi, hem satıcının hem alıcının yararınadır. Alınıp alınmadığını denetlemenin maliyeti de yüksektir.

Türkiye, malın türüne göre dercelendirilmiş bir katma değer vergisine geçebilir ve bunun çerçevesinde altın mücevheratı vergilendirebilirse, belki daha etkili olabilir.

B) Altını Ekonomik Yararına Kullanma Olanakları :

Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çerçevesinde, altın ithali ve altın ihracını yasaklamakla ancak bir «devekuşu» politikası güdüldüğü açıktır. Piyasa ekonomisinin kâr dürtüsü, polis önlemlerini alt edebilecek güçtedir. Bu bakımdan, yasakları sürdürmek yerine, piyasayı örgütleyip bundan ekonomi için yarar sağlamak daha akılcı bir yoldur. Ancak, şunu da belirtelim ki, altın piyasasının serbestleşmesi ve örgütlenme-

si, sözkonusu kanunda buna koşut değişimler yapılmasını gerektirecektir.

i) Bu konuda en basit önlem, altın mücevher ihracı üzerindeki yasaklamayı kaldırmaktır; külçe ve sikkeler üzerindeki yasak devam eder. İşlenmiş altının, işlenmemiş külçeye oranla, yurtiçi katma değer katkısı, herhalde % 20-30'ın altında değildir. İşleme emek-yoğun teknoloji ile yapıldığı için, istihdam yaratma etkisi de küçümsenemez. Türkiye, hammaddesini ithal edip işleyerek ihrac ettiği herhangi bir mal gibi altın mücevheri de ihrac edebilmelidir; bu yoldan, emeği değerlendirerek döviz kazanabilmelidir. Eğer kaçak ihracat karşılığı altın girişinin alternatifi yoksa, dış piyasanın genişlemesi, iç piyasadaki sürümü de azaltabilir.

ii) Bir diğer olanak, ticaret bankaları (döviz pozisyonu tutma yetkisi olanların)ın uluslararası rezervlerinin belirli bir oranında altın tutmasına izin verilmesidir; ancak, burada, T.C. Merkez Bankasına bunun bir bölümünü devir koşulu olmamalıdır. Böylece, ticaret bankaları birkaç yoldan kazanç sağlayabilir: tüm dövizlere oranla reel değer artışı sağlayan bir rezerv kalemine sahip olur; döviz üzerinde arbitraj yapabildikleri gibi, altın üzerinde de bu tür işlemleri yapabilirler.

Ticaret bankaları, altın rezervini birkaç yoldan sağlayabilir: Sade vatandaş nasıl piyasadan altın alıyorsa, örgütlenen altın piyasasından bunlar da alabilir; ve/veya altın sahiplerine, «altın tevdiat hesabı» açılır, karşılığında «altın sertifikası» verilir; bu sertifika, altının cari piyasa fiyatı üzerinden ciro edilebilir; hesabı, cazip hale getirmek için buna düşük bir oranda faiz de ödenir. Ancak, altını banka sistemine çekmenin kredi hacmini genişletici ve enflasyonu şiddetlendirici etkisi olacağı da bir gerçektir.

iii) Altın borsası kurulur ve bir hükümet komiserinin gözetiminde yasal biçimde işler.

Yukardakilere ek birçok örgütlenme biçimleri düşünülebilir. Ancak, bütün bu girişimler öncelikle, altın ithali ve ihracı konusunda Türk Parasını Koruma Kanunu çerçevesinde yapılacak değişikliklerle akılcı çözümlerin gerçekleştirilmesini gerektirir.

SONUÇ

Petrol fiyatındaki artışlardan zenginleşen Orta-Doğu ülkeleri dolarları altına dönüştürdüğü, dünyadaki enflasyonun bütün dövizlere (birkaçı hariç) güveni sarstığı, büyük altın üreticileri (başta Sovyet Rusya) altın üzerinde oynayarak döviz kazancı sağladığı, zengin yeni altın madenleri bulunmadığı sürece, altının servetin reel değerini koruyabilen başlıca kalem olmağa devam edeceği söylenebilir. Türkiye'de, halkın, elindeki ölü servet niteliğindeki altınla büyük servet kazancı sağladığı kuşkusuzdur. Üzerinde düşünülmesi gereken nokta, bu ölü servetin nasıl ekonomi yararına harekete geçirilebileceğidir. Ancak, bu konuda unutulmaması gereken bir nokta da, «devlete güven»in sağlanması, bunun hiçbir biçimde sarsılmamasıdır.

NOTLAR VE REFERANSLAR

(1) 29 Aralık 1978'de altına ve mali varlıklara yapılan 100 dolarlık yatırımın 21 Eylül 1979'da ulaştığı reel tutar şöyledir: Altın 148 dolar, İngiltere devlet tahvili 104.4 dolar. ABD hisse senedi 100.5 dolar, ABD devlet tahvili 96.9 dolar, Japon devlet tahvili 87.8 dolar. **Financial Report**'tan nakleden Gazi Erçel, İktisat Fakültesi Bankacılık Enstitüsü seminerine sunulan tebliğ.

(2) Paraların satın alma gücü şöyle ölçülmüştür: Dünya genel fiyat seviyesinin tersi çarpı paranın efektif döviz kuru. Efektif döviz kuru da, o paranın özel çekme hakkı (SDR) itibarıyla kuru var-

sayılmıştır ve o paranın satın alma gücünün dünya parasının satın alma gücüne oranına eşit kabul edilmiştir. Bileşik dünya parası kavramını, para sepeti olarak SDR temsil edebilir. Pentti J. K. Kouri ve Jorge Braga de Macedo, «Exchange Rates and the International Adjustment Process», *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 1978.

(3) TUSİAD, «Görüş» Cilt 7, Sayı 1.

(4) TUSİAD, aynı.

(5) Türkiye'de DÇM faizleri, yabancı paraların değer kaybı ve kazancı göz önünde tutularak farklılaştırılmıştır. Bu nedenle, dolar ve DM üzerinden açılan DÇM'lerin getiri farkları dünya piyasasındaki orana büyümektedir.

(6) Beş yılda bir yapılan emlak değer bildiriminde, kişi, gerçek piyasa değerini bildirir ve hemen bildirim izleyerek taşınmazı bu fiyatta satarsa, değer artışı vergisi ödemekten kaçınabilir.

(7) Taşınmazların yüksek oranda reel getiri sağlaması ve bunun altını da aşması, bazı özel rant sağlayan olanaklardan doğmaktadır. Örneğin, ıssız bir kıyı şeridinin turistik yatırımlara açılması, 100 m² üzerinden 2 kat inşaat izni olan bir arsaya, 200 m² üzerinden 8 kat inşaat izni verilmesi, ya da ıssız bir alanda yeni yollar açılarak iskân alanına dönüşmesi gibi. Ne var ki, bu rantı, ancak, söz konusu olanaklar yok iken taşınmazı düşük fiyattan alan ve bu olanakların sağladığı değer artışını ele geçiren kişi elde eder. Taşınmaz bir kere bu değer artışını kaydetti mi, daha sonraki sahipleri için getirisi, metinde açıkladığımız gibidir.

(8) Türkiye, altın mücevher yapımının % 50'sini gerçekleştiren 5 ülke arasında önemli bir yere sahiptir. 1970'li yılların başında, payı sadece % 1.5 olduğu halde, bu oran 1976'da % 10.8, 1977'de % 8.2 olmuştur. TUSİAD, «The Turkish Economy: 1979», S. 270, İstanbul 1979.

(9) Bugünkü dünya altın fiyatları üzerinden bunun 750 milyon dolar tutarına varmış olduğu tahmin edilebilir.

(10) «İkili açık» teorisi, gelişmeyi sınırlandıran etkenin yalnız tasarruf değil, döviz de olabileceğini ortaya koymuştur: 1977 ve sonrası yıllarda Türkiye'nin gelişmesinin ikinci tarafından belirlendiği söylenebilir.

(11) 1973-76 aralığında düşse de pozitif değerler alan marjinal tasarruf eğilimi, 1977'de negatif olmuştur. TUSİAD, «The Turkish...» S. 37.

(12) Harvey Lapan ve Walter Enders, «Devaluation, Wealth Effects and Relative Prices», *The American Economic Review*, September 1978.

(13) Aynı durumun -daha küçük çapta da olsa- Batı dünyasında geçerli olduğu daha önceki açıklamalardan anlaşılabilir.

(14) Türkiye'de yaşayan vatandaşlar DÇM alternatifini kullanmasa da, yurtdışında çalışanlar yüksek getirili bu alternatifini kullanabilmektedir.

OKUYUCULARIMIZA DUYURU

1980 yılı için, gerek kişisel gerek grup abonelerini henüz yenilemeyenlerin acele etmeleri rica olunur.

Yıllık Abone : 480.— TL.
Öğrenci Abone : 240.— TL.

Abone bedelleri, posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıdaki banka hesaplarına da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541

Akbank Türbe Şubesi : 4512

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

"kuruluslara güc, tasarruflara güven,,

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ MENTAS VERİR.

Kapıdan başlar Mentas'ın eksiksiz hizmeti.
Gülyüzle, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlarını izler,
Mentas'la fikir alışverişi yaparsınız.

Dilerseniz hiç beklemeden sorunlarınıza eğilir Mentas.

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir. Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar.
Ülkemizin en güçlü hold'inglerinin güvencesini taşır.
Ve Mentas eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUŞ TEMSİLCİSİ İSENİZ

ihrac edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAŞ YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas
menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul
Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38
44 30 45 Telaks: 23 196 İame TR

Sermaye piyasamızda çağdas örgütlenme, dinamizm ve güven

Meban

adını taşır...

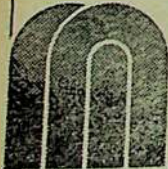
Kendi alanındaki ilk bilimsel çalışmaların ve örgütlenmenin öncüsü Meban, günümüzde 100 milyon TL sermayesiyle, 1978'de ulaştığı 2 milyar 600 milyon TL cirosu ile, ülkemiz sermaye piyasasının önderidir. Merkezidir... Eksiksiz hizmet merkezi. Bilgi merkezi. Uzmanlık merkezi.

TASARRUF SAHİPLERİNE SUNULAN MEBAN HİZMETLERİ

- Tasarruflar için en verimli menkul değerleri önermek.
- Hisse senedi ve tahvil alım satımı ve değişimi.
- Hisse senedi ve tahvil konularında tam ve gerçekçi bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemiyle, ellerindeki nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.
- Ülkemizin tek yatırım fonu **Meban Yatırım Fonu** ile tasarrufları enflasyonun kemirici etkisinden korumak.
- Süreli Meban yayınları.

KURULUSLARA SUNULAN MEBAN HİZMETLERİ

- Hisse senedi ve tahvillerin pazarlanması, gerektiğinde satışlarının garanti edilmesi.
- Finansman danışmanlıklarını üstlenmek.
- Portföy analiziyle, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açılarından, bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.
- Süreli Meban yayınları.

MEBAN
MENKUL DEĞERLER
BANKERLİK ve
FİNANSMAN A.Ş.

İstanbul Merkez Şubesi

Ödökleme İş Merkezi
İstiklal Cad.
No. 206 Fıyıklı - İSTANBUL
Tel. : 45 17 64 - 41 30 26
43 02 26 - 43 61 28
Telex : 24 121 MEBAN TR

İzmir Şubesi

Çarşıbaşı Bulvarı
1376 Sokak No. 4/4
Alayunt - İZMİR
Tel. : 14 71 65 - 14 81 64
Telex : 83 321 MEBAN TR

Ankara Şubesi

Çiğ Kızılda Kemal Bulvarı
1944 His. No 8/10
Kızılay - ANKARA
Tel. : 18 28 28 - 17 42 58
Telex : 48 186 MEBAN TR

MMT

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarında geçen ay hissedilen hafif canlanma, Şubat ayında kapsamını daha da arttırmıştır. Nitekim bu ay içinde 21 pay senedinin fiyatında artışlar görülmüştür. Ortalama fiyat artışı 264 TL.'dir. Buna karşılık Kartonsan 350 TL., Çelik Halat ve Kordsa 400 TL., Rabak 450 TL., İş Bankası 1.000 TL ve İzocam 1750 TL.'lik fiyat artışı gerçekleştirebilmişlerdir. Fiyat düşüşü gösteren pay senedi sadece beş tane olup, ortalama fiyat düşüşü 280 TL.'dir. Önemli fiyat azalışlarına uğrayan pay senetleri 200'er TL. ile Aslan Çimento ve Uniroyal ile 800 TL. ile Batı Anadolu Çimento'dur. Portföyümüzde bulunan diğer 19 pay senedinin fiyatları ise Ocak ayı düzeyini korumuştur. Bu gelişmelerin sonunda pazar indeksimiz geçen aya oranla % 3.26 artarak 105.08 olmuştur.

Pay senedi pazarındaki bu hafif ve kısmi canlanma, sermaye artırımına giden veya yakın gelecekte gitmesi beklenen işletmeler (Örneğin, Rabak % 50 oranında sermaye arttırmaktadır.) ile yüksek kâr payı dağıtacağı umulan işletmelerin (Örneğin, İş Bankası ve İzocam.) pay senetlerinde ortaya çıkan fiyat yükselmelerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle önümüzdeki aylarda kâr payı bekleyişlerinin beslediği fiyat artışlarının daha da kuvvetlenmesi olasıdır. Hükümetin öngördüğü istikrar tedbirleri işlerlik kazandıkça ve politik hayattaki çalkantılar duruldukça, pay senedi pazarındaki canlılığın daha da genelleşerek kuvvetleneceği beklenmelidir.

Tahvil pazarındaki canlılık ise devam etmektedir. Nitekim Ocak 1980'de 7 işletme toplam olarak 545 milyon TL.'lik tahvil ihraç etmişlerdir. 20 Şubat tarihine kadar tahvil ihraç eden işletmeler ve ihraç tutarları (Meban'dan alınan bilgiye göre) aşağıdaki gibidir:

Öze! Sektör Tahvil İhraçları (milyon TL.)

Tarım ürünleri	12
Çelik Montaj	88
Şanal Plastik	3
Çukurova Çelik End.	150
Toros Gübre	250
Altaş	30
Halis Holding	9
Santral Holding	152

Toplam 694

Bu tutar, Şubat 1979 ihraçlarına oranla % 723 ve Ocak 1980 tahvil ihracına oranla ise % 27 daha fazladır.

Enflasyonu frenlemek için, hükümetçe sıkı bir para ve kredi politikası izlenme niyeti, işletmelerin büyük bir kısmının sıkıntısını çekmekte olduğu işletme ve yatırım sermayesine gereksinimi daha da arttıracaktır. Ayrıca, önlemler paketinden anlaşıldığına göre, kredi faizlerinin de bir ölçüde arttırılmış olması, işletmelerin tahvil pazarına yönelmelerini daha da kuvvetlendirecektir.

Vergi önlemleri arasında bulunan yeniden değerlendirme ve yatırım için fon uygulaması işletmelerin fon gereksinimini hafifletmede iyi birer araç olacaklardır. Nitekim bir taraftan yeniden değerlendirme sonucunda işletmeler yüksek amortismanlar oluşturarak, diğer taraftan da yıllık gelirin % 20'sini vergiden muaf olarak bir yatırım fonuna ayırarak (3 yıl içinde yatırımlarda kullanmak koşuluyla) gerek büyüme ve gerekse faaliyetlerin finansmanı için gerekli fonları bir ölçüde sağlayabileceklerdir.

İşletmeleri rahatlatacak bir değişiklik de, 24.9.1979 tarih ve 32 sayılı Yasa Gücünde Kararname ile öngörülen işletmelerde birikmiş olan yasal yedek akçelerin, devlet tahvillerine yatırılması zorunluluğunun, 1980 Bütçe Kanunu ile kaldırılmasıdır. 10 milyar TL. dolayındaki bir kaynağın özel sektör işletmelerinden kamu kesimine aktarılmasına yol açacak olan bu yasa gücündeki kararname, işletmelerin zaten içinde bulunduğu nakit sıkıntısını artırıcı ve öz sermayesini azaltarak finansal riskini yükseltici bir etki yapacaktır. İşletmenin yıllardır çeşitli varlıklara yatırmış olduğu yasal yedek akçelerin, bu yatırım şekillerinden çözülerek devlet tahvillerine yatırılmasındaki zorluk bir yana, elindeki önemli ölçüdeki sermayeyi % 18 gibi düşük bir getiri arz eden devlet tahvillerine yatırması, işletmenin genel kârlılığını da düşürecek bir uygulama niteliğinde idi. Yasa gücündeki kararnamenin iptal edilecek olması, işletmelerin yasal yedek akçelerinin, eskiden olduğu gibi öz sermayelerini arttırmaya yarayacak ve büyümeyi finanse etmede kullanılabilecektir.

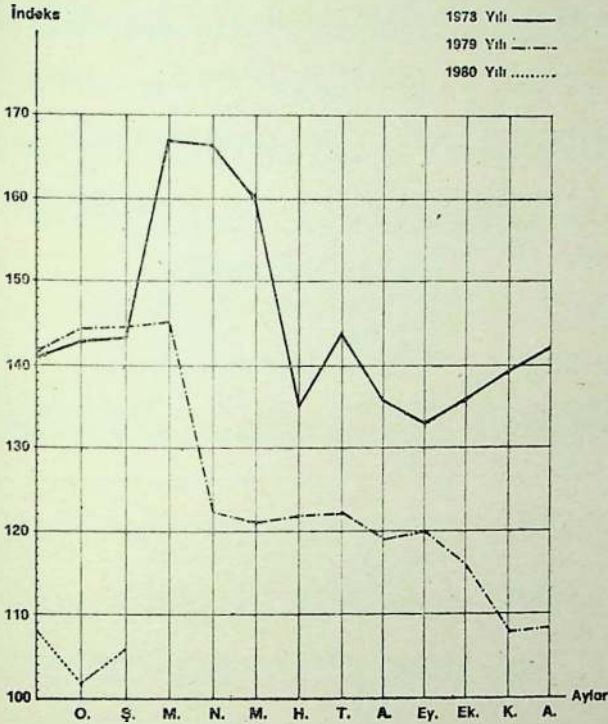
Bununla birlikte, ekonominin işlerlik kazanması için alınan önlemler ile öngörülen vergi değişiklikleri arasında, sermaye pazarının gelişmesine yardımcı olacak maddeler olmadığı gibi kişisel yatırımcının tasarruflarını, enflasyonun olumsuz etkisinden koruyabilecek önlemler de düşünülmemiştir.

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Ödemeli Sermaye (000) TL	Tevrim Yılı Kın. (000) TL.		Dağılım Kar Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)			
			1976	1977	1976	1977	1978	Şubat 1979	Aralık 1979	Ekim 1980	Şubat 1981	
1	AKCİMENTO	105.000	47.500	58.000	87.400	20,00	25,00	30,00	2.250	2.000	2.000	2.100
2	ALTAŞ	30.000	13.000	21.800	12.500	15,60	20,00	20,00	1.300	1.100	1.100	1.100
3	AMADOLU CAM	350.000	17.000	(60.000)	89.000	—	z.h.	z.h.	1.800	1.300	1.250	1.150
4	ARONA	47.500	617	46.000	13.700	20,60	30,00	—	0,00	1.000	1.100	1.000
5	ASLAN CİMENTO	428.600	2.000	19.100	(100.000)	—	4,67	z	0,00	600	600	600
6	BAĞFAŞ	400.000	68.000	50.000	43.000	40,91	30,00	25,00	1.600	1.600	1.600	1.600
7	BAĞFAŞ	130.000	1.800	3.300	13.400	—	—	0,00	675	600	600	360
8	BATI AMADOLU ÇİM.	75.000	—	49.600	68.000	10,00	35,60	30,00	3.500	2.300	2.300	1.500
9	BURSA CİMENTO	91.500	21.300	58.600	81.000	20,00	43,75	56,25	2.000	1.800	2.000	2.000
10	CELIK HALAT	103.000	—	71.500	146.900	30,00	35,00	40,00	2.600	2.000	2.100	2.500
11	CİMSA	180.000	11.950	71.000	41.000	—	12,00	17,00	1.300	1.000	1.100	1.300
12	CUKUROVA ELEKTRİK	400.000	210.000	223.160	375.600	75,00	50,62	60,00	2.300	1.600	1.600	1.100
13	ECZACIBASI YATIRIM H.	180.000	21.102	30.000	48.900	19,00	20,00	20,00	1.000	1.000	1.000	1.000
14	EGE GÖBRE	400.000	—	1.500	(69.500)	—	—	z	1.100	900	500	500
15	EGE GÖBRE FAB.	600.000	180.000	30.700	63.000	23,53	16,25	23,75	1.700	1.600	1.600	1.100
16	EGE GÖBRE FAB.	81.000	40.500	21.000	64.300	30,00	30,00	40,00	1.750	1.400	1.400	1.400
17	HEKTAŞ	200.000	21.100	30.100	64.000	25,00	25,00	30,00	1.800	1.500	1.100	1.100
18	İŞ BANKASI	40.000	523.875	630.100	307.550	201,51	231,20	283,00	24.000	23.000	22.000	23.000
19	İZOGAZ	33.700	21.200	34.000	39.100	70,00	140,00	100,00	9.000	5.000	5.500	7.000
20	KARTONSAN	140.000	35.600	63.400	140.300	35,00	40,00	80,00	3.300	2.000	2.100	2.300
21	KAV	30.000	17.452	30.400	65.000	25,00	50,00	80,00	4.100	3.700	4.000	4.000
22	KOC HOLDİNG	300.000	247.000	412.000	563.700	20,00	25,00	26,00	1.800	1.600	1.600	1.600
23	KOC YATIRIM	400.000	116.000	125.300	150.000	19,00	20,00	22,50	2.000	1.600	1.600	2.000
24	KORDISA	375.000	81.000	71.000	145.100	15,01	30,00	35,00	2.000	1.600	1.600	2.000
25	KORUKA TARIM	315.000	21.600	32.000	105.000	35,01	35,00	40,00	2.000	1.400	1.400	1.600
26	LASSA	1.200.000	—	(24.000)	(30.061)	z	z	z	1.000	800	500	500
27	MAKINA YAKIM	125.000	300.500	23.000	32.100	35,00	35,00	100,00	2.000	2.500	2.000	2.000
28	MENÇUŞAT SİTRAL	81.000	21.600	200.000	165.700	10,00	25,00	30,00	1.300	1.300	1.600	1.600
29	NAŞAŞ	195.000	106.000	127.350	186.100	20,00	25,00	30,00	2.500	1.900	1.700	1.800
30	NUH CİMENTO	71.500	16.950	110.400	176.100	25,00	62,20	92,25	5.000	6.000	7.500	7.000
31	OLMUK	150.000	46.000	63.700	59.100	25,00	30,00	30,00	2.500	2.000	1.000	1.000
32	OTODAN	270.000	—	21.000	145.000	77,20	10,00	92,25	5.000	3.000	3.000	3.500
33	PİMAŞ	100.000	42.800	45.000	48.100	15,00	20,00	20,00	1.900	1.100	1.100	1.100
34	PLASTİFAY	18.000	21.779	25.000	7.700	30,61	31,00	31,00	2.400	2.400	1.600	1.600
35	POLYLEN	150.000	24.500	65.700	70.000	22,63	35,00	33,75	2.400	1.600	2.100	2.100
36	REBAK	250.000	81.500	132.600	167.000	35,60	35,00	35,00	3.000	2.600	1.600	2.500
37	SARHUSAN	150.000	—	132.600	103.000	20,00	50,00	50,00	3.000	2.600	2.600	2.600
38	SIEMENS	150.000	—	132.600	103.000	20,00	50,00	50,00	3.000	2.600	2.600	2.600
39	SİFAŞ	104.000	41.803	68.500	117.000	30,01	z	25,00	2.700	2.700	2.300	2.300
40	SUNTA	60.000	45.100	60.300	191.000	25,00	30,00	40,00	3.150	3.150	3.400	3.400
41	T.ŞİŞE VE CAM FAB.	200.000	64.600	173.000	248.100	43,00	40,00	31,00	6.000	2.800	2.800	2.600
42	TRANSURK HOLDİNG	300.000	29.317	46.600	85.500	22,00	30,00	35,00	3.400	2.500	2.500	2.600
43	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	204.000	27.900	61.600	132.100	13,00	20,00	24,00	1.500	1.500	1.500	1.500
44	UNIRVAL	150.000	33.538	34.300	94.700	30,00	15,00	40,00	3.500	2.300	2.500	2.500
45	YAPI VE KREDİ BANKASI	600.000	257.000	310.000	127.800	13,75	15,00	15,00	2.200	1.800	1.800	1.500

Notlar: 1) Ödemeli Sermaye rakamının 30 Kasım 1978 tarihli itibarıyla düzenlenmiştir. 2) Puanlar (kışkı) rakamlar zaman göstarmesindedir.

3) (*) Kuponu fiyattan gösterilmektedir. 4) z.h. = zarar muhtaban, z = zarar.

Tasarruf sahipleri için yepyeni ve değer artışı çok yüksek bir yatırım olanakları:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir başarıyla uygulanan yatırım fonlarının ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir.

Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim,

Aralık 1979'da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

• Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.

• Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ya da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma" yı benimsiyor MYF.

Bu dinamizmi sayesinde de,

her yatırım alanında bulunabilecek muhtemel riskler asgariye, değer artış olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.

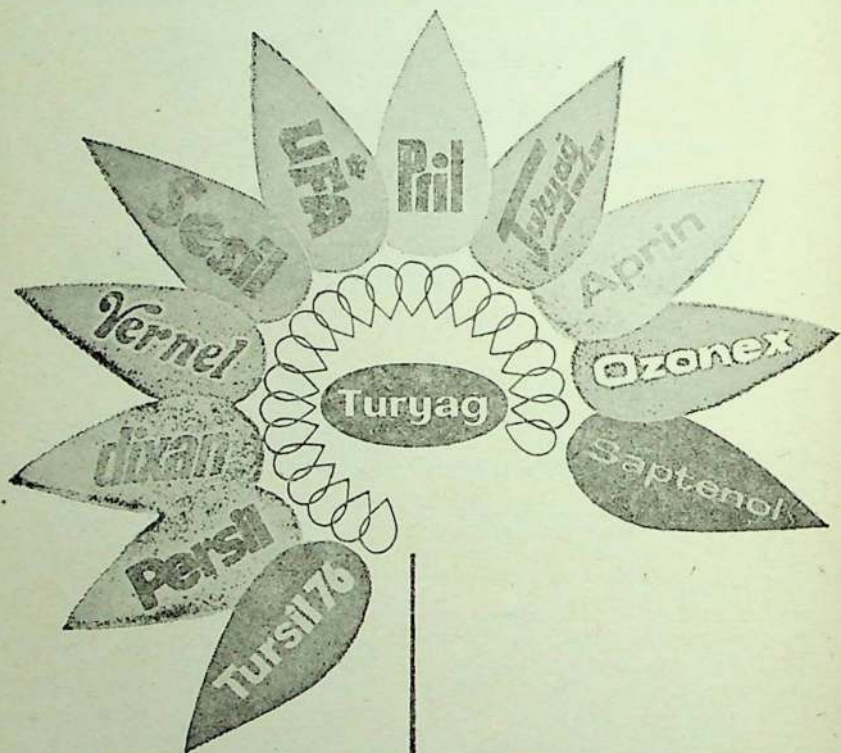
• MYF/Birinci Dilim'in aylık değer artışları yılda % 50'yi asan bir değer artışını ifade etmektedir.

• 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışlarıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin yararlandığı olanak"

nebati yağ sanayiinde **öncü.**
yıkama maddelerinde

60 yılı aşkın tecrübe...

uzman kadro. **Turyag**

Türkiye Yağ ve Mamulâtı A.Ş. İZMİR

Yönetim Sorunları

NUH
KUŞÇULU

Söyleşi

BESİM
BAYKAL

Nuh Kuşçulu 1932 yılında Kayseri'de doğmuştur. İstanbul'da Ticaret Lisesi'ni bitirdikten sonra İngiltere'de 5 yıl işletmecilik tahsil etmiştir. Yurda dönüşte askerlik görevinden sonra babasının yürütmekte olduğu bir dağıtım şirketinin başına geçmiştir. Daha sonra ufak bir atölye kurarak otomotiv emniyet camı üretimine başlamıştır. Anadolu Cam Sanayii ve Nasaz Aliminyum Sanayii'nin kurucularındandır. 1973'de İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir. 1979'dan beri Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini yürütmektedir. İngilizce bilmektedir. Evlidir. 3 çocuk 4 torun sahibidir.

BAYKAL — Sayın Kuşçulu Türkiye'mizde bugün normal kurallarla ticaret neredeyse istisnai duruma gelmeye başladı. Siz Ticaret Odası'nın üst kademe yöneticisi olarak bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

KUŞÇULU — Efendim, son 3-4 yılda Türkiye'de arz talep dengesi de diğer dengeler gibi bozulmuştur. Bu durum, bilhassa 1979 yılında çok kesif bir hale gelmiştir. Yani arz tamamen düşmüş, fabrikalar % 50-55 kapasite ile çalışır hale gelmiştir. Bunun yanı sıra Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin artan cari giderleri ve artan ücretler, fiyatlar dengesini tamamen tüketicinin aleyhine geliştirmiştir. İşaret ettiğiniz gibi artık ticaret, normal ticaretin dışına kaymış ve maalesef serbest piyasa ekonomisi çalışmaz duruma gelmiştir. Serbest piyasa ekonomisinin çalışmadığı noktalarda artık fiyatları dizginlemek imkânı yoktur. Bunun için tabii Odamızın devamlı ikazları, raporları olmuştur; her hükümete üretimin artırılmasının lüzum geldiğini bildirmişizdir. Üretim artışının aniden yapılamama nedenlerini biliyoruz. Döviz darboğazı nedeniyle üretimi artırabilme işini Türkiye iki senedir başaramamıştır. Üretimin artışı ile birlikte Türkiye'nin ihracatını da artırması lüzum ki ödemeler dengesini temin edebilelim ve iç piyasada da bir denge kurabilelim. Tabii burada aynı zamanda vergi sistemindeki adaletsizliklerin, enflasyonla yıpranmış bir gelir düzeyinin oluşu bazı kesimleri mağdur etmiş, bazı kesimleri de anormal kârlara ulaştırmıştır. Bu hususu düzeltmek için hazırlan-

miş olan tedbirlerin sonuçlarını görebilmek için bir süre beklemek gerekir.

BAYKAL — Şimdi de fiyat kontrolu hakkındaki görüşlerinizi rica edeceğim.

KUŞÇULU — Arzın sınırlı olduğu ve talebin buna uymadığı bir ekonomik ortamda genellikle hükümetler kamuoyunun da baskısı altında fiyat kontrolu veya kâr hadlerinin tavanlarını belirtme gibi birtakım tedbirler alırlar. Bunların hepsine birden ben «polisye tedbirler» adını koyacağım. Ancak, bugüne kadar dünyanın hiç bir yerinde polisye tedbirlerle, yani fiyat kontrolleri ile ekonomi yönlendirilememiş, fiyatların artması önlenememiştir. Bilâküs artmasına sebep olunmuştur. Meselâ şöyle arzedeğim: Uzun zamandır fiyat kontrolunda olan bir ampul sanayimiz, yeni yatırımlara gitmemiştir. Çünkü fiyat kontrolleri o derece ağır işliyordu ki, artan maliyetlere yetişmek imkânı olmadığı için, kâr marjı yok, yeni katma değer yoktu. Bu yüzden fabrikalar yeni kapasitelere girmemişlerdir. Yeni kapasitelerin gelişmemesine rağmen artan talep nedeniyle fiyatlar daha da yükselmiştir. Dolayısıyla bir fiyat kontrolunun devamlı olmasında ve iyi bir kontrol sisteminin oluşturulmasında ekonomiye yarar görmüyorum. Onun tecrübesini Türkiye çok yaşamıştır. Millî Korunma döneminde ağır cezalar getirilmiştir. Cezalar ne kadar ağırlaştırılmışsa, ödünler de o kadar artmış; fiyatlar yahut kâr marjları da o derece yükselmiştir. Bu nedenle fiyat kontrolleri, çok kısa dönemli olarak belirli birkaç şey için, bazı yerlerde yapılabilir. Ama orada da, iyi bir kontrol mekanizması kurulmak suretiyle bir düzluğe çıkılacağı zaman yapılmasında yarar vardır. Aksi halde fiyat kontrolleri çok ters neticeler doğurur.

BAYKAL — Bir başka sorum KİT'lerle ilgili. Acaba «KİT»lerin ürünlerinin fiyatlarının serbest bırakılmasına ne dersiniz?

KUŞÇULU — Efendim, karma ekonomi düzeni içerisinde KİT'leri özel sektör kuruluşlarından hiç bir şekilde ayır et-

memekte yarar vardır. Onlar da serbest piyasa ekonomisine göre çalıştırılmalıdır. Ancak o zaman rasyonel çalışmaya doğru gidebilirler. Aksi halde devlet baba-dan devamlı para alacağını bilen bir kuruluş olarak ne rasyonelleşme, ne daha verimli bir çalışma içine girebilme, ne de daha kaliteli bir üretime geçebilme imkânı vardır. Çünkü dikkat buyursanız, bugün Türkiye'de KİT'lerle özel kesimin oranı yaklaşık olarak % 50'dir. Özel kesim aşağı yukarı 800 milyon dolar sanayi mamulu ihrac ederken, KİT'lerin ne kadar ettiğini şu anda rakam olarak veremiyorum ama, aynı oranda olmadığını biliyorum. Bunun ana nedeni KİT'lerdeki atalettir. Dolayısıyla bence onların da fiyatları serbest bırakılmalı ve piyasa kurallarına göre fiyat teşekkül etmelidir.

Ancak burada hemen belirtmek istediğim bir husus var: Aralarında tekel durumunda olanlar, fiyatları istedikleri şekilde artırma imkânı olan kuruluşlar bulunuyor. Meselâ, bugün bir Seka var. Biliyorsunuz kâğıt üretiyor. Bir an için Türkiye'ye hiç kâğıt sokmadığınızı ve piyasa kapalı ekonomi olarak muhafaza ettiğinizi düşünün. Seka fiyatını hızlı bir şekilde ve istediği ölçüde artırmak suretiyle öbür taraftaki verimsizliğini gidermeye çalışacaktır. Veya daha yüksek ücretler ödemeye gayret edecektir. Yahut dünya piyasasına çıkabilmemiz için lüzumlu olan ücret-maliyet dengesini temin edemeyecektir. Bu bakımdan hiç olmazsa içte fiyatları serbest bırakmak ve zaman zaman da belki bir ihtiyaç kotası ile böyle aşırı fiili tokelden yararlanmak isteyenlerin karşısına ufak ithalâtlarla çıkıp piyasa ekonomisinde denge sağlamak uygun olur. Herhalde bu, KİT'lerden bugün ekonominin gördüğü zararı önlemenin de tek yoludur. Bu, bugün kamuoyunda da benimsenmiş bir görüştür. Çünkü nerdeyse her seminerde, her makede KİT'lerin bir kanser olarak kaldığı müddetçe enflasyonun önünün alınamayacağı kesin bir kurşun olarak ortaya konmaktadır.

BAYKAL — Bir başka sorum da bugün içinde bulunduğumuz bunaimla ilgili.

SÖYLEŞİ: Fotoğrafta Nuh Kuşçulu (sağda), Besim Baykal ile görüşürken görülmektedir.

Özellikle üretim düşüklüğü, yoğun işsizlik, fiyatların hızla artması ve enflasyon şeklinde ortaya çıkan bu bunalımdan kurtulabilmek için sizce acaba ne gibi önlemler alınması gerekir?

KUŞÇULU — Efendim, evvelâ üretimin artırılması lâzımdır. Üretimin artırılabilmesi için ödemeler dengemizin düzelmesi gerekir. 1974'de dünya krize girerken Türkiye maalesef tedbirlerini almamıştır. Bugünü görememiştir. Gerçi o zamandan bu zamana kadar hükümetlerin ömürleri çok kısa olmuştur. Zira, kısa ömürlü hükümetlerden dolayı bugünkü noktaya geldiğimize inanıyorum ben. Üretimin şu anda % 45, hatta bazı fabrikalarda % 30'lara kadar düşmüş olduğunu biliyoruz. Bunun ana nedenlerinden birisi döviz yokluğu olduğu gibi, bir de iç problemimiz olarak meselâ enerji kısıtlamaları var. Bugün 5 saate varan kısıtlamalarla bir sanayi dünya pazarlarına çıkamaz. Bugün enerji kısıntısı yanında bir fuel-oil yokluğu var, bir mazot yokluğu var. Bu yüzden ürünler nakledilememektedir. Bu sene narenciyemizin büyük bir kısmı tarlada kaldı, bir ara yaş sebzemizin büyük bir kısmı Antalya'dan buraya nakledilemedi.

Türkiye'nin petrol ve enerji politikasını acele tespit etmesi; artık elbise fabrikası, tekstil fabrikası yapma yerine öncelikle hidro-elektrik santrallerinden başlamak suretiyle enerji sorununu halletmesi gerekir. Bugün hammaddeyi verse-niz ve «üretin bakalım» deseniz, sanayicilerimizin üretme gücü olmayacaktır, çünkü enerji yoktur. Bu bir iç sorundur. Devletin müteahhitlere 20 milyar borcu var, ödeyemiyor, bugün gazetede okudum. Alacağını alamayan, mazotunu, çimento-sunu, demirini bulamayan müteahhit barajları tamamlayamaz. Elde yarım kalmış birçok baraj var şu anda. Eğer bunlar devreye girse, kısa zamanda Türkiye enerji sorununu halledecek duruma gelebilir. Türkiye hidroelektrik gücünün ancak % 9,5'unu kullanıyor şu anda. Eğer biz planlı dönemde planları uygulaysaydık, hidroelektrik santrallerimizi tamamlayabilmiş olsaydık, bugün Rusya'dan, Bulgaristan'dan elektrik alacak yerde belki de Suriye'ye elektrik satacak durumda olabilirdik.

Hidroelektrikğin arkasından hemen tarıma dayalı bir konu da devreye geliyor. O da hidroelektrik santralini yaptığınız zaman, bir de sulama sistemini geliştir-

yorsunuz. Bugün Havran ovasının sula-
masını düşünün. Bu yapıldığı zaman, bü-
tün Orta-Doğu'yu besleyen buğday üre-
timine kavuşabilir ülkemiz. Türkiye ille
de petrol bulma zorunda değildir, benim
kanaatimce. Türkiye'nin petrol rezervleri
de henüz tamamiyle elden geçirilmiş de-
ğildir. Yabancı sermayeyi bir hayli küs-
türdük ve adamların aramalarına müm-
kün olduğu kadar mani olduk. Bunun
yanında, 1974 yılından başlayarak hızla
artan petrol fiyatları ile beraber, 2 mil-
yon dolarlık ihracatı olan ülkemiz, bu-
günkü durumda petrol ithali için 1980'de
4,5 milyar lira dolayında para harcama-
kta zorundadır. Bunun tamamını yabancı kre-
dilerle temin etmemiz mümkün değildir.
Ama ilk çarkı döndürecek bir parayı bul-
duktan sonra Türkiye'nin derhal bu pro-
blemlerini çözme yoluna girmesi ge-
reker.

Bugün bürokrasimizde, politikacıları-
mız arasında bunları bilenler var. Biz çok
lâf üretiyoruz, ama yapmamız lâzım ge-
len şeyleri her nedense bir türlü yap-
mıyoruz!.. «Devlet mi yapsın?», «Özel ke-
sim mi yapsın?», «Yabancı sermaye mi
yapsın?» müzakerelerinden bir türlü kur-
tulamadık. Bugün Türkiye'de bir gizli iş-
sizlik oranı var. Bu rakamlara da bazen
inanamıyorum. Şu açıdan inanamıyorum:
Bakıyorum, 2 milyon işsiz var diyoruz,
sokakta amele arıyorsunuz, bulamıyorusu-
nuz; veya buluyorsunuz, ama gündeliği
300-400 liradan aşağı değil.. Birçok fab-
rikalar son iki ay içindeki mazot yokluğu
nedeniyle durma noktasına gelmiştir. Bir
kere Türkiye'nin gerçekçi kur sistemine
geçmesi lâzımdır. Şunu kastediyorum:
Bundan önceki denemelerdeki gibi, eli-
nizde hiç para yokken bir devalüasyon
faydası olur mu? Şöyle olabilir belki. Bi-
raz ihracatımızı kaçtıralar, fakat o «sır
döngü» tekrar başlar. Hemen ithal gir-
dileri artar, ithal girdileri artınca, sizin
ya tekrar sübvansiyon vermeniz veya ye-
niden devalüasyona gitmeniz gerekir. Bu
nedenle, hükümetin kesin bazı politikala-
rını belirtmek suretiyle devalüasyon ön-
cesi bir fon temin etmesi lâzımdır.

Şu anda normal rejimimiz içerisindeki

ithalâtın % 95'i Türkiye'nin ihtiyacı olan
ithalâttır. Çünkü bunlar ya fabrika ma-
kineleridir, ya ara mamulleridir, yahut
hammadelerdir. Bunun bir tanesini ge-
tirmezseniz, sanayi durur. O bakımdan
böyle bir yeni tercih yapmadan (ihracatı
artıracak başka tedbirler de düşünüle-
rek), ihtiyacımız olan üretimi sağlamak
için muhakkak ithal girdilerini sağlama-
mız ve transferleri başlatmamız lâzımdır.
Transferleri başlattığımız zaman, öyle
zannediyorum ki, fabrikalarımızın büyük
bir kısmı üretim kapasitelerindeki artış-
ları ihracata yönelteceklerdir. Biraz en-
flasyon hızının yavaşlaması suretiyle da-
ha uzun vadeli tekliflere girebilecekler-
dir. Çözüm yolları olarak ben; bilhassa
gıda sanayiinin ihracatını, turizmin geli-
şmesini, ihracattaki engellerin kaldırılma-
sını ve artık sınır ticareti falan gibi şey-
lerden uzaklaşarak serbest bölgeler ih-
das etmek suretiyle Türkiye'ye daha çok
yabancı sermayenin gelmesini görüyo-
rum. Ayrıca işçi dövizlerinin resmî ka-
nallardan gelebilmesi için de 17 sayılı
Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanu-
nu'nun bütün hükümleri kaldırılmalı ve ilk
transferler yapıldıktan sonra da Türk Li-
rası serbest bırakılmalıdır. Çünkü sü-
bvansiyonlar çalışmıyor. Merkez Banka-
sı'na gidiyorsunuz, ihracat kredisi alamı-
yorsunuz; satmış olduğunuz malın vergi
iadesini aylarca alamıyorsunuz, bunlardan
ötürü de şu anda ilâve etmek istediğim
bir husus var. O da iç finansman ko-
nusu. Enteresan bir şey. Bugün Türk sa-
nayii enflasyon içerisinde. Türk ticareti
para sıkıntısı içindedir. Ben servet be-
yanını da artık modası geçmiş bir vasıta
olarak görüyorum. Onun da kaldırılma-
sında yarar görüyorum. Bunlar yapıldık-
tan sonra Türk ekonomisindeki potansi-
yel çok daha büyüyecektir. Nüfusumuz
47 milyon olmuş, düşünün, şimdi her yö-
nüle bu ülkede, bir potansiyel var. Yet-
mişmiş insan, yeraltı, yer üstü servetleri
bakımından... Akarsularımız dünyada
üçüncü derecede. İnanınız şu anda Tür-
kiye orman sahasının genişliği bakımın-
dan dünyada üçüncü veya dördüncü ül-
kedir. Değerlendirilmemiş birçok şeyler
var. Bunlar değerlendirilebilse, işsizlik so-

runumuz, bu darboğazlar rahatlıkla aşılabılır. Şu anda gazetelerdeki ilânlara baktığımız zaman, devamlı olarak belirli vasıflara sahip yönetici arandığı görülmektedir.

BAYKAL — Bugün sanayide bir tepe yöneticisi, geniş iş tecrübesine sahip bir işadamı ve de bir tüccar olarak Türk iş hayatının yönetici ihtiyacı konusundaki görüşlerinizi öğrenmek istiyorum.

KUŞÇULU — 1968 yılında bir iki büyük yatırım işine girmiş bir işadamı olarak gördüm ki, Türkiye'nin en büyük problemlerinden birisi yöneticidir. Her dalda

yöneticidir. Bilhassa yukarı kademedeki yönetici kadrosu 1966'lerde çok daha azdı. Bugün piyasa ekonomisine açılmaya hazırlanan bir ülkede 1960'larda parlamentodan geçen ve AET'ye tam üye olmak yolunda bulunan bir Türkiye'de, sanayiın piyasa ekonomisine, açık rekabete hazırlanması, bunu yapabilmek için de yöneticilerimizin Batı'daki emsalleriyle hem ayar olabilmesi lâzımdır. Aksi halde biz bu işletmeleri devam ettiremeyiz. İşletmelerin birçoğunda bilhassa mavi yakalı ve sanat okulu mezunu yöneticiler yoktur. Bunların yerine çok yüksek maliyetlerle okuttuğumuz mühendisler kullanılmaktadır. Bu mühendislerin daha önce sanayi ile ilişkileri yoktu. Geldikleri zaman tecrübesiz oldukları için şirketlerde büyük maliyetlerle yeniden yetiştiriliyor, tecrübe kazandırılıyorlar. Bu bakımdan

bu tür yöneticilerin de bir an evvel yetiştirilmesinde zaruret vardır. Batı'daki tarihi gelişimde ilk yıllarda yöneticilik makamına getirilen kimseler genellikle mühendislerdi. Zamanla rekabet ve şartlar o kadar değişmiş, firmalar o derece büyümüş ve uluslararası hale gelmiş ki, artık mühendislerden yetişen yöneticiler kâfi gelmemeğe başlamış ve bunun üzerine değişik bir yönetici tipi ihtiyacı doğmuş ve buna göre de yeni bir tahsil sistemi geliştirilmiştir. Bugün bilhassa Amerika ve İngiltere'de mühendislikle birlikte işletmecilik ve yöneticilik tahsili de verilmektedir. Hatta çok daha kesin ihtisaslaşmalar başlamıştır. Örneğin, pazarlama konusu ayrı bir ihtisas dalı haline getirilmiştir. O konuda «master» verilmektedir. Aynı şekilde finans, personel yönetimi konularını ayırmış bulunuyorlar. Şimdi herhalde siz de kabul buyuracaksınız, Türkiye'de bugün bir personel müdürü dediğiniz zaman, bu konuda tam eğitim görmüş bir yönetici bulamazsınız. Fabrikalarımızın çoğu bunun sıkıntısını çekmektedirler. Toplu sözleşmelerde bir takım sürtüşmeler, işçilerle işverenin arasının açılmasına neden olur.

Artık büyüyen, daha doğrusu kurulurken büyük kurulan şirketler dönemine girmiş bulunuyoruz. Şu anda aile şirketlerinin, şirket ortakları olarak yönetimde kalmaları mümkün olmamaya başlamıştır. Artık yeni kuruluşlarımızın bugün milyardan aşağı bir tesisi olmuyor nerdeyse. İki bin, üç bin kişi çalıştıran işletmelerimiz var. Bunların başına gelecek kişiler, ancak belirli niteliklere sahip oldukları takdirde başarılı olabilirler. Ben 1968'lerde bunun bu kadar ehemmiyetli olduğunu işin içine girene kadar farketmemiştim. İşin içine girdikten sonra bir yönetim kursuna ben de devam ettim. 1954'den sonra neleri unuttuğumu, nelerin kalmış olduğunu görmek istedim. Benim işletmecilik tahsilimden bu yana çok şeyin değişmiş olduğunu gördüm. Ben ilk fizibilite raporuna başladığım zaman, Türkiye'de bir nakit akımını yapacak muhasebeciyi zor bulabilirdiniz. Hakikaten modern Sevk ve İdare metotlarıyla dona-

tılmış bir iki kişi dışında kimse yoktu. 1968'den 1971'lere kadar olan dönemde bir hızlanma oldu. Ondan sonra gelişen yeni bir nesil ümit verici birtakım pırıltılar gösteriyor. Ama sayılarının, kanaatimce, Türkiye'nin sanayileşmesine paralel olarak gelişmiş olduğu söylenemez. Bunu herhalde iş âlemi takip etmek zorundadır. Benim en çok sıkıntı çektiğim husus bu olmuştur. Aynı konu bugün birçok şirketlerin de büyük problemlerindedir.

Planlama haklı olarak İstanbul ve Marmara çevresinde yoğunlaşmış olan sanayii dağıtmak istiyor. Bir yerde hak veriyorum, çünkü çevre dengesi bozuluyor, limanlar yetişmeyecek yarın belki. İstanbul'un hızla artan nüfusunun ihtiyacı olan mallar getirilemeyecek. O halde Anadolu'ya yayılalım deniliyor. Anadolu'ya

yayılalım; ama faraza Mersin gibi, yurdun en güzel yöresine bile inanınız ben yönetici bulamadım. İstekli bir yönetici bulamadım. Çünkü hepsi ya çocuğunun tahsili için, ya çevresinden kopmamak için, Mersin gibi bir ilimize gitmiyorlar. Hükümetlerimiz Elâzığ, Diyarbakır, Gaziantep, Erzurum taraflarına doğru sanayii yaymak istiyorlar. Fakat oralar yönetici götürüyorsunuz. Yönetici götüremediğiniz müddetçe siz rekabet edemezsiniz. Çünkü yönetim prensipleri rekabette çok büyük rolü olan bir faktördür.

BAYKAL — Sayın Kuşçulu, yönetici ve yönetimin sanayileşme ve işyerlerinin idaresindeki rolünü güzel bir şekilde dile getirdiniz. Teşekkür ederim. Bu arada benim şu da aklıma geliyor. Bugün malum çok yüksek bir enflasyon düzeyine eriş-

AKBANK

Sanat galerileri

Cesitli sanat yayınları

Türkiyemiz dergisi

Ankara oda orkestrası

Yaratıcı gücü teşvik yarışmaları

Halk el sanatları yarışmaları

Cocuk dergisi (BASARI)

Cocuk tiyatrosu

Cocuk korusu

Cocuk sineması

Kukla ve Karagöz oyunları

Radyo programları

kültür ve sanat hizmetlerinde de öncü banka

AKBANK

miş bulunmaktayız. Acaba bu enflasyon ortamı yönetici kademelerini işgal eden kişilerin davranışlarını etkilemekte midir?

KUŞÇULU — Efendim, bu enflasyon canavarı her şeyi etkiliyor. Yalnız sabit gelirlili, yalnız iş âleminin sermaye ihtiyacını değil, yöneticileri de etkiliyor. Bir kere yönetici enflasyonun nasıl olacağını tahmin etmek zorundadır. Bunu bilmediği zaman yönetimde etkili olamaz. Eğer enflasyon hızı % 50 tahmin edilirken % 100'e çıkmış ise onun yapacağı bütün planlar değişecektir. Dolayısıyla etkili bir yönetim yapamayacaktır. Bunun yanında tabii kendi ücretleri de erozyona uğrayacağı için, yıl içerisinde bir yönetici hareketi başlayacaktır. Yani o da geçimini sağlamak için daha yüksek ücret arayacaktır. Bu iki nedenle, yöneticinin hem görevi hem de firma içerisinde kalma imkânı güçleşmektedir. Hükümetlerin sık sık değişmesinin bir ülkenin idaresini güçleştirme gibi, bir şirkette sık sık yönetici değişmesi de büyük zararlar doğurur. Ben şahsen bunun ana nedenini enflasyonun yıkıcı neticelerinden biri olarak görüyorum.

BAYKAL — Yönetici bir insan olduğuna göre acaba bu onun tutum ve davranışlarını, başkaları ile olan ilişkilerini de olumlu veya olumsuz yönden etkiler mi?

KUŞÇULU — Tabii etkiler. Çünkü bir kere yönetici rahat karar alma durumundan uzaklaşmış olur. İyi bir yönetici ıstıkrarlı karar alabilen ve emniyet hissi verebilen bir kimsedir. Bunu yapmak imkânına sahip olamaz. Çünkü şahıslara karşı davranışlarında kendisini tutarsız görür.

BAYKAL — Bir sorum daha var. Acaba kişisel görüşünüze göre 1980'lerde İstanbul Ticaret Odası'nın üst kademe yöneticilerinin performansını etkileyebilecek belli başlı sorunlar neler olabilir? Neler olacaktır?

KUŞÇULU — Efendim, demin de arzettiğim gibi evvelâ kişilerin zaruri ihtiyaçlarını giderme muhakkakki ön planda gelir. Yöneticilik bir nevi emeğini, fikrini ve

tecrübesini satmak demektir. Biz tüzükte herkese seyyanen para veriyoruz. Bir diğer tabirle suyu taşıyanla testiye kirana aynı muamele yapıyor. Odada çok kıymetli bazı elemanlarımız var. Cansiperane çalışan, dışarıya çıksa belki iki mİsli ücret alabilecek kişiler var. Ama burasının kamu kuruluşu olduğundan dolayı tercihan burada çalışıyorlar. Buradan bir şeyler öğreniyorlar. Gayet iyi araştırmacılarımız var. Ama 1980'de bunları uzun zaman tutamayacağız endişesi içindeyim. Hükümetin 1980'de enflasyonu % 35-40'larda tutma hususunda kararlı olduğu haberi çıktı basında. Biz oturduk şöyle bir hesap ettik aramızda ve gördük ki eğer hükümet enflasyonu % 50'lerde tutabilirse bu çok başarılı olur. 1980'de % 50 olan enflasyona karşı hiç olmazsa yukarı kademe ve diğer yöneticilerimi geçen seneki seviyesinde tutabilmem için asgari bu rakama yakın bir para vermem lâzım. Ancak tüzüğümüz buna müsait değil, veremiyorum. Bu nedenle de gerekli değişikliği yapabilmek için Bakanlığa müracaat ettik. Bunu değiştirip yeni bir ücret sistemi uygulandı ki takdirde, bizim 1980'lerdeki yönetim problemimiz çözülmüş olur. Ama tabii 80 bin üyeye hizmet veren bir oda ve bir kamu kuruluşu niteliğinde bulunmamız nedeniyle ücret politikasında da diğer kardeş odalara ayak uydurma çabasında oluyoruz. Onun da nedeni bilhassa Sanayi Odaları'nın bütçelerinin çok sınırlı oluşudur. Kanun üyeden beş bin liradan fazla aidat aldırtmıyor. Bu nedenle gelirlerimiz kısıtlanmış oluyor. İstanbul Ticaret Odası bunu bir derece aşabiliyor, çünkü üye adedi doksan bine doğru gitmekte. Ama yine de evvelâ ücret politikamızda gerekli değişikliği sağlamamız lâzım. Personel Tüzüğümüzün tadilini sağladıktan sonra odamızın organizasyon çalışmalarını ele alacak ve organizasyonumuzu daha etkili bir hale getireceğiz. Kısacası, 1980'de enflasyonun da etkisi ile ücret politikamızın odamız için önemli bir sorun yarattığı açık bir gerçektir.

BAYKAL — Çok teşekkürler Sayın Kuşçulu.

novosit'li detan YOK EDER!

sinekleri, sivrisinekleri,
hamamböceklerini DETAN yok eder..
size zarar vermeden...
bileşimindeki novosit sayesinde.

**yuvanızda
detan
güveni**

YENİ ESERLER

NECDET DURAKBAŞA

100. Doğum Yıldönümünde ATATÜRK'ÜN EKONOMİ POLİTİKASI

AYSAN, Prof. Dr. Mustafa A.;
İstanbul Üniversitesi Yayın
No. 2692, Atatürk Devrimleri
Araştırma Enstitüsü Yayın
No. 8. İstanbul, Formül Mat-
baası, 1980, 115 sayfa.

Çok şükür son günlerde Atamızdan yine söz edilir oldu. Zaten ne zaman başımız dara gelse ona koşarız.

Sayın Prof. Dr. Aysan'ın eserinde de belirttiği gibi herhalde Atatürk kadar sağa-sola çekiştirilmiş; kişinin eğilimine göre yorumlanmaya çalışılmış bir lider dünya tarihinde azdır.

Bir ara Ata'nın toplum ve ekonomiye ilişkin görüşlerini ve Türk toplumunda ve ekonomik yapısında gerçekleştirdiği devrimleri yüzeysel sayan; O'nu yalnız bir eylem adamı gibi gören görüşler en seçkin (!) çevrelerimize bile sızmıştı. Bunlar dışarının şu ya da başka bir büyük adamını, düşünürünü örnek olarak ileri sürüyor, benimsiyor, bu yurdun çocuğu, kurtarıcısı, yapıcısı Atatürk'ümüze sahiplenmeyi küçümsüyorlardı.

Ama, Atatürk ruhu, Atatürk düşüncesi, en yakındakiler dahil, vefa-

sızlık gösterenleri daima mahcup etmiştir. Bunun nedeni kuşkusuz O'nun görüşlerindeki sağlamlıktır.

Sayın Prof. Dr. Aysan, Atatürk'ün belki en az incelenmiş bir yönünü; ekonomik görüşlerini O'nun ifadeleri ve belgeleri ile hiç bir duraksamaya yer bırakmayacak açıklıkla ortaya koyuyor; Atatürk'ün ekonomik gelişme ve kalkınma modelinin ne sosyalist ne de liberalist bir model olmadığını, kendine özgü olduğunu vurguluyor. Bugünkü ekonomik sıkıntılarımızda bu modelden yapılan sapmaların etkili olduğunu belirtiyor.

Eser; «Sunuş», «Önsöz», «Giriş», «Kapitalist, Sosyalist ve Kemalist Ekonomi Doktrinleri»nin karşılaştırılması, «Atatürk'ün Ekonomi Politikası» ve «Sonuç» bölümlerinden oluşmaktadır.

Atatürk'ün Ekonomi Politikası bölümü ise;

- 1 — Atatürk döneminin devlet maliyesi politikası: Denk bütçe, iç ve dış itibarı yüksek bir Hazine
- 2 — Atatürk döneminin para politikası: Türk Lirası değerinin korunması
- 3 — Atatürk döneminin dış ticaret, dış ödemeler ve yabancı sermaye ile ilgili politikası: Yurt dışında itibarı yüksek ve güvenilir bir Türk Hazinesi'nin yaratılması
- 4 — Atatürk döneminin yatırım politikası: Enflasyonsuz, döviz darboğazsız, halkın refahını en kısa sürede artırmaya yönelik bir hızlı kalkınma

kısımlarından oluşmaktadır.

Atamız düşüncelerini ve eserini korumak için çok kısa süren ömrün-

de her şeyi yapmıştı. İşte ancak böyle O'na yapılan tüm vefasızlıklara karşın, ülke varlığını gelişme yolunda sürdürebilmiştir.

Şimdi, yurdumuz vine tehlikeli bir dönemeçtedir. Bundan kurtuluşu, Türk ulusunun bütünlüğünü sarsacak yabancı kökenli reçetelerde değil, O'nun eserinde, kendi eserimizde aramalıyız.

Savın Aysan'ın çok değerli eseri, Atatürk'ün doğumunun 100. yılını da kutlayarak ulusumuzun O'na olan şükran borcuna elçilik etmekten öte, içinde bulunduğumuz bu karmaşık ortama ışık tutması ve kurtuluş yolunu göstermesi bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Himmeti varolsun!

Eseri tüm okuyucularımıza salık veririz.

ULUSAL
BANKACILIKTA **15**
YIL

**TÜRK
DIŞ TİCARET BANKASI**

"bankacılıkta uzmanlık"

İstanbul Şubesi
Cumhuriyet Cad. 199-201 Harbiye, İst.
Telefon: 4513054

BeYOĞLU Şubesi
İstiklal Cad. 154-156 BeYOĞLU, İst.
Telefon: 492045

SİĞİLİ Şubesi
Sığılı Meydanı 332 Sığılı, İst.
Telefon: 454092

Ankara Şubesi
İzmir Cad. 19 Yenisehir, Ankara
Telefon: 179193

İzmir Şubesi
Cumhuriyet Bulvarı 99 İzmir
Telefon: 134400

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.

Garanti Bankası, yılbaşında bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez şube içi video ve film gösterilerinden başka, aile bütçesine katkıda bulunmak üzere, alışverişlerde %10 indirim imkânı da getirdi. Şimdilik Kulübümüz İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Gaziantep'te faaliyet gösteriyor. Ayrıca, çocuk dergimiz ve kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza seslenmek, onların sorunlarını duyurmak için, **Garanti Gazetesi**'ni çıkartıyoruz. Şubelerimize başvuranlar, yurt dışındaki yakınlarına gazetemizde mesaj gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki işçilerimizin çocukları arasında yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve köylülerimize hizmet sunuyor. Bu programda, ilk olarak üç elkitabı yayınlıyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili sorularınızı da uzmanlarımız cevaplandırarak.

Her şubemizde bulunan **"Yeşil Yoncalı"** elemanlarımız, müşterilerimizin bankacılık ve özellikle emeklilerin, emeklilikle ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası, tüm banka işlemlerinin yanı sıra, **Garanti Çeki** ile de hediye seçme güçlüğüne ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıkta yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

duvarlarınızın
vazgeçilmez
dostu

**ÇANAKKALE
SERAMİK
fayansları**

banyo
ve mutfağınız
için

sihhi

ucuz

dayanıklı

temiz

modern

renkli

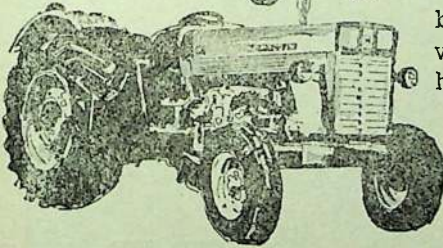
KE

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

güçlü yatırım International

Atasın ismi

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir. INTERNATIONAL satış sonrasında da güleryüze süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

Türkiye Genel Distribütörü.

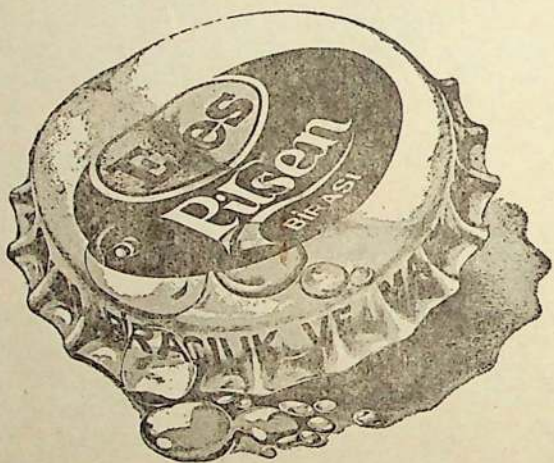
**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92

Telex: 26239

İSTANBUL

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

SUPERLIT

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI **BORU** ' LARI
DÜZ ve OLUKLU **LEVHA** ' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu:

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

Tel : 11 22 78

SERMAYESİ: 300.000.000 TL.

Kurtkaya Holding A.Ş.

Kendi sahalarında herbiri ayrı ayrı lider olan en güçlü sınıai ve pazarlama firmalarını bünyesinde toplamış gerçek anlamda bir sermaye holdingdir

BAĞLI KURULUŞLAR

	ERKA BALATA VE OTOMOTIV SANAYİİ A.Ş. 1953 yılında kurulan ve bugün 27.000m²lik kapalı alanda 30 dan fazla mühendis nezaretinde 1000'e yakın işçinin çalıştığı Erka işletmelerinde: Fren, debriyaj ve endüstri balataları, balata perçinleri, Erkalit çentalık levhaları, mamulleri üretilmektedir.	BAŞAK TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ. Oto yedek parça ve aksesuarlarını başarıyla dağıtan güçlü ve sürekli gelişim içinde olan bir pazarlama kuruluşudur.
	KURTKAYA OTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş. 15 bin civarı mamulu, 7 satış merkezindeki 200'ü aşan personeli ve Türkiye saatinde yaygın ve geniş dağıtım teskiilatı şirketimiz, yurdumuzun oto yan sanayindeki en büyük pazarlama kuruluşudur.	BAŞER MADENCİLİK LTD. ŞTİ. Yurtici kaynaklarımızı üretime açan haldeği-ma dahil bu kuruluş da, ürettiği esas mamuller ile yurt savunması için ürettiği maddeler ve gereçlerin en önemli ham maddesi olan amiantı işliha edilmektedir.
	İTO KİLİT VE YEDEK PARÇA SANAYİİ A.Ş. Künet, is yeri, otel, motel, hastahane, fabrika, çelik esya ve otolar için 56 çeşit kilit yanında, 40 tan fazla oto yedek parçasını, 20 yıllık tecrubesi ile, Balkanların ve Ortaoğlunun en modern tesis ve makine parkında üretmektedir.	ERKA-OTO RADYATORLERİ SANAYİİ A.Ş. Türkiye'nin ilk Oto radyator fabrikası olup, Yurdumuz Otomotiv montaj sanayinin tüm radyator ihtiyacının %70 ini karşılamağa yuzlerce çeşit komple Oto radyator ve perçinleri üretmektedir.
	PANKURT SANAYİİ A.Ş. Ekonomik kalkınmamıza önemli katkıları olan bu kuruluşumuz sınıai firmaları için başta redüktörler olmak üzere komple sanziman ve diferansiyeller, dişli çarklar ve kamalı miller, elastik ve ricit kaplinler ve varyatörler gibi çeşitli üretim mamulleri ve makine parçaları imal etmektedir.	ERKATEKS ERKATEKS AMYANT TEKSTİL SANAYİİ A.Ş. Her tür amiant ipliğini, amiant dokumalarını, salmastra ve filizlerini, suni plastikten iplik, çerit, levha, torba, halat, ağı üreten yurdumuzun bu konudaki tek kuruluşudur.
	BAŞKURT KABLO SANAYİİ LTD. ŞTİ. Oto tesisat, oto montaj, elektrikli ev aletleri radyo ve televizyon sanayinin ihtiyacı olan kalaylı ve kalaysız elektrik kablolarını ve oto kalerifer motorlarını, şarj armatürlerini, dinamo yastıklarını üretmektedir.	ÇELİKAY SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ 1956 tarihinden bu yana her çeşit taşıt araçlarının çelik makaslarını, çelik dövme parçalarını, otomotiv montaj sanayinde kullanılan çeşitli aksam parçalarını üreten bir kuruluştur.
	ŞAHİN MOTOR YATAKLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş. GLACIER lisansı ile yurdumuzun tek motor yatakları üreticisi olan kuruluşumuz yurt ihtiyacımızın karşılanması yanında milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlamaktadır.	ERKAFLEKS ERKAFLEKS YER DÖŞEMELERİ SANAYİİ LTD. ŞTİ. Modern üretim teknolojisi ile PVC esaslı yer karosu ve yapıstırıcı üreten, günden güne güçlenen bir kuruluşur.
İŞTİRAKLERİMİZ		
CIHAN Batarya Sanayi ve Ticaret A.Ş.	SİMİTAŞ A.Ş.	
MIKAFOR Plastik Levha Sanayii ve Ticaret A.Ş.	BALİKESİR ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	
ÇANAKALE SERAMİK FABRİKALARI A.Ş.	ALTINFORMİKALAR A.Ş.	
KALEBODUR Seramik Fabrikası A.Ş.	BOZUYUK Orman Ürünleri ve Sanayii A.Ş.	

Kurtkaya Holding A.Ş. Şirketi, Nöbethane Cad. No. 25/2 İstanbul Tel.: 20 25 96